"Eğitim Daire Başkanlığı'nda sekreter olarak çalışıyordum. Refah Partisi seçimleri kazandıktan iki gün sonra bana odacılık görevi verdiler. Bir buçuk ay odacılık yaptım, duvarları yıkattılar, çay servisi yaptırdılar. Daha sonra elimize kazma kürek verip parklarda görevlendirdiler. Bir arkadaşımız yeni ameliyat olduğu halde eline yüz kiloluk hortumu verip bahçe sulattılar. Bize şarapçıların olduğu parklarda görev yaptırdılar. Belediye bünyesinde Yaşlılara Hizmet Merkezi açıldı. Üniversite mezunlarını bile yaşlıların evine gönderip evlerini temizletiyorlar. Refahlı belediyelerde eğer Refahlı değilseniz erkek olarak da çalışmak çok zor ama kadın olarak çalışmak çok daha zor. Çalışmamızı istemiyorlar. Bütün kadın işçiler, sürgün edilmese bile bir çok sıkıntı ile karşılaştı. Ama biz direndik, hâlâ da direniyoruz."

Ankara Büyükşehir Belediyesi'nde çalışan bir kadın

PAZARTESİ

Kadınlara Mahsus Gazete
(Aylık kadın dergisi)
Sahibi: Kadın Kültür İletişim Vakfı
Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Filiz Koçali

Her gün büroda olanlar: (Yazı Kurulu) Asuman Bayrak, Ayşe Düzkan, Filiz Koçali, Nesrin Tura. (Görsel Yönetmen) Semra Emre. (Arşiv) Ayşegül Ulus. (Halkla İlişkiler) Aşkım Tekgul. Sadece Pazartesi Günü Gelenler: (Yayın Kurulu) Beril Eyüboğlu, Fadime Gök, Filiz Kerestecioğlu, Füsun Özlen, Gülnur Savran, Handan Koç, Meltem Ahıska, Minu İnkaya, Nermin Coşkun, Nural Yasin, Tüten Ateş, Yaprak Zihnioğlu. Almanya Temsilcisi: Hülya Eralp.

Günü saati belli olmayanlar (Çizerler): Ayşen Baloğlu, Feyhan Güver, Ramize Erer, Semra Can. (İllüstratör): Rana Mermertaş.
Adres: Abdullah Sokak, No: 9, Beyoğlu, İstanbul.
Tel: (0212) 249 59 59, 292 07 39, 292 07 47
Ankara Büro: Konur 2 Sokak, 53/ 10.
Tel: (0312) 419 09 95
Baskı: Özer yayıncılık Ltd. Şti., Hadımköy, İstanbul.
Dağıtım: Bir-Yay.

kadınlara mahsus gazete

PAZARTESİ

SAYI: 26 MAYIS 1997

100.000 TL. (KDV DAHİL)

KA-DER KADINLARIN KADERİNİ NASIL DEĞİŞTİRECEK?

refahlı belediyelerde kadın düşmanlığı

perihan mağden

SADO-MAZOKİST ÇİFTLERE SAADETLER

yılların değiştirdiği şarkıcı

NİLÜFER

Merhaba,

Nisan sayımız Beyoğlu Savcılığı tarafından toplatıldı. Nedeni, Ayıp Köşe. Nisan sayımızdaki Ayıp Köşe yi ayıp bulmuşlar! Erkek pornosu ortalıkta cirit atarken, bizim Ayıp Köşe nedense yetkilileri rahatsız ediyor. Hakkımızda aynı gerekçeyle açılan pek çok dava hâlâ sürüyor. Ancak biz, kadınların cinsel arzularını ifade etmelerini politik olarak çok önemli bulduğumuz için Ayıp Köşe'ye yine devam edeceğiz. Bu ay Ayıp Köşe'ye yer vermememiz nedeni sadece yersizlik. Çünkü bu ay kadınların gündemi yüklü olduğu için haber sayfalarımızı arttırmak zorunda kaldık.

İçlerinde feminist kadınların da bulunduğu bir grubun kurduğu Ka-der adlı dernek, geçtiğimiz ay Türkiye'nin bütün karışık gündemine rağmen, ilgi çekti. Kadınlar için özellikle heyecan verici bir çabaydı bu. Biz de Ka-der'i kapak konusu yaptık. Bu sayfalarımızda, Ka-der içinde yer alan iki feministle, Canan Arın ve Şule Aytaç'la yapılan söyleşiler, Aksu Bora'nın Ka-der'i değerlendirdiği bir yazı ve kuruluşla ilgili temel bilgileri bulacaksınız. Kadınların nasıl politikanın dışında tutulduklarını hepimiz biliyoruz. Bu konudaki her çalışma hepimiz için heyecan verici. Ancak, mesela Aksu Bora'nın ifade ettiği gibi çeşitli endişeler taşıyan kadınlar da var. Ka-der, önümüzdeki günlerde çalışmalarını yakından takip edeceğimiz bir kuruluş olacaktır. Bu sayfaların sizler içinde aydınlatıcı ve kendi değerendirmenizi yapmakta yararlı olacağını ümit ediyoruz.

Bir partinin, Özgürlük ve Dayanışma Partisi'nin kadınları kadın konferansına hazırlanıyor. Bu ay Ankara'da bir forum yapacaklar. ODP'nin Merkez Yürütme Kurulu'ndan iki kadın ODP'de kadınların durumunu değerlendirdiler.

Refah ve kadınlar... Bu kez gündemimizde Refahlı belediyelerde çalışan kadınların yaşadıkları sorunlar var.

Yılların şarkıcısı Nilüfer, yeni bir kaset çalışması yaptı. Nilüfer, Türkiye'nin en iyi şarkıcılarından birisi. Onun hem bir müzisyen, hem de bir şarkıcı olarak yaşadığı gelişmeleri ve kimliğini değerlendirdik.

Haziran'da görüşmek üzere.

kadınlara mahsus gazete

PAZARTESİ

İçlerinde feministlerin de olduğu bir grup kadın, Türkiye'de kadının siyasette eşitlikçi biçimde temsil edilmesi ve eşit şartlarda siyaset yapabilmesi için Kadın Adayları Destekleme ve Eğitme Derneği'ni kurdu. Sloganları "Kadınlar Meclise."

Ka-der kuruldu

Pazartesi kahvesi açıldı

Artık isteyen herkesin (hatta kavalyelerimizin bile) gelip çay, kahve içip sohbet edebileceği bir kahvemiz var. Büromuzun alt katı sevimli bir kahve oldu artık. Beyoğlu'na geldiğinizde bize de uğrayın. Abdullah Sokak, No: 9'dayız. Taksim'den Beyoğlu'na girişte önce ilk sol, sonra ikinci sağa sapıyorsunuz. Kahvemizde çeşitli etkinlikler de düzenliyoruz.

31 Mayıs Cumartesi günü saat 14.00.'de Pazartesi kahvesinde Gülnur Savran "Ev emeği ve kadınların çalışma hayatındaki konumları" başlıklı bir konuşma yapacak.

Geçtiğimiz ay Pazartesi kahvesinde üniversiteliler örgütlenmeyi tartıştı. Bu ay bu tartışmanın devamı 17 Mayıs Cumartesi günü saat 14. 00'de yine Pazartesi kahvesinde. İlgilenenlerin katılımına açık.

Kadınların politikadan bu kadar uzak tutuldukları bir ortamda kurulan Ka-der bütün kadınları ve feministleri heyecanlandırdı. Ama Ka-der'in örgütlenmesinden, politikaya yaklaşımından endişeleri olan feministler de var.

Ka-der kadınların kade

Ka-der'in kurucuları

Suay Aksoy, Yeşim Arat, Canan Arın, Ayşe Ayata, Şule Aytaç, Ayşegül Baykan, Yıldız Ecevit, Nur Ger, Zeynep Göğüş, Sündüz Haşar, Çiğdem Kağıtçıbaşı, Meryem Koray, Nilüfer Kuyaş, Zeynep Oral, Ceylan Orhun, Şafak Özsoy, Canan Pak, Şeyda Taluk, Şirin Tekeli.

Canan Arın:

"Kadın seçmeni eğitmek önemli"

Ka-der; kadın adayları, somut talepler içeren bir program değil, yalnızca kadınlara ilişkin olmayan bazı ilkeleri içeren bir sözleşme temelinde destekleyecek. Bu nasıl bir temsil olacak?

Kadınlar artık hayatın her alanında, her yerde varlar, bir tek karar mekanizmalarında yoklar. 94 yılında böyle bir iş yapalım dedik. O zamandan beri bu konuşuluyor. Hepimizi en çok heyecanlandıran da Amerikalıların "Emily's List" (Emily'nin Listesi) girişimi oldu. Karar mekanizmalarının en temel yerlerinden biri olan Büyük Millet Meclisi'ne baktığımızda, toplumun aşağı yukarı yüzde 52'si kadın olduğu halde, oradaki temsil oranı yüzde 2.4. Zaten Türkiye'de göstermelik bir demokrasi var ama demokrasinin gerçekleşmesini istiyorsak orada da gerçekten temsil edilmemiz gerekiyor. Meclis'te 2-3 tane kadın var; o kadınlar zaten herhangi bir kadın sorunuyla ilgili değiller. Yani aynı iç çamaşırlarını giymek mutlaka aynı davaları savunmak anlamına gelmez. O kadınlar erkeklerin koydukları kurallarla oynamadıkları sürece, şu anda bulundukları yere gelmeleri mümkün değil. Şimdi şöyle bir inanç var, "Türkiye bundan sonra bilmem kaç yıl kadın başbakan yüzü görmez." Bu bana çok saçma geliyor. Kaç tane erkek başbakan gelmiş Türkiye'ye, bunların hepsi ne yanlışlar yapmışlar, ama bir daha erkek başbakan gelemez diye bir yaklaşım yok. Erkeklerin siyasi iktidarda olma, siyaset yapma birikimleri var; kadınlarda bu da yok. Oralardan uzak tutulmuşlar hep. Sonra bir kadın erkeklerin kurallarıyla bir yere gelmiş; bu kadından bir şey beklemek zaten manasız. Zaten Meclis'te kaç kişiler, partilerinin bağlayıcılığı, disiplini var, onun için de, yüz bin imzayla TBMM'ye bir dilekçe veriyorsun, seni yok sayıyor. Medeni Kanun kadınlar lehine değişsin diyoruz, Kafka'nın Dava'sında olduğu gibi, sana hiç haber bile vermeden kapalı kapılar ardında bir şey yapıyorlar. Yaptıkları kadınların lehine mi olacak, daha da aleyhlerine bir şey mi çıkacak ortaya? "Biz yaptık oldu, siz de bu-

"Seçilen kadınlar Ka-der sözleşmesine sadık kalırlar"

Ka-der, adayları ve desteğiyle seçilmiş kadın temsilcilerle imzalanacak bir sözleşme taslağı hazırlamış. Başka kadınlardan da bu taslağa katkılarını bekliyorlar.

1. Ka-der'in desteğini isteyen adaylar, Ka-der'e üye olur ve ilkelerini benimserler.

2. Ka-der, ilkeleri i benimseyen farklı siyasi partilerde kadını desteklerken aralarında bağlı oldukları parti nedeniyle ayrım gözetmez; hepsine eşit davranır.

3. Adaylar, Ka-der'in eğitim çalışmalarına, seminerlerine katılırlar. Diğer adaylarla birlikte "ortak kadın politikası" oluşturmayı ve bu politikaya sadık kalmayı kabul ederler.

4. Ortak kadın politikasıyla değişik parti programlarının bağdaştırılması, adayların kendilerinin çözmesi gereken nazik bir meseledir.

5. Seçilen kadınlar, parti disiplini kadar, Ka-der sözleşmesine sadık kalırlar ve diğer kadın temsilcilerle birlikte "ortak kadın politikası"nı hayata geçirmek için ellerinden geleni yaparlar.

6. Seçilen kadınlar, meclisleri devre dışı bırakacak her türlü girişime direnmeye; çıkar çatışmasına neden olabilecek bir iş yapmamaya; talepleri i yazılı ve imzalı olarak yapmaya; başkası yerine oy kullanmamaya; yolsuzluk araştırmalarında kabul oyu vermeye, siyasi faaliyetler dışındaki dokunulmazlık kaldırma taleplerine kabul oyu vermeye; hakkında yapılabilecek araştırmaları etkileyebilecek konumda bulunduğu takdirde yürütme görevinden istifa etmeye; her yıl akçalı işlerini bağımsız denetleme kurullarına denetletip kamu oyuna açıklamaya söz verirler.

rini nasıl değiştirecek?

na uymak mecburiyetindesiniz." Tam bir dayatmaca edebiyatı gidiyor. Bunların değişmesi gerekiyor. Meclis'te yüzde 10 temsil edilmek yine de bir şeydir. Yüzde 10 kadın biraraya gelir de bir kanun teklifinde parti disiplinlerinin dışında ortak bir davranış biçimi gösterebilirlerse, bazı erkekleri de etkilerlerse, olumlu sonuçlar elde edilir herhalde. Tüzüğün 2. maddesinde, Ka-der'in destekleyeceği adayların ne tür niteliklere sabip olması gerektiği var. Herhangi bir kadın değil yani. Bu özelliklere sabip kadınlarla bir sözleşme yapılacak. Ayrıca hem desteklediği adayları hem de seçmeni eğitmeyi amaçlıyor bu dernek. Bir kerelik takiye yapabilir. Ama sözleşmenin altına imza atıyor kadın. Meclis'e girdiğinde, destekleyen derneğin gözü hep onun üstünde. Devamlı rapor verecek. İlkelere aykırı davrandığında, bir dahaki seçimlerde desteklenmeyecek.

Elinizdeki tek yaptırım bu yani.

Bir de şöyle bir taahhüt eklenebilir. Desteklenirken harcanan parayı geri vereceğine dair bir madde konabilir sözleşmeye. Bu öbüründen daha somut bir yaptırım. Zaten maddelerden biri. "Ka-der'in seçtirdiği adaylar her ay maaşlarının bir bölümünü derneğe verecekler" diyor. Mal varlığına ipotek koyarsın, haciz koyarsın vb.

Ka-der'in durumunda Emily's list'ten farklı bir şey var. Emily's list Demokrat Parti içinde pozitif ayrımcılık ilkelerini kullanarak mücadele eden bir oluşum. Ka-der ise partilerüstü bir oluşum amaçlıyor ve ilkeleri bakımından pozitif ayrımcılıktan çok genel bir eşitlik ve demokrasi söylemine dayanıyor.

Amerika'da daha kolay çünkü temel olarak iki partileri var. Türkiye'de çok fazla parti var. O yüzden bir partiye angaje olmak hoş değil. Farklı partilerin içindeki kadınlar destekleneceği için, tabii şu çıkacak ortaya, Parti disiplini mi, Ka-der'in ilkeleri mi? Onu kendisinin halletmesi gerekiyor kadının.

Parti disiplinine uymadığında partiden de atılabilir kadın.

Atılabilir de atılmayabilir de. Bu kadınların bir tabanı, bir kadın desteği var. Partiler oy kaybetmek istemiyorlarsa kadınların Ka-der'e verdiği desteği kabul etmek zorundalar. Ya da parti politikası olarak onlar da Ka-der'i destekleyecekler. Başka çareleri olmayacak. Derneğin en önemli yanlarından biri gerçekten demokratik bir adım olması. Parti başkanına yağ çekmek, hoş görünmeye çalışmak gibi bir şey var. Bir çok partili kadınla konuştuk. Listelerde seçilebilir bir sırada yer almak çok zor. Parti başkanına rakip olmayacaksın, sonuna kadar ondan yana olacaksın. Ya da arkanda gerçekten kitle desteği olduğuna inanacak parti başkanı. Kadın seçmeni de eğiterek bu kitle desteğini yaratabilirsek, o zaman parti başkanlarının sultasından çıkıp daha demokratik bir tabana otur a durumu olacak. Zamanla olacak bir iş ama çok büyük bir talep var. Türkiye'nin her yerinden telefonlar yağıyor. Bir an önce örgütlenip şube açmak istiyorlar. Şubeler açıldığında Türkiye'nin her tarafında daha yoğun bir örgütlenme söz konusu olacak.

Sonuçta partileri etkilemek zorundasınız. Bu nasıl bir faaliyet olacak? Yani listenin üst sıralarına kadınları koydurmayı nasıl başaracaksınız mesela?

Gideceğiz, görüşmeler yapacağız. Bir kitle tabanı olduğu görüldüğünde, bence partiler bize gelmeye başlayacak. Ben ilk etkisini gördüm mesela. Kadının kocasının soyadını taşıma zorunluluğu konu-

Ka-der amaçlarını şöyle sıralıyor

"Kadın seçmenlerin eşit temsil hakkından yararlanması ve demokrasinin güçlendirilmesi"

Derneğin amacı, aşağıda belirtilen ilkelere uyan kadınların seçimle gelinen siyasal görevlerle kamu görevlerindeki sayısını ve oranını artırmak, kadın seçmenlerin eşit temsil hakkından yararlanması ve demokrasinin güçlendirilmesi için çalışmaktır. Kadın temsilcilerin;

a. Kadınlık durumunun bilincinde, bunu sahiplenen, dillendiren, kadınlara özgü sorunlar konusunda duyarlı davranan, kadın dayanışmasına önem veren;

b. Başta Medeni Kanun Reformu olmak üzere kadınlara yönelik her türlü ayrımcılığı ve şiddeti sonlandıracak adımları atmaya kararlı, yenilikçi, toplumu ileriye götürecek projeleri olan;

c. Laik cumhuriyetin insan haklarına saygılı eksiksiz bir demokrasi ve hukuk devleti olması ve sivil toplumun güçlendirilmesi için çalışan;

d. Her türlü fanatizme, yobazlığa, ırkçılığa, toplumsal kirliliğe, şiddete ve savaşa karşı çıkan, çevreyi koruma bilincine sahip;

e. Siyasete kişisel çıkarı için değil, kadınların ve halkın gerçek temsilcisi olmak amacıyla giren;

f. Dürüstlüğü, ilkeliliği ve cesareti, birleştirici ve yumuşak bir üslupla birleştiren birer yurttaş olmaları istenmektedir.

Amaca ulaşmak için yapılacak çalışmalar

Dernek, yukarıda belirtilen amaca ulaşmak için aşağıdaki çalışmaları yapar:

a. Kadın seçmenleri, kadın hakları ve özellikle temsil hakkı konusunda bilinçlendirmek ve bilgilendirmek için, kurslar, eğitim seminerleri ve basın-yayın kampanyaları ile konferans, kongre, açık oturum, sempozyum, panel gibi her türlü toplantı düzenlemek;

b. Kadınları siyasal partilere üye olmaya teşvik edici çalışmalar yapmak, seçimle gelinen siyasal görevler için aday olmaya teşvik etmek, bilgilendirme kursları, eğitim seminerleri ve konferanslar düzenlemek;

c. Siyasal partilerin kadın adayları seçilmelerine şans tanıyan seçim çevrelerinden ve listelerin seçilmeye şans tanıyan sıralarından aday göstermek için çalışmak; kısacası, kadınların seçilebilmesi için her türlü çalışmayı yapmak;

d. Kadın adaylara, seçim kampanyaları sırasında araştırma, halkla ilişkiler danışmanlığı ve propaganda desteği sağlamak;

e. Kadınların temsil oranını artırmak için, Kadından Sorumlu Devlet Bakanlığı, buna bağlı Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü ve üniversitelerin Kadın Sorunlarını Araştırma ve Uygulama merkezleri başta olmak üzere kamu kuruluşları ve kadın haklarını ilerletme amacını taşıyan her türlü dernek ve vakıfla işbirliği yapmak;

f. Başka ülkelerde benzeri çalışmalar yapan dernek, vakıf vb. kuruluşlarla bilgi alışverişinde bulunmak, uluslararası seminerler düzenlemek, bunlara temsilci göndermek;

ı. Kadın adayları destekleme fonu oluşturmak üzere, sergi, gösteri, konser, şenlik, gezi, balo, kokteyl gibi sosyal etkinlikler düzenlemek, yarışmalar açmak, jüriler oluşturmak, ödüller vermek, yarışmalara katılmak ve lokal açmak;

i. Yurtiçi ve yurtdışından bağış kabul etmek;

j. Yayın yapmak, dergi, gazete çıkarmak, eğitim amaçlı yerel radyo ve TV istasyonu kurmak, video, kaset, belgesel film ve CD Rom, hazırlamak.

sunu hemen meclise gönderdiler. Meclis kürsüsünde Ka-der'den bahsediliyor. Herkes bir kadın kitlesinin gücünün farkında. Bugüne kadarki vurdumduymazlığı artık sürdüremeyecekler gibi geliyor bana.

Bu seçmenin eğitimi meselesi nasıl olacak?

Şu anda bile bölgelerde, mesela Ümraniye'de böyle eğitim görmüş kadınlar var. Bu kadınlar diğerlerinin arasına gönderilecek. Neden Meclis'e girmek istiyoruz, neden kadınlara oy vermek gerekir, hani kadınlara oy vereceğiz, haklarımızı nereye kadar kullanabiliriz, bugüne kadar neden yararlanamadık, bunlar konuşulacak. Şu da önemli, kadınların haklarını kullanmalarına engel olanları teşhir etmek. Mesela Adalet Bakanı aile içindeki şiddete, "Aile meselesidir, polis karışamaz" diyor. Kadınlar şiddet yüzünden neredeyse kitle halinde intihara gidiyorlar, kadın kocasına adığı için kocasını doğruyor, bütün bunlar yaşanırken bunu diyebiliyor. Bütün basın yayın organlarında, "Kadınlar bakın, sizin en büyük düşmanınız Adalet Bakanı'dır" diye bunu teşhir etmek gerekiyor.

Seçim sistemini eleştirecek misiniz, nispi temsil hakkında ne düşünüyorsunuz?

Tabii. Bu sistemi bugünden yarına değiştiremeyiz ama mesela Meclis İzleme Komitemiz var. Diyelim ki, üç ayda bir bültenler yayınlayarak eleştiri ve önerilerde bulunulabilir.

Diyelim ki Ka-der olarak hedefinizi gerçekleştirdiniz ve yüzde 10 oranında kadını Meclis'e soktunuz. Devlet içindeki çeteler vb. gözönüne alındığında, mevcut parlamenter yapı içinde birşeyleri değiştirebilmeyi umuyor musunuz?

Aslında şu anda Meclis toplumun gerçekliğini çok iyi yansıtıyor. Türkiye'de hukuk yok. Can sterlik var, Mafya dediğimiz çeteler var ve bunların bütün temsilcileri Meclis'te. İbaleler ona göre idiyor, paralar ona göre bölüşülüyor. Senden alınan vergiyle polisin maaşı ödeniyor. Ben şimdiye kadar polisin hiç hırsız yakaladığını görmedim. Polis benden toplanan vergiyle aldığı maaşla benim çocuğumu öldürüyor. Halkın genel eğilimi de polise güvensizlikten yana. Mecliste çıkar çevrelerinin temsilcileri var. Şimdi bu Meclis'e kendi haklarının korunmasını isteyen grupların temsilcileri girerse o zaman tabii günlük politikanın anlamı değişecek. Günlük yaşamdaki cehennem mesela, çocuklarımız bu sistemde eğitilebiliyor mu; sağlık sorunları, her gün suyun elektriğin kesilmesi, tüketici olarak hakların; bütün bunlar aslında politikada yer alması gereken şeyler. İşte kadınlar bu her gün yaşadıkları sorunları Meclis'e taşıyacaklar. Siyaset denilen şeyin, daha insanların günlük hayatına değecek, çözümler getirecek şekilde değişmesini sağlamaya çalışacağız. O yüzden de her grubun Meclis'te temsil edilmesi lazım. Çeteler dışında yaşayan, onlara para yetiştirmeye çalışan çoğunluğun orada kendi haklarını savunması gerekir.

Şule Aytaç:

"Sıra uzak durduğumuz parlamentoya geldi"

Diyelim ki Samsun'da DYP'nin seçilme şansı daha yüksek, pazarlık yapacağız. Diyeceğiz ki ilk iki sıraya bizim kadın adaylarımızı koy, biz de Samsun'da DYP için seçim çalışması yapalım, bütün kadın oylarını size akıtmaya çalışalım.

Ka-der'in partilerüstü bir konumu var ve bir program değil, bir sözleşme sözkonusu. Somut talepler ve program olmayınca bu temsilin niteliği nedir?

Burada gerçekten teorik ve felsefi bir yaklaşım sorunu var. Kurulduğumuzdan beri hemen hemen her toplantıda gündeme gelen bir tartışma konusu bu. Kurucuların kimler olduğunu, nasıl kadınlar olduğumuzu, bugüne kadar neler yaptığımızı biliyorsunuz. Dolayısıyla bizim birdenbire kendimizi bütün o ideolojik sorunlardan soyutlayıp, son derece başı sonu belli, somut ve odaklanmış bir hedefe yoğunlaştırmamız bizim bile kendi içimizde bir dönüşümü gerektiriyor. Bunu da her seferinde, adeta iğneler batırıp kendimize hatırlatmamız gerekiyor. Yeni baştan bir kadın hareketi oluşturmuyoruz, Türkiye'de kadınların ikinci sınıf konumunu düzeltmek için yola çıkmadık, bu hareketin etrafında birdenbire kadınlara ilişkin bütün sorunlar tartışılmayacak. Şimdi tabii bunları kendimize bile anlatmamız çok zor, kaldı ki kamuya anlatmak... Ama bunu yapmak zorundayız çünkü bu hakikaten benim şimdiye kadar katıldığım projeler içerisinde en başı sonu belli, niçin yapıldığı çok açık olan bir proje. O yüzden de, biz kadın adayları destekliyoruz. Çünkü Türkiye'de oranları biliyorsunuz. Arit etik açısından tahammül edilemez bir durum var her şeyden önce. Feminizmin etkileri Türkiye dahil bir çok yerde kendini gösterdi, bazı kavramlar yerleşti. Şimdi bugüne kadar hep uzak durduğu uz parlamentoya sıra geldi bir anlamda. Kadınlar siyasete soyunmaya hazırlar da bence. Çünkü deşiğiniz zaman bütün partileri, yerel yönetimlerde çalışanları, bir sürü son derece politize kadın buluyorsunuz. ANAP'lı kadınlarla, DYP'li kadınlarla bal gibi ortak bir platformda buluşabiliyorsunuz bazı meselelerde. Sıcak politikanın getirdiği sorunlarda, Susurluk'tu, devletin tıkanıklığıydı, darbeyle irtica arasında seçimdi, inanılmaz ortak bir buluşma noktası var. Ama bunu yapabilmek için tek yol var bence, yani parti kuramayacağımıza göre, birdenbire en zengin parti kadar zenginleşemeyeceğimize göre, kadın seçmeni harekete geçirebilmek ve şu mesajı aktarabilmek: Meclis'e sahip çıkın, oraya sizi temsil edecek kadınları gönderin, programın oluşmasına katkıda bulunun, aktif olarak katılın. Bunun çerçevesini biz size sağlayacağız, ilişkileri biz kuracağız, yerel bazda da sizinle birlikte örgütleneceğiz. Siz de evinizden çıkın, bir kere Ka-der'in adayına oy verin, ikincisi, gönlünüzde politika varsa, lütfen katılın. Yılmış kadınlar çok var aralarında, onlara diyeceğiz ki, o zaman Ka-der yoktu ama, sizin aduuza gidip de parti başkanıyla pazarlık edecek bir kuruluş yoktu. Bizim nerden gücümüz olacak? Samsun'da diyelim ki ANAP'la DYP çekişiyor, son 10 yılın seçim sonuçlarına bakacağız. Diyelim ki Samsun'da DYP'nin seçilme şansı daha yüksek, pazarlık yapacağız. Diyeceğiz ki ilk iki sıraya bizim kadın adaylarımızı koy, biz de Samsun'da DYP için seçim çalışması yapalım, bütün kadın oylarını size akıtmaya çalışalım. Şimdiye kadar yaptıklarınızdan çok farklı bu. Gerçi onların da çok etkisi oldu ama bugün farklı bir şey, bu sefer de bunu yapalım dedik.

Parti disiplini ile Ka-der'in ilkeleri arasında sorun olabileceğini siz de düşünüyorsunuz. Mesela neden bir kadın partisi değil de Ka-der? Çünkü kadın partisi, kadın adayları başka partilerin disiplini gibi sorunlardan kurtarabilecek bir şey, bir program oluşturmak mümkün, temsil meselesi daha az sorunlu olabilir çünkü program temelinde neyin temsil edildiği bellidir.

Onun yeri ve zamanı değil henüz diye düşünüyorum en azından kişisel olarak. Mesela aramızda siyaset bilimci Şirin, o da bunun şu aşamada yanlış bir şey olacağını düşünüyordu. Kendimizi bu alanda denemedik. Ne kadar anlamlı olur, sadece kadın partisinin bugün Türkiye'nin sorunlarına çözüm getirebileceği konusunda ne kadar inandırıcı olabiliriz? Kadınların politikada deneyimi yok. En deneyimlisi İmren Aykut, 17 senedir millet-

vekili. O orada at koşturmayı çok iyi öğrenmiş. Ama biz bu işleri bilmiyoruz . Ayrıca öyle bir isteğimiz, hevesimiz de olmadı. Ben başlangıçta Şirin'in toplantıya davet etmesiyle bu işten haberdar oldum ve katıldım. Fakat içine girdikçe inanılmaz bir ilgi olduğunu gördüm. Doğru bir işe kalkışmışız diye düşünüyorum. Ben özellikle kadın hareketindeki kadınların kendilerine güvenmeleri gerektiğini inanıyorum. Ka-der varken Meclis'teki kadın milletvekillerinin davranışları, gücü, ciddiye alınmaları, parti içinde verebilecekleri mücadele daha öncekinden çok farklı olacaktır. Minimum 55 kadınlık bir kadın gücü oluşturulacak ve her partiden kadınlar kendilerini partilerine karşı yalnız hissetmeyecekler. Partilerin de bu konudaki görüşleri farklı olacaktır. Kendi geçmişimizden örnek vereceğim. Baştan herkes bizle alay ederken, sonra bizden yanlı görünmemek aşağılık bir şey olmaya başladı. Laf olsun bile olsa herkes bizi destekler görünürde. Mesela Ayseli Göksoy, Inuren Aykut, Oya Araslı, Birgen Keleş Ankara'daki toplantımıza katıldılar ve dediler ki, "İki şeyden sıkıntı uz var, partiyle ters düşmemin önüne bir kadın lehine verdiğiniz bir yasa önerisinden dünyanın haberi olmuyor. Mesela meclis dışından destek almıyoruz." Onlar doğru mu söylüyorlar, işlerien gelmediği zaman sivil toplum örgütleriyle ilişki kurmuyorlar o ayrı konu. Ama kadınların bir saptaması bu. Dışarıdan destek olmadığı sürece biz yalnız kalıyoruz. Şimdi Ka-der adaylarını desteklerken onlarla birlikte kampanya yürütecek. Bunun kendisi bile inanılmaz bir bilinç yükseltme hareketi olacak diye düşünüyorum. Her türlü insan kadın, erkek, seçmen, kazanan, kazanmayanı sonraki seçim için çok daha donanımlı olacak. Sonra yerel yönetimlere de adaylar olacak. Sonra tabii çok yoğun bir eğitim programı olacak. İki alanda; hem deneyimsiz olduğumuz bir alanda deneyim kazanmak için, hem de biz kazanırken adaylara da kazandırmak için. Bir yandan da Meclis'e gidildiği zaman nelere el atılacak, hangi projelerin desteklenmesi lazım? Partilerine olduğu kadar bize karşı sadakatleri nasıl olacak? Kurucuları tanıyoruz ama büyüyünce bu mümkün değil. Ne bir hiyerarşik yapı içinde olacağız, ne çok disiplinli bir yapı içinde olacağız. Şimdiye kadar bütün kadın hareketlerinde olduğu gibi son derece esnek, gevşek, ortak inançlara dayalı bir birliktelik olacak. Bunun denetimi çok daha zor. Onun için zaten bazı ilkeler geliştirdik, kendi aramızdaki ilişkiler için de. Herkes ona da imza atacak. Bunların dışında ne yapabilirsin? Partiler ne yapıyorlar, ihraç etmekle tehdit ediyorlar, ondan çıkıyor, öbürüne giriyor. biz güvene dayanan bir ilişki kuracağız. Biraz naif olabilir ama başka birşey gelmiyor aklına.

Kadınlar zaten Meclis'e girmekte zorlanıyorlar. Bir de sözleşmede onlardan örnek milletvekili olmaları bekleniyor.

Sadece kadınlardan değil, etkileyebilsek erkeklerden de aynı şeyi isteriz. Anne onların hamurlarında var bu, genetik hamurlarında değil, yıllardır bu işlerin içinde pişmişler. Aynı şey Çiller ve Akşener için de söylenebilir. Çünkü azınlıkta oldukları için ancak erkeklerin oyununu onlar kadar iyi oynayarak oraya geldiler. Onlara kızmak, küfretmek kolay ama Türkiye Cumhuriyeti'nin tarihini, bütün başbakanları düşünürseniz Çiller'i mumla arayabilirsiniz. Biz kadınlardan aşırı özverili olmalarını istediğimiz için öyle yazmadık, başka türlüsüne tahammülümüz olmadığı için öyle yazdık. Meclis'e istediğimiz gibi birilerini göndermek istiyoruz.

Sözleşme daha çok merkez sağ ve merkez sol partilere yönelik bir profil çıkarıyor. Irkçılık ve savaş karşıtı olmak dediğin zaman MHP'li kadınların olması zor, laiklik ve çağdaşlık dediğin zaman da Refah'lı kadınların gelmesi zor. Herkes takiyye yapılır ama...

Biraz da daha radikal muhalif partiler olabilir, HADEP gibi, ÖDP gibi.

Ben kişisel olarak hiç dıştalama yanlısı değilim. Refah'la ilgili olarak, Türkiye'nin bu durumuyla yüzleşmesi gerektiğini düşünüyorum. Kurucular arasında tanıdıklarım da böyle düşünüyor. Her yerde olduğu gibi bizim aramızda da takım tutar gibi İnkçiler vardır muhakkak ki. Refah, kadınlarına muhalefet örgütlenmesi dışında bir siyasal görev vermediğini ilan etmiş durumda. Kadının kendi partisinden bile aday olmasını istemiyor. Bizse, şeriata karşıyım dediği sürece, bütün dinci görüşlerine rağmen ve onlar için çalışmış bilerek, insan haklarına saygılı olacaksa, oraya gittiği zaman Medeni Kanun değişikliğiyle ilgili bizim istediğimiz şekilde oy kullanacaksa bence o kadın bizim için bir kazançtır. Biz Ka-der'i, kadınların gelip yeni bir çevre edinecekleri bir üretim merkezine dönüştürebilirsek bu olur gibi geliyor bana. Çünkü Refah içinde de bu durumdan şikayetçi olan bir dolu kadın var. MHP ise enteresan bir yapıda şu anda. Mesela Lale Gander adında ünlü bir avukat vardır, eskiden ANAP'lıydı, şimdi MHP'ye girmiş. Ben o kadını tanırım, ırkçı falan değildir ama kendine politikada yer arıyor ve şimdi orada. Partilerin dışa verdiği ideolojik kimlik homojen olabilir ama içlerinin hiç öyle olmadığını düşünüyorum. Biz zaten bireysel olarak kadınlarla ilişki kuracağız. O kadın zaten bizle çalıştıktan sonra da hâlâ MHP'den aday olacağım diye tutturuyorsa bu enteresan bir durumdur. Bilemiyorum ayrıca da her şeyin cevabı yok şu anda kafamızda. Hakikaten çok deneyimsiz olduğumuz bir alan. Şu anda arkamızda bir kitle desteği var ve bu çok önemli bir şey. Çünkü bu insanların aradığı bir şey. "Oy vereceğim, aday olabilirim ya da parti gibi çalışacağım." Bir de başından beri erkeklere kapalı olmadığımızı söylememiz...

Nesrin Tura, Ayşe Düzkan

Aksu Bora Ka-der'le ilgili, endişelerini ve görüşlerini yazdı

"Sözettiğiniz temsilin niteliğine ilişkin kafam karışık"

Sevgili Ka-der Grubu

Meclisteki kadınların oranını 2000 yılına kadar yüzde 10'a çıkarma projenize ilişkin açıklamaları ve tartışmaları elimden geldiğince izliyorum. Bu projeyi ilk duyduğumda, "bağımsız kadın hareketi" fikrinin "partiler üstü" olmak biçiminde yorumlanmasına ilişkin düşündüm, yaptığınız çalışma sizin için de gerçekten bu anlama mı geliyor diye. Partiler üstü bir kadın politikasına inanmıyorum ama inananlar da var belli ki. Ancak benim tartışmak istediğim mesele bu değil; kendinize. "2000 yılında meclise en az yüzde 10 kadın temsilci olacak" diye bir hedef koyduktan sonra bu temsilin niteliğine ilişkin söyledikleriniz kafamı karıştırdı. Diyorsunuz ki, şu şu şu ilkelere bağlı olan kadınları destekleyip ötekileri desteklemeyeceğiz. Sıraladığınız, "Siyasete kişisel amaçları için değil, kadınların ve halkın gerçek temsilcisi olmak amacıyla girmek" gibi ilkelerin ölçülmesinin oldukça zor olduğunun eminim ki farkındasınızdır ve herhalde daha somut bir takım ölçütler üzerine kafa yormuşsunuzdur (yoksa bu ilkelerin hepsi değilse bile önemli bir bölümüne meclisteki vekillerin hemen hepsi sahip çıkar - konjonktür uygun olduğunda. Tansu Çiller'in nasıl bir hukuk devleti ve demokrasi mücahidesi haline geldiğini biliyoruz. Bir de, "savaşa karşı olmak" gibi her yola gelebilecek ifadeler var). Diyelim ki böyle ölçütler buldunuz ve kullanabileceksiniz, o zaman da sıralanan niteliklere herhalde ANAP ve DYP'nin (belki bir süre sonra MHP'nin de) liberal kanatlarından ve CHP'den gelecek kadınlar sahip olacaktır (DSP'de böyle kendi kendine aday olmaya imkân tanımıyorlar galiba). Peki bu partilerin politikalarını ve sizin desteklediğiniz kadınların ilkeleri çeliştiğinde (ki bu mutlaka olacaktır -en azından iktidardaki parti açısından) ne olacak?

Sayılan ilkelerden anladığım kadarıyla, "kadınların çıkarı" diye bir temel perspektif var ve demokratik-laik hukuk devleti de bu çıkarın gereği olarak düşünülüyor. Eğer öyleyse neden kadınların çıkarını gözetecek bir programı ve işleyişi olan bir kadın partisi kurmuyor da destekleyeceğiniz kadınları parti disiplini, tüzük, il teşkilatı vb. sıkıntılara sokuyorsunuz? Merkezdeki partilerin adaylarının Meclise girme şansları daha yüksek diye mi? Yok nesnel sizin politik perspektifinizi paylaşsın paylaşmasın, genel olarak kadınları desteklemek, Meclis'te ve her yerde kadın temsilini artırmak ise, neden bir takım ilkeler koyma gereği duyuyorsunuz?

Bir şey daha: Laiklik-şeriat tartışmaları kadın politikasını çok kötü etkiledi, bizi saçma sapan bir gündeme hapsetti. Sivas katliamından üç buçuk yıl sonra şeriata karşı yürüyüş düzenledik. Yekta Güngör Özden'in AKM'de serdengeçti bir edayla yuttuğu o korkunç konuşmayı alkışladık. Şimdi de, "kadınlar politikaya el koyuyor" filan diye bir temiz toplum-düzgün düzen muhabbetinin nüvesi bölüne gelebiliriz -bunu anlamasak da. Belki de bağımsız kadın politikası denen şey tam da bu tuzaklara düşmemizi önleyecek olan şeydir.

Aksu Bora

Özgürlük, Dayanışma ve Kadınlar

ÖDP'li kadınlar Kadın Forumu'na

Daha kurulma aşamasında feministlere çağrı yapan, "Özgürlük ve Dayanışma Partisi, kadınların da partisi" diyen, her yönetim organında kadınlara yüzde 30'luk kota uygulayan, kadınlara yönelik şiddeti tüzük suçu haline getiren, programındaki "Kadınlara Özgürlük" bölümüyle kadınların kurtuluşuna doğru bir perspektifle yaklaşan ÖDP... Ve ÖDP'de kadınlar. Kâğıt üzerindekilerle hayat aynı mı? ÖDP, kadınlara neler vaadediyor? ÖDP'li kadınlar neler yaşıyor? Kadınlar parti içinde nasıl örgütlenmeli? ÖDP'li kadınlar bu ve benzeri sorulara cevap aramak için 18-19 Mayıs'ta Kadın Forumu, Eylül ayında da Kadın Konferan ı yapacaklar.

Filiz Karakuş (ÖDP Merkez Yürütme Kurulu üyesi)

"Parti politikalarına tüm kadınların sesi ve rengi yansımalı"

Bağımsız kadın hareketiyle ÖDP'deki kadın mücadelesinin farkı ne?

ÖDP programını ve mücadele hattını bütün ezme ilişkilerine, haksızlıklara, baskılara, anti demokratik uygulamalara karşı çıkma üzerine oluşturuyor. Dolayısıyla kadın kurtuluş mücadelesi partinin ana ekseni değil, partinin öznesini de kadınlar ve erkekler oluşturuyor. Oysa kadın kurtuluş mücadelesi farklı, onun öznesi, ana konusu kadınlar. Kadın kurtuluş mücadelesinde politika yaparken toplumdaki diğer ezilmeleri dikkate alırsın ama esas olarak kadınlarla kesiştiği noktada politika yaparsın. Halbuki ÖDP, tam tersine kadın politikasını oluştururken esas olarak diğer ezme ilişkilerini dikkate alır. Fakat ÖDP başından beri işçilerin yoksulların partisi olduğu gibi kadınların da partisi olma iddiasında.

Peki bu iddiası ne kadar gerçek?

Bu iddiasının ne kadar sahici olduğunu nasıl anlıyoruz? Birincisi, programında "Tüm ezilen kesimler, yani kadınlar da kendi kurtuluş mücadelelerini ancak kendileri verebilir" diyor. Bu noktadan hareketle de kadın kurtuluş hareketinin destekçisi ve kendisini kadın kurtuluş hareketinin yerine ikame etmiyor. İkincisi de bütün programını, tüzüğünü, eylem hattını, örgütlenmesini, politikasını oluştururken kadınların erkekler tarafından ezildiği gerçeğinden hareket ediyor. Bunları kabul etmesi gerçek hayatta bunları uygulayabilmesini getirmiyor. Erkek egemenliği çok köklü bir egemenlik biçimi ve bir anda yazılı çizili şeylerle değişebilecek bir şey değil. Üstelik kadınların ve erkeklerin birlikte çalışmakları bir örgütlenmede bu çok zor. Program ve tüzük bunu hiç değilse yapratmanın yolunu açıyor ama sadece yolunu açıyor. Politika kadınlara yabancı bir alan, kadınlar partinin tüzüğünde yer alan her tür yönetim organında yüzde 30 kota haklarını, evde yaşadıkları sorunları bir kenara bırakarak ve bu sorunları mücadele arkadaşlarıyla paylaşmaksızın kullanıyorlar. Yani evde yapılması gereken yemek varsa onu kendileri halletmek zorundalar, çocukları varsa onları kendileri halletmek zorundalar. Kendileri hallenmenin ötesinde bu sorunları o alana taşınamak, toplantı saatlerini, görevlerini ona uygun belirlenemek durumundalar.

Politika alanında çocuksuz, bekâr bir kadın olarak var olmanın avantajları ÖDP'de de hâlâ geçerli. Yürütme organında olan biz kadınlar da bu sorunlarımızı taşımayı bir eksiklik olarak görüyoruz ve taşımamayı tercih ediyoruz. Kendi içimizde çözüyoruz.

Kadınlar bunları birbirleriyle paylaşıyor mu?

Bunun duygusal boyutlarını paylaştıkları kesin. Bir çeşit iç dökme. Bunun da faydası olduğu kesin, bu sorunların nasıl çözülebileceği konusunda fikir alış verişi oluyor. Ama bir kadın dayanışmasının olduğu ve politik bir dönüşüm için uğraşıldığı söylenemez. Aslında ÖDP içinde kadınların nasıl örgütleneceğini hâlâ tartışıyoruz. Ama yaptığımız toplantılarda parti içindeki erkek egemenliğine karşı bir duruşumuz olması noktasında hemen hemen hemfikiriz. Eğer bu duruşu gerçekleştirebilirsek ki, gerçekleştirmeliyiz, o zaman partili erkekler politikaya kendilerini hazırlayan kadınları yoksayıp varolamayacaklar, kadınlar da bütün yüklerini de yaşayarak ve kendi yüklerini bırakarak değil azaltarak varolacaklar. Bugün Merkez Yürütme Kurulu'nda çocuklu kadınlar ve erkekler var. Erkekler parti faaliyetlerine çocuklarını eşlerine bırakarak geliyorlar. Kadınlar ise, bakıcı, annenine gibi çözümler buluyorlar. Keşke bütün çocukların bakımını ortak örgütleyebilsek. Ve bu sadece kadınların gündemi olmaktan çıkıp partinin örgütlenmesinin sorunu olabilse. ÖDP'de erkek üyeler arasında anket yapsak ve doğru cevaplar verebileceklerini kabul etsek ve ailesiyle yaşayanların kardaşları, anneleri kendilerine kaç saat zaman ayırıyorlar, ev işlerini, çocuk bakımını ne kadar yükleniyorlar diye onlara sorsak. O zaman aldığımız sonuçlar şunu gösterecektir ki, her erkeğin politika yapmasının arkasında bir kadın var.

Diyelim ki kadınlar evdeki sorunlarını çözdüler ve erkekler kadar çalışıyorlar, aynı itibarı görüyorlar mı?

Hayır. Zaten bir bilgi iktidarı var. Bu bilgi iktidarına ulaşmak oldukça zor. Üstelik kota çok hazmedilmiş bir şey değil. Bütün bu sorunlarımızı halledersek o yabancılaşmış alanda var olsak bile bazılarımız kotadan girerek yürütücü olmanın bir ezikliğini yaşıyoruz. Bu ezikliği yaşamamak bir kadın bilinciyle mümkün. Yaşatmamak da aynı şekilde kadın politikasını hazmetmekle mümkün. Okumuş olmak, yabancı dil bilmek gibi üstünlükler, kafa emeği ile kol emeği arasındaki fark da tam aşılabilmiş değil. Politika üretip, çok yazanlar, çok okumuşlar, çok gezmişler, çok konuşanlarla gündelik mücadele içinde olanların arasında bir hiyerarşi var tabii. Bunu da bir çırpıda silebilmek mümkün değil. Genellikle de kadınların önemli bir bölümü partinin politika üreteni değil militanı oluyorlar. Kadınlara politika alanında öncelik vermek ve teşvik etmek hâlâ yeterince uygulanmıyor. Sözcülerimiz genellikle erkek oluyor, mitinglerde kürsülerimizde erkekler ağırlıkta oluyor. Bunu kırmanın yollarından biri de kendini öne atmak olduğu için, fazladan bir cesaret ve farklı bir tarz gerekiyor. Bunu aşabilmenin yolu kadınların ÖDP içinde de örgütlenmesi. Programda ve tüzükte yer alan olumlu yaklaşımların somutlanması, özel alanın var sayılması, özel alanın, tüzükte yer alan kadına yönelik şiddetin tüzük suçu olması gibi, kabul edilmesi gerekir. Bunun potansiyeli var ÖDP'de. Hem program ve tüzük açısından var, hem de ÖDP'liler feminizme yabancı değiller. Hiç değilse tartışılabiliyor, tartışmaya açtığımız konulara, "Bu nereden çıkıyor" diye tepki gösterilmiyor.

Bu söylediklerin asıl olarak partili kadınlara yönelik tartışmalar. ÖDP dışındaki kadınlar için ne yapmak gerekiyor?

Partinin kadın politikasını ve örgütlenmesini oluştururken parti için deki tüm kadınların sesinin, renginin yansımasına özen gösteriyoruz. Bu yüzden de tüm ÖDP'li kadınların katılabileceği bir kadın konferası örgütleyelim diye karar verdik. Ve esas olarak partinin kadınlara yönelik politikasının saptanması ve harekete geçilmesini konferans sonrasına erteledik. Hatta bunu biraz fazla abarttık. Programda bağlamış ana noktadan hareketle birçok konuda tepki verebilir ve harekete geçebilirdik, ama herkesin sözü ve renginin yansıyacağı bir iş olsun istediğimiz için suskun kaldık. Şimdi geriye doğru baktığımda bu konuda çok doğru davrandığımızı düşünmüyorum. Çünkü partili kadınların karşı çıkmayacağı ve arkasında olacağı politikalar üretilebilirdi. Parti dışındaki kadınları kadın mücadelesi için örgütlemek ise ÖDP'nin sorunu değil diye düşünmüyorum ama ÖDP kadınları da varsayan

hazırlanıyor

bir parti olduğu ölçüde dışarıdaki kadınlar için de bir çekim merkezi olacaktır. Önümüzdeki günlerde yapacağımız forumun partinin kadın politikasında açılımlar getireceğini umuyorum. Genel konferansı da parti içinde nasıl örgütleneceğimizin yanısıra harekete geçeceğimiz bir kampanya noktasında da bir sonuç üretebileceğini zannediyorum. Mesela bu kampanyanın konusu politik İslam ve kadın olabilir. Önümüze iş koyduğumuzda değişik kesimlerden daha çok kadınla yanyana olacağımız kesin. Daha çok kadınla yanyana olmak demek, daha çok kadın mücadelesi ve daha çok kadın dayanışması demektir. Dolayısıyla ÖDP yüzünü kadın politikasında da topluma döndürdüğü oranda kadınların da partisi olma yolunda ilerleyecektir.

Zübeyde Kılıç (ÖDP Merkez Yürütme Kurulu üyesi)

"Kendi işlerimizi yine bir başka bahara erteledik"

ÖDP'de kuruluş şenliğiyle başlayan renkli süreç, il, ilçe açılış şenlikleri, kampanyalar, ilk partili 8 Mart, kısa ama yoğun seçim süreci, paneller, etkinlikler, sifon çekme eylemi, çeteleri süpürme eylemi, 1 Dakika Karanlık eyleminin fiili mitingleri, 2. Partili 8 Mart, 13 Nisan "Çetelere Karşı Demokrasi" eylemiyle devam etti, ediyor. Yani parti yaşamı yoğun ve hızlı bir şekilde akıyor.

Bu süreçte kadınlar her zamanki gibi, görünerek ya da "görünmeyerek" en özverili halleriyle ordan oraya koşturuyorlar. Güzel bir tablo bu, ama tabii ki sıkıntılı. Hemen her yerde olunan, fakat aynı zamanda gerçek anlamda var olma mücadelesi verilen bir süreç...

ÖDP'nin kuruluş anlayışı, programındaki "Kadınlara Özgürlük!" adındaki çarpıcı başlık, bu başlık altında kadınların bedenleri ve yaşamları üzerinde sadece ve sadece kendilerinin söz hakkı olması gerektiği vurgusu, her alanda cinsiyetçiliğe, cinsel şiddete, erkek egemenliğine karşı duruş... Tüzükte yer alan "Partide, her türlü organ seçimlerinde kadın üyelerin seçilmek için aday olmaları halinde organ tam sayısının yüzde 30'u oranında lehte ayrımcılık uygulanır," maddesi ve diğer birçok konuda, bir parça da olsa daha iyi bir noktadan başlamak, bu süreçte ÖDP'deki kadınlara güven verdi diye düşünüyorum... Ve gerek bu noktalar, gerekse de sınırlı sayıda da olsa kadın arkadaşların bunları takipteki kararlı tavrı ÖDP'deki erkek arkadaşlarda (ağırlıkla Parti Meclisi, Merkez Yürütme Kurulu gibi organlarda da olsa) gözle görülür bir etki, bir hassasiyet yarattı.

Tüm bunlar küçük de olsa olumlu adımlar, fakat asıl gerçek hâlâ bütün açıklığıyla ortada, ÖDP'de de kadınları bir dizi sıkıntıyla dolu, zorlu bir mücadele süreci bekliyor. Zaten bilinen ve mücadelesini verdiğimiz temel sorunları şöyle bir yana bırakacak olursak, ÖDP'li kadınlar olarak bizim bu süreçteki önemli sıkıntılarımızdan, belki de eksiklik demek daha doğru olacak, eksikliklerimizden birisiniu, bulunduğumuz zemini ve birlikteliğimizi iyi değerlendirememek olduğunu düşünüyorum. Bunun en önemli, en görünür örneği konferans sürecimiz. Bu sürece yeterince çaba verebildiğimizi düşünmüyorum. Kadın Konferansı'nın planlanmasına ilişkin ön toplantımızı 6 Ekim 96'da yaptık. İyi bir başlangıç oldu. Toplantıya çeşitli illerden 83 kadın arkadaş katıldı. Oldukça coşkulu bir toplantıydı. Hemen her kadın konuştu, ilindeki, ilçesindeki kadın üyelerin durumundan, çalışmalardan bilgi verdi, önerilerde bulundu. Konferansın teknik hazırlıklarını yürütecek bir Koordinasyon Kurulu oluşturuldu. Konferansa tüm kadın üyelerin katılımını sağlamak amacıyla her birimde çalışmalar yapılması, ilçelerde, illerde, bölgelerde tartışma toplantıları, paneller, forumlar düzenlenmesi benimsendi. Tartışmaların daha sağlıklı ve yaygın olarak yapılabilmesi için bir bülten çıkarılması gerekliliği üzerinde duruldu... Kısacası verimli, önüne çokça iş koyan bir toplantı oldu. Ama ne yazık ki süreç pek de böyle işlemedi. Daha önce de söylediğim gibi partinin hemen her işinde ordan oraya koşturan, her işi yüklenen kadınlar kendi işlerine pek asılamadılar. Konferansa ilişkin teknik bir takım hazırlıkları tartıştığımız toplantının üzerinden yedi ay geçti... Konferansı eylüle erteledik. ÖDP'li kadınlar olarak şöyle bir durup düşünmek gerekiyor. Yine kendi işlerimizi bir başka bahara ertelemek zorunda kaldık.

Forum'dan Konferans'a...

ÖDP Kadın Konferansı Koordinasyon Kurulu, konferans öncesinde düzenlenecek forumda bazı tartışma noktalarının aşılacağı görüşünde.
İki gün sürecek olan forumun gündeminde 4 madde var.
1. Kota ve pozitif ayrımcılık
2. Çalışma yaşamında kadınlar
3. Siyasal İslam ve kadınlar
4. Savaş ve kadınlar
ÖDP'de kadın örgütlenmesi üzerine bugüne kadar sürdürülen tartışma genel hatlarıyla şöyle özetleniyor:
1. "Bağımsızlık"
2. Parti içindeki kadın örgütlenmesinin hiçimi
3. Parti içindeki kadın örgütlenmesinin partinin karar mekanizmalarıyla ilişkisi.
Bu tartışma konuları, Kadın Konferansı'nın esas gündemini oluşturacak.

Benzer bir diğer durum ise kadın sorununa ilişkin yapmamız gereken bir çok işimizi, neredeyse konferans sonrasına ertelememiz. Burada parti içerisindeki çalışmalarımızı kastediyorum, yoksa bir çok kadın arkadaşın değişik zeminlerdeki koşturmalarının, çabalarının farkındayım. "Önce ÖDP içerisinde nasıl örgütlenmemiz gerektiğini, bu süreçte nasıl, hangi biçimde olacağız'ın cevabını belirleyeceğiz, sonra bunun üzerinden iş yapacağız" gibi bir bekleme sürecindeyiz. Neredeyse elimiz kolumuz bağlı ve en garibi bunu kendimiz kendimize yapıyoruz.

ÖDP içerisinde nasıl örgütlenmemiz gerekir konusunda ki hassasiyet, en çok duyarlı ve hareketli olmamız gereken durumlarda (Muş'ta sendikalı kadın arkadaşlara zorla bekâret kontrolü, korucuların çocuklara tecavüzü... gerici, şeriatçı yönetimlerce sözde "Kadın Bakanlığı'nda" çalışan hemen tüm kadınların işten atılmaları ve daha bir dizi örnek) adeta bizi kilitliyor, bir çok konuya ilişkin hareketsiz, tavırsız kalıyoruz. ÖDP'li kadınlar olarak durup düşünmemiz gereken bir diğer nokta da burası diye düşünüyorum.

Kouferans süreci, ÖDP içerisindeki kadın örgütlenmesinin biçimine ilişkin olarak ortaya çıkacak sonuçlar tabii ki önemli ve belirleyici olan olacak... Ama bir yandan da yürümek gerekir, doğrusu bu... Neyi, nasıl yapmamız gerektiğine ilişkin farklı düşünüyor, farklı bakıyor olabiliriz, bu çok doğal. Ama iş yapmamız önünde engel olmamalı.

ÖDP bir yandan kendini yaratır ve geliştirirken, onca renkliliğe ve çeşitliliğe rağmen nasıl ortak doğrular üzerinden yürümeyi beceriyorsa ve kabul etmek gerekir ki bunu gayet de iyi yapıyorsa, ÖDP'li kadınlar neden bunu yapamasın?..

Çünkü, ne kadınların, yaşadıkları onca dağ gibi yığılı sorunların, ne de asıl ulaşmamız gereken, omuz omuza olmamız gereken, henüz aramızda olmayan kadınların buna tahammülü var. Bu ciddi bir sorumluluk.

Bunun farkında olarak, sesimizi duyurmamızı, sokağa çıkmamızı, var olmamızı engelleyen her duruma karşı bulunduğumuz zeminleri iyi değerlendirmemiz, gücümüzü çoğaltmamız gerektiğini belki bir kez daha vurgulamak gerekiyor... Henüz aramızda olmayan kadınlara ulaşmanın, varlığımızı duyurmanın yolu yaşanan sorunlara ilişkin söz söylemekten geçiyor. ÖDP'li kadınlar olarak, ÖDP'de de bu sözleri söylemekten, iş yapmaktan, sokağa çıkmaktan geçiyor. Bir yandan, söz söylemek, iş yapmak, kendi sorunlarımıza ilişkin olarak sokağa çıkmak, yani yürümek, bir yandan da ÖDP'de nasıl, hangi biçimde olmamız gerektiğini tartışmak, belirlemek, uzun bir dönem önce söylediğimiz gibi, hepimizin renginin, sesinin yansıyacağı konferansımız için daha çok çalışmamız gerekiyor.

Filiz Koçali

RAMİZE ERER

TÜPÇÜ

Tecavüzcü korucu serbest

Diyarbakır Merkez Beldesi'ne bağlı Eryol Köyü'nde Süleyman Askan adlı köy korucusu tarafından, 1996 Kasım ayında, 10 yaşındaki R.K. adlı Kürt kız çocuğu iki kez tecavüze uğradı. Süleyman Askan, karşı koymak isteyen R.K.'yı, ailesine söylemesi halinde kendisini ve ailesini öldürmekle tehdit etmişti. Çok korkan R.K. yaşadığı vahşeti kimseye anlatamaz, ancak Diyarbakır'a gittiği bir gün yakın arkadaşı amcasının kızıyla konuşur. Ailenin durumu öğrenmesi üzerine baba Osman Kaya, savcılığa başvurur. İkinci duruşma 9 Nisan günü Diyarbakır Ağır Ceza Mahkemesi'ndeydi ve Süleyman Askan "delil yetersizliği" gerekçesiyle beraat etti. Olayla ilgili bir basın açıklaması yapan Savaşta Tecavüze Karşı Kadın Girişimi "Bu ne ilk ne de sondur. Bu çocuk senin, benim, hepimizin. Sorun hepimizin sorunudur." diyerek bir insanlık suçu olarak tecavüzü lanetlediler. Uzun süredir yaşanan savaşın, köy yakma, gözaltı, kayıp, yargısız infazlarla birlikte Kürt kadınlarına ve çocuklarına yönelik taciz ve tecavüzlerde kirli savaşın kural ve hukuk tanımazlığını bir kez daha ortaya koyduğunu vurgulayan kadınlara göre "Coğrafyamızda yaşanan savaşta da tecavüz ırkçı bir amaç güderek kadın bedenine yönelmekte, erkeklik bir silah olarak kullanılmaktadır." R.K.'nın avukatları kararı temyiz ederek Yargıtay'a başvurdu. Eğer bir sonuç alamazlarsa Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne gidecekler. Bugüne kadar yaşanan, yaşanacak olan ve açığa çıkan, çıkmayan bütün tecavüz olaylarının üzerine gitmek amacıyla çalışan Savaşta Tecavüze Karşı Kadın Girişimi irtibat Tel. 0212. 245 04 56.

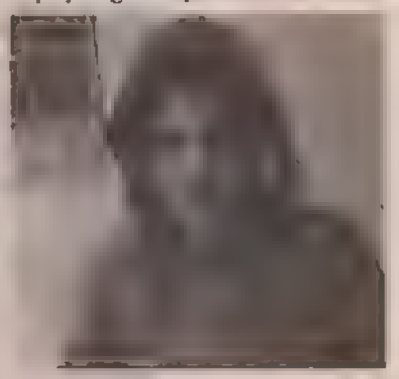

Gacı şimdilik beleş

Cinsel tercihini ve kimliğini kadın olarak seçmiş, aynı zamanda meslek olarak seks işçiliği yapan kadınlar, yani transseksüeller ve kadın olan, anne olan aynı zamanda da seks işçisi olan kadınlar... İşte *Gacı*'nın hedef kitlesi böyle tanımlanıyor. "Amacımız fuhuş sektörünü ve cinsel azınlık kültürünü teşvik etmek ya da topluma empoze etmek değil," diyorlar, "Yalnızca sorunları bir de bizlerin açısından aktarmak, sorunlara ortak çözüm yolları aramanın aracı olmak ve yaşadıklarınızı kendimizle ve sizlerle paylaşmak istiyoruz." *Gacı*, İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı'nın Avrupa Birliği'nin desteğiyle yürüttüğü "CYBH ve Aids'in önlenmesi Projesi" kapsamında yayınlanıyor. Böyle bir desteğe sahip olduğu için de şimdilik bedava. Yani *Gacı*'yla tanışmak istiyorsanız bir haber iletin yeter. Adres: Yeniçarşı Caddesi, No.54, Beyoğlu, 80050, İstanbul, Tel. 0212. 293 16 05, 06. Ama unutmayın "Lütfen bu dergiyi iki elinizde tutarak ve onyargılarınızı bir kenara koyarak okuyunuz."

K.KaDaV'ın açılışı yapıldı

Kürt Kadınlarıyla Dayanışma ve Kadın Sorunlarını Araştırma Vakfı'nın açılışı 10 Mart günü yapıldı. K.KaDaV'ın Türkçe ve Kürtçe olmak üzere iki dilde yazılar içeren tanıtım broşüründe, Vakfın amacı şöyle belirtiliyor: "Çeşitli nedenlerden dolayı yaşadıkları topraklardan göç ettirilerek metropollerde olumsuz koşullarda yaşamak zorunda bırakılan, Kürt ve tüm kadınların cinsiyetlerinden, çocuklarının da savunmasız konumlarından dolayı uğradıkları her türlü baskı, şiddet ve ayrımcılığa, sosyal etkinliklerden dışlanmışlıklarına engel olmayı, kadın örgütleri arasında iletişimi kurup maddi ve manevi dayanışmayı, kadınların ekonomik, kültürel ulusal gelişmelerinin önündeki engellerin kaldırılmasını hedeflemektedir."

Işık söndürünce yurttan atıldılar

On kız öğrenci sokakta

Bir dakika karanlık eylemine katıldıkları için Vezneciler Kız Yurdu'ndan atılan on öğrenci şimdi sokakta.

Sevda Doğan, atılan öğrencilerden biri. Yaşadıklarını şöyle anlattı. "Dört çocuklu bir ailenin kızıyım. Üniversiteden önce ailemle İzmit'te yaşıyordum. İlk, orta ve liseyi Gölcük'te bitirdim. Gölcük küçük ve oldukça kapalı bir yerdir, hemen hemen herkes birbirini tanır. Orada yaşadığım sürece davranışlarıma, saçıma-başıma, giyimime-kuşamıma hep dikkat etmek zorunda kalıyordum. İstediğim saatte eve gelemiyordum, özellikle erkeklerle görünmekten çok çekiniyordum. O dönemler karar vermiştim üniversiteye girmeliydim ve ekonomik özgürlüğümü kazanmalıyım diye. Bu nedenle üniversite sınavlarına girdim ve kazandım. Bir yurt için başvurdum ve beklemeye başladım. Çalışmaya karar verdim ve bir işe girdim. Bir buçuk ay sonra Vezneciler Kız Yurdu'na alındım. İlk zamanlar benim için çok keyifliydi. Zaman geçtikçe oradaki baskı ve denetimi faketmeye başladım. Çalışmam sorun olmaya başladı, çünkü yurda zamanında gelemiyordum. Yurda en son geliş saati akşam 21.00'di. Bu saati on beş dakika geçirdiğimizde hemen kimliğimiz alınıyor ve ailemiz aranıyordu. Oysa erkek öğrencilerin kaldığı yurtlarda böyle bir uygulama yok, kimse onlara hesap sormuyor ve baskı yapmıyor. İstedikleri saatte girip çıkıyorlar yurtlarına. Bence bu cinsiyetçi yaklaşımlarından kaynaklanıyor, tamamen ayrımı yapıyorlar. Bu olaylarla mücadele ederken Susurluk olayı patlak verdi ve ışık söndürme eylemi başladı. Biz de bu toplumun insanları olarak bu olaya sessiz kalamazdık, diğer insanlarla dayanışmalıyız diye düşündük ve yurtta ışık söndürme eylemi yapmaya başladık. Üç yüz kişi kadar yurdun bahçesinde toplanıp alkış ve ıslıklarla destek vermeye başladık protestoya. Yurdun müdürü ve görevlileri bizi engellemeye çalışıp baskı yapmaya başladılar. Biz vazgeçmeyince Yurt Bölge Müdürlüğü'nden bir görevli geldi ve bizi tek tek tespit etmeye başladılar. Bizi teker teker odaya alıp, "Bu eyleme devam edersenız sizi yurttan atarız," diye tehdit etmeye başladılar. Biz bu eylemin meşru olduğunu ve vazgeçmeyeceğimizi belirttik. Bunun üzerine aramızdan önce dört kız öğrenciyi çağırıp savunma ve ifade formu verdiler ve üç gün içinde formu doldurup vermemizi söylediler. Biz formları doldurup verdikten sonra altı kız öğrenciyi daha çağırıp aynı işlemleri onlara da tekrarladılar. Biz bu süreçte imza kampanyası yapıp 120 öğrenciden imza topladık ve yönetime verdik. Bunun üzerine daha çok baskı yapmaya başladılar. "Bu olay artık bizden çıktı, Ankara'ya gidecek," dediler. Nisan'ın 14'ünde bizi yurttan attıklarını açıkladılar. Toplam on öğrenciydik. Biz de avukatlarımızla görüşüp dava açtık. Attıldığımızı öğrendikten sonra Kredi ve Yurtlar Kurumu'nun önünde bir basın açıklaması yaptık. Aynı günün akşamı yurdun önünde de bir basın açıklaması yaptık ve yurda girmek istedik. Polis çağırdılar, 18 kişi gözaltına alındık, tartaklandık. Bir gün gözaltında tutup, ertesi gün savcılığa çıkardılar ve hakkımızda dava açılabileceğini söylediler. Ve toplam on kişiyi yurttan attılar. Artık kalacak bir yerimiz yok, paramız yok. Oysa biz kendimizin ve toplumun sorunlarına sahip çıktık. Bizden hep susmamızı ve itaat etmemizi bekliyorlar. oysa biz de bu toplumun bir parçasıyız ve bütün gelişmeler bizi de ilgilendiriyor, ilgilendirmeli. Ne olursa olsun biz de varız."

Nevin Cerav

Demet Demir'e ödül

Demet Demir Uluslararası Gay ve Lezbiyen İnsan Hakları Komisyonunun, her yıl cinsel kimliği yüzünden baskı gören ve bunun için mücadele edenlere verdiği Felipa De Souza ödülünün sahibi oldu. Ülker Sokak'taki tartışmalar sırasında kameramanın yakından tanıdığı Demet, ödülünü almak için 2 Haziran'da New York'a gidecek.

Kadınları korumaktan iddia edenler...

Refahlı belediyelerde kadın düşmanlığı

"Ya bundan sonrası?" tartışmaları giderek keskinleşirken biz önce belediyelerde neler yaşandı, neler yaşanıyor; yaşayanlardan dinledik ve kadınların uğradığı zararları tespit etmeye çalıştık. Sonuç içler acısı; üniversite mezunları araba sayıyor, ev temizliyor, cinsel tacizin haddi hesabı yok...

Yirmi yedi Mart 1994'te yapılan seçimlerle 340 belediyede yönetime gelen RP'nin bugün elindeki belediye sayısı 400'ün üzerinde; 6 Büyükşehir, 21 il, 113 ilçe ve 298 belde belediye başkanlığına salıpler. O günden bu yana en önemli değişiklik de hükümet cephesinde yaşandı. Artık RP'li bir hükümetimiz var. Başbakan Erbakan

27 Mart seçimlerinde, Ankara ve İstanbul başta olmak üzere çeşitli belediyeleri alan RP neler yaptı, hatırlıyor musunuz? Basına yansıdığı kadarıyla; kimi zaman hoşlarına gitmeyen sanat dallarına karşı olduklarını açıkladılar - Ankara Belediye Başkanı sanatın içine tükürdü, İstanbul Belediye Başkanı baleyi müstehcen buldu-, kimi zaman mahalle, sokak isimlerini değiştirdiler, işçi çıkardılar ve çeşitli nedenlerden dolayı çalışanlarıyla mahkemelik oldular. İşten atamadıkları memurları yıldırmak için araç saydırdılar, trafik lambalarının dibine nöbetçi diktiler. Üniversite mezunlarına bulaşık yıkattılar, park ve bahçelere bahçıvan olarak atadılar, çöp toplattılar. Biz kadınların yaşadıklarını kendi ağızlarından dinleyip aktarmak istedik. Ankara Belediyesi'nden konuştuğumuz kadınlar halen işlerini sürdürmeye çabaladıkları için isimlerini yazamıyoruz.

"Adil Düzen geldi kadınlar parklarda kazma kürekle çalışmaya başladı"

Refah Partisi Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin yönetimine geldiğinde Eğitim Daire Başkanlığı'nda sekreter olarak çalışıyordum. Seçimden iki gün sonra bana odacılık görevi verdiler ve çay servisi yapacaksın dediler Bir buçuk ay orada çalıştım. Duvarları yıkattılar, odacılık yaptım, çay verdim. Daha sonra Park ve Bahçeler Müdürlüğü'ne gönderildim. Otuz-kırk kadar kadın işçiyi Botanik Parkı'nda görevlendirdiler. Çok zor şartlarda ellerinde kazma kürek ile çalışan kadınları gazetecilerden önce oradan geçen bir kadın görüyor ve "Siz burada ne yapıyorsunuz?" diye soruyor. Daha önce görülmemiş bir olay. Adil Düzen gelmiş kadınları sokaklarda, parklarda çalışmıyor. Hem de kadınların çalışmasına karşı bir yönetim bunu yapıyor. Yoldan geçen kadın, arkadaşlarımızla sohbet ediyor ve duyduklarına çok üzüldüğünü söyleyip oradan ayrılıyor. Evine gider gitmez de bir TV kanalını arıyor; bu yönetimin kadınları kendi kadrolarından, branşlarından alarak parklarda kazma kürek ile çalıştırdığını söylüyor. Ertesi gün bir TV kanalından söyleşi için geliyorlar ve kadın işçiler herşeyi anlatıyor. Basında çıkan haberlerden sonra bizi üçer-beşer gruplara bölüp Ankara'nın çeşitli yerlerindeki parklara gönderdiler. Biz ilk önce Abdi İpekçi Parkı'nda görev yaptık.

"Çöp toplarken çevredeki erkekler sürekli rahatsız ediyordu"

Kadın arkadaşlarımızdan biriue ağır bir ameliyat geçirdiğini bildikleri halde yapamayacağı bir iş verdiler. Yaklaşık yüz kiloluk hortumu taşımasını ve çevreyi sulamasını istediler. El arabası kullanmasına izin vermediler. Bu işi bizim yapacağımızı, onun yapamayacağını söylememize rağmen ısrar ettiler. Hasta bir kadının gücünü düşünün. Biz de dayanamayıp yardım ettik ve ceza olarak hepimize birer tane demirden çöp toplama aracı verdiler. Artık hepimiz çöp topluyorduk. Bu da az geldi herhalde, süpürge verdiler. Üniversite mezunu genç kadın arkadaşlarımız da vardı. Çevredeki erkekler sürekli rahatsız ediyorlardı. Yine bir gün iki genç çocuk laf attı. Biz de bunu kendi erkek arkadaşlarımıza söyledik. Erkek arkadaşımız bizi kontrol etmek için geldiğinde o iki genç çocuk ile kavga ettiler. Birdenbire yirmi kadar erkek başımıza yığılmıştı. Epey bir kavgadan sonra gittiler. Ceplerinden düştüğünü gördüğümüz kartı alıp okuduğumuzda Gaziosmanpaşa'da Libya İrtica Bürosu'na ait olduğunu anladık; taciz ve saldırı kasıtlı olarak yapılmıştı. Bu olaydan sonra Kurtuluş Parkı'na gönderildik. Çünkü orada şarapçı denilen işe yaramaz bir sürü adam vardı ve bizi rahatsız etmeleri yönetimin işine gelecekti. Bizi yıldırıp istifa etmemizi sağlayacaklardı. Cuma günleri bizim için sürgün günleriydi. Zaten her cuma bekliyorduk bu adamlar camiye gidecek,

Gökçek anlarımızı kırı

Gökçek'in kavşak bekçileri

namaz kılacak, sonra gelip bizi sürgüne göndereceklerveya işten atacaklar diye.

Kurtuluş Parkı'ndaki şarapçılar iki gruba ayrılmıştı; "Abla biz sizi koruruz," diyen ama kendilerini bile koruyamayan sözde bize yakın grup, diğeri ise, "Bu başkan size az bile yapıyor, sizin gibi kadınlara daha çok yapması gerekiyor," diyen serserilerden oluşuyordu. Sürekli laf atıyorlar, taciz ediyorlar, süpüreceğimiz yerlerde duruyorlardı. Ve bunlara katlanmak zorunda olduğumuzu söylüyordu şeflerimiz. On dokuz kadın işçi basınla yaptıkları görüşme yüzünden işten atılmıştı. Bu olay bizi yıldırmadı yine de gazetecilerle görüştük çünkü biz bunları haketmemiştik. Birçoğumuzun kendi mesleği, kadrosu vardı. Aramızda öğretmen, gazeteci arkadaşlarımız vardı. Bütün bunlara rağmen bu yönetimin kadınlara karşı özel bir gıcığı vardı. Onların istediği gibi olsaydık, yani türbanımız, uzun giysilerimiz olsaydı, onlar gibi düşünseydik, bunları yapmayacaklardı, ki nitekim böyle insanlar var. Her şeye boyun eğiyorlar ve yerlerinde, masa başlarında çalışmaya devam ediyorlar. Biz işçi de olsak böyle bir anlayışa karşı gelmeliydik ve sürekli direndik. Sürgün yerlerinde yaptığımız zor işlerin yanında Refah Partisi'ne yakın işçilerin (erkek) tacizlerine muhatap oluyorduk. Bu belediyede işçi olmak zordu ama kadın işçi olmak gerçekten çok zordu. Bu durumu düzeltemiyor, her gittiğimiz yerden kavga ederek ayrılmak zorunda kalıyor, daha doğrusu daha kötü işleri yapmak üzere sürgün ediliyorduk. Bütün kadın işçiler, surgün edilmese bile bir çok sıkıntı ile karşılaştılar. Ankara Büyükşehir Belediyesi'nde direndik, hâlâ da direniyoruz.

Belediye bünyesinde Yaşlılara Hizmet Merkezi açıldı. Hizmet Merkezi'nin amacı 65 yaş üstü insanların evlerinin temizlenmesiydi. Belediyenin görevi olmadığı halde yapılan bu hizmeti encümen kararı alarak yasallaştırdılar. Ve bizleri bu birime gönderdiler. Biz artık üniversite mezunu arkadaşlarımız dahil ev temizliğine gidiyorduk.

Çalışacağımız yerlerin belirleumesi için bizi bir yere götürdüler. Burası morga benzeyen çok soğuk

bir verdi, bizi saatlerce beklettiler. Bunun haksızlık olduğunu söyleyen bir arkadaşımıza çok kaba davrandılar ve tartakladılar. Arkadaşımız buna çok üzüldü ve kalp krizi geçirdi. Hastaneye götürdüler. Biz de arkadaşımız gelene kadar işe çıkmama kararı aldık. Bu olay Daire Başkan Yardımcısı'na söylenmiş. Hepimizi yanma çağırdı. İşe çıkmadığımız için savunma istedi. Biz de arkadaşımız için üzüldüğümüzü söyledik. Hem hakarete uğruyoruz, hem aşağılanıyoruz, hem de bizden yanlış bir şey yapmışız gibi savunma istiyorlar. Savunmada onlara göre yanlış bir sözcük işten atılmamızı sağlayacaktı.

Bize verilen en zor görevleri de yaptık. Onlara göre biz kadımız, çalışamayız, erkek yanında gezemeyiz. Zaten bize kadın olarak bakmıyorlar bile. Onların istediği kadın evde oturacak, kocasının isteklerini yerine getirecek, onlara köle olacak. Kadın olarak bakmıyorlar ama kadınların yanında oturmak bile onları tatmin ediyor. Yönetim yakım işçi bizi bakışlarıyla taciz edebiliyor. Kadın işçilerden birisi erkek işçilerle tartışmış (aynı yerde çalışan Adil Düzen'in temsilcisiyim diyen bir erkek işçi) "Kadınlara bakışınız çok farklı, eli bile dokunsa abdestiniz bozuluyor diye yargılıyorsunuz, kadınların yanından geçerken bile abdestinizin bozulduğunu söylüyorsunuz ama her ne hikmetse mescidin yanındaki yemekhanede beni çalıştırıyorsunuz," dediğinde bakışlarıyla bile sen kimsin, sen kadın mısın der gibi bakarak insan yerine bile koymamış arkadaşımızı, cevap vermemiş. Arkadaşımız bu olaydan sonra müdürün yanma çağrılmış ve tebliğ kağıdı imzalanmış.

Fen işlerinde çalışmaya başlayacağımıza içten içe sevindik. Asfaltta kazma kürekle çalışacaktık. Kadının o iş gücü yoktur, istifa eder, giderler diyenlere inat kalacaktık.

Yönetimin amacı Ankara halkına hizmet vermek değil, kadınları taciz etmek, tüketme ya da sömürme sanki. Bunlar mantıklı insan değiller, çağdaş değiller o özledikleri şeriat düzenini belediyede çok güzel uyguluyorlar.

Bir defasında da bilgisayar uzmanı bir memur, şoförle kavga etti diye muracaata veriliyor. Müracaatta bir kadının durması tepki çektiği için başka bir birime sürülüyor. Müdür Bey dayak yiyen kadın memurun telefon hattını elindeki bıçakla kesiyor yani cezalandırıyor. Daha sonra mahkemelik oldu olay, kadın memur davayı kazandı, ama şoförün karısına ve çocuklarına acıdığı için davadan vazgeçti.

Yine otuz-kırk kadar kadın memura Ankara genelinde kavşaklarda araba saydırdılar. Arkadaşlarımız her gün tacize uğruyor ve aşağılanıyorlar. İçlerinden bazıları mahkemeye verdiler. Ankara Büyükşehir Belediyesi'ne açılan bütün davaları arkadaşlarımız kazandı. Çünkü yönetim çok haksızlık yapıyordu.

Bazı müdürler birçok kez özellikle sekreterlik yapan kadınlar için "Bunlar önceki yönetimin koynundaydı, şimdi de bizim koynumuzdalar," gibi çirkin sözler sarfediyordu. Özellikle çağdaş, demokratça düşünen kadınlara yaklaşımları böyle, demek ki beklentileri buymuş, kadınlardan böylesi bir şey görmeyince ezebildikleri kadar eziyorlar.

Biz bunları gördük, yaşadık, yaşamaya devam ediyoruz ama dileriz kamuoyu da bunu değerlendirir ve gelecekte bu insanlara nasıl cevap verecekelerini bilirler.

Kendisine kadımm diyen, Ankara'da yaşayan evhamını, memur, işçi, öğrenci hepinize sesleniyoruz. Bu tür zihniyetlere, gerici örgütlenmeye destek vermesinler, oylarını vermesinler. Biz sadece çağdaş, demokrat kadınlara değil, kapalı kadınlarımıza da sesleniyoruz. Hiçbir kadın isteyerek bir erkeğin hükmü altında ezilmeyi, onun kölesi olmayı düşünemez.

Refah Partisi'nin kadına bakışının somut uygulanışım, belediye bünyelerinde yaşadıklarımızı anlatmak istiyorum. Gerçekten Befah Partisi kadının toplumdaki yerini belediyelerde çok güzel belirledi; Park, bahçeler, yemekhaneler, hastaneler. Eğer kendilerine düşünce bazında daha uzaksa sokak temizliği, ev temizliği. Branşı, eğitimi ve sosyal yaşantısı nasıl olursa olsun, onlar için önemli değil. Bir yerde çalışmak, ekonomik bağımsızlığımızı kazanmak, sosyal, toplumsal yaşamda kadının gelmesi gereken yere gelmek en doğal hakkımız ve bunu kısıtlamaya çalışıyorlar. Üniversite mezunları branşının dışında, statüsü ne olursa olsun, statüye bakmadan basit, verimsiz, tacizlerle dolu işlerde çalıştırılıyoruz. Ev temizliğinde karşılaştığımız yaşlı erkekler bize dokunmaya çahşıyor, kulağımıza yanaşıp konuşmak, değmek onlar için bir zevk. Bunları yönetime söylediğimizde "Siz bunları olgunlukla karşılayacaksınız," diyorlar. Eşini kaybetmiş yaşlı bir amca var, onun evine gittiğimizde ise "Erkekler iş yapsın, kadınlar benimle oynayacak," diyerek teybe bir kaset takıyor ve şıkır şıkır oynamaya başlıyor. Şikâyetlerimizi ekip başına ilettiğimizde, "Ne yapayım ben işimi yapıyorum size mi bakacağım?" diyor.

Can güvenliğimiz tehlikede, hiçbir biçimde sağlıklı ilişkilerin kurulamadığı bir işyerinde her an ne olacak neyle suçlanacağız endişesiyle yaşıyoruz.

Bu süreç içinde sendika örgütlenmesi başladı. Yetkili sendikamız Genel-İş'ti. Fakat işverene yakınlığından dolayı Hak-İş'i örgütlemeye başladılar. Bazı işçileri zorla üye yaptılar. Mesela benim iş değişikliğim sendika seçimim yüzünden oldu. "Kadın başınızla sendika ile ilgilenirseniz sonuçlarına da katlanırsınız" dediklerinde Adil Düzen'in kadına bakış açısım iyice anlamış oldum.

Reyhan, Ankara

"Gastritim ülsere dönüşünce istifa ettim"

İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kütüphane ve Müzeler Müdürlüğü'ne bağlı olarak Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı nda kütüphaneci memur olarak görev yapmaktaydım. Refah Partisi belediye seçimlerini kazandıktan iki-üç ay sonra Kütüphane ve Müzeler Müdürü başka bir göreve atandı ve yerine Yakup Kuloğlu geldi. Kendisinin daha önce bir lisede din dersi öğretmeni olduğunu öğrendik. Hakkında çeşitli davalar açıldığını ve bunlardan birinin de lisedeki kız öğrencilerine cinsel taciz olduğunu gazetelerden okuduk.

Müdürle ilk karşılaşmamızda başıma iş açılacağını anladım. Nasıl mı? Ben onun memuruydum ve benim hakkımda bilgi edinmek istiyordu. Üniversite mezunu olduğumu öğrenince, "İnanamıyorum, ne kadar gençsin, lisedeki öğrencilerim gibi görunuyorsun," dedi. Parmağımdaki alyansı görünce de evli olmama şaşırdı. Bütün bu konuşmalar yapılırken sanki elbisemin modelini hafızasına kaydetmek istiyormuş gibi sürekli beni inceliyordu. Bir başka gün karşılaştığımızda alyansımı görmeyince "Neden alyans takmadın, kocanla kavga mı ettin?" gibi sorular sordu. Ters cevap alınca, sırıtarak, bir müdürün görevinin memurlarının bütün sorunlarıyla ilgilenmek olduğunu ve özel hayatlarını bilmesi gerektiğini söyledi.

Kütüphanenin çalışma saatleri farklıydı ve bunu müdür de biliyordu. Ben saat 10.00-19.00 arası çalışıyordum. Saat 09.00 da arayıp bekçilere beni sorup "Geldiği gibi beni arasın." diye not bırakıyordu. Onu aradığımda. "Nasılsın diye aradım, işe gelmişsin iyi." diyordu. Bu anlamsız telefonlar bekçilerin de dikkatini çekmişti ve bana, "Ne iş böyle, bu adam seni niye arıyor?" diye dalga geçiyorlardı. Kadın Eserleri Kütüphanesi belediyeye bağlı ama iç işleyişinde özerk bir yapıya sahiptir. Bunun için Kütüphane'de neler olup bittiğini ona bildirmemi istedi. Bildirilecek hiçbir şey olmadığını söyledim. Bundan sonra beni Kadın Eserleri Kütüphanesi'nden almak için uğraşmaya başladı. Kütüphane'deki tek kütüphaneci kadrosu bendim. Bunu kütüphanedeki diğer kadınlarla kendisine ve üstlerine anlattık. Üstleri anladı ama bizim müdür bunu bir türlü anlamadı. Bana telefonda, "Artık seni buraya alacağım, yarın gel göreve başla," diyordu. Yazılı belge istediğimde vermeyeceğini söylüyordu.

Bir gün yine telefon etti ve kütüphaneye bekçi göndermeyeceğini ve benim bekçilik yapmak zorunda olduğumu söyledi. Bunu yapamayacağını, benim kadromun kütüphaneci olduğunu, bana bekçilik yaptıramayacağını söylediğimde, "Bal gibi yaparım, sen memursun, ben ne istersem onu yapmak zorundasın senin çenen çok düşük," dedi. Kadın memuru bir binada tek başına bırakamayacağım bunu yapmak istiyorsa bana yazılı belge göndermesini söyledim. Bana, "Hani kocan vardı, gelsin seni beklesin." dedi. Bir başka gün hasta olduğum için sevk almaya gittim bana sevk vermedi. Sevki vermek zorunda olduğunu söylediğimde, "Sana inat vermiyorum, git istediğin yere şikâyet et" dedi. Tabii ki şikâyet ettim ama bir sonuç çıkmadı. Görevde olduğum halde göreve gelmiyor diye bir soruşturma açtı. Nasıl yaptıysa yaptı, savunmamı istediği yazı elime geçmedi ve disiplin cezası aldım. En sonunda yanındaki memurlara benim için yalancı şahitlik yaptırdı. Artık sinirlerim çok yıpranmıştı ve miğdemdeki gastrit ülsere dönüşmüştü. Ben de dayanamadım ve istifa ettim.

Ayşegül Ulus

Aile içi cinsel şiddete karşı genç kadınların umudu

"Vahşi Su"

Wildwasser (Vahşi Su), Berlin'de aile-içi cinsel şiddete uğrayan kız çocuklara ve genç kadınlara yardım eden feminist bir kuruluş. Altı yıldır bu kuruluşta çalışan Müjgan Arpat ile Türkiye'de bulunduğu sırada, deneyimleri üzerine konuştuk.

Çalıştığın kuruluşun tarihini ve amacını kısaca anlatır mısın?

Wildwasser, 1983 yılında Almanya'nın Berlin kentinde kuruldu, ilk "Kendi Kendine Yardım" derneği olarak. Halen de bu alanda çalışma yürüten tek feminist kadın kuruluşu. Kurulduğu 1980'li yıllarda Almanya'da kız çocukların aile içi cinsel istismarı, kamuoyunun tartışması tabu olan konulardan biriydi. Wildwasser erkek egemen toplum yapısını sorgulayarak ve bu şiddeti yaşayan mağdurlardan yana taraf olarak kamuoyu oluşturdu. Zaman içinde mağdurların ve annelerinin derneğe başvurma cesaretini göstermeleri sonucunda gitgide gelişti. Şimdi Berlin'in doğusunda ve batısında iki Danışma Merkezi, Kendi Kendine Yardım Derneği ve aile-içi cinsel şiddete maruz kalmış, ya da böyle bir şiddetle karşılaşma tehlikesi altında olan kız çocuklarının kabul edildiği, adresi gizli tutulan bir Sığınma Evi olmak üzere dört bölümden oluşuyor.

Peki. bütün bu bölümlerde kaç kişi, nasıl bir çalışma yürütüyor?

Wildwasser'ın dört ayrı bölümünde, psikolog. sosyolog, sosyal pedagog, tarihçi, sosyal eğitmen, mali uzman, sosyal danışma uzmanı gibi meslek dallarından 21 kadın profesyonel, yani kadrolu olarak Berlin Gençlik ve Kadın Senatosu'na bağlı çalışıyor. Ayrıca, 100'e yakın kadın, derneğin aktif üyesi olarak gönüllü çalışmalar yapıyor, güncel politikaları tartışıyor, bu alanda çeşitli eylemler düzenliyor.

Wildwasser'ın finansmanının, birkaç yıl süren gönüllü çalışmanın ardından 1985 yılından bu yana çeşitli biçimlerde devlet tarafından sağlandığını anlatmıştın. O zaman devlet, kuruluşunuzu denetleme hakkına da sahip mi?

Hayır. Wildwasser'ın devletle ilişkisi, devletin aile-içi cinsel şiddet konusunda önlem alma ve mağdurları koruma sorumluluğu ilkesi temelinde hareket etmesi ve bu nedenle de kamu yararına bir kuruluş olarak ona mali destek sağlaması. Bunun dışında devletin, gerek kuruluşun politikasına, gerekse genel yaklaşımına karışma veya denetleme yetkisi yok. Bu anlamda tümüyle bağımsız çalışıyoruz. En önemli yasal dayanağımızı da Gençlere Yardım Yasaları ve Anayasa'da yer alan devletin reşit olmayan çocukları koruma yükümlülüğü oluşturuyor.

Kuruluşta senin görevin ne?

Ben, adresi gizli olan-gizli sözcüğünün altını özellikle çizmek istiyorum, çünkü bu gerçekten de kuruluşun bağlı olduğu eyalet yönetimi, yani Senato'nun (Berlin Gençlik ve Kadın Senatoları) sorumlu memurlarının ve hatta polisin bile giremediği anlamına geliyor- sığınma evinde sosyal eğitmen olarak çalışıyorum.

Nasıl çalıştığınız konusunda somut olarak neler söyleyebilirsin?

Her görevli kadın, sığınma evinde yaşayan altı kızın -ki bu sayı bazen sekize çıkabiliyor- bir, ya da ikisinden özel sorumlu oluyor. Kızlar, kuruluşumuzda dört hafta ile üç ay arasında kalabiliyorlar. Bu süre içinde onların sığınma evindeki sorunlarıyla ilgilenirken, gençlik dairesi, yabancılar polisi, avukat, doktor, okul gibi, kişi ya da resmi kurumlarla olan ilişkilerinde de kendilerine onlardan yana taraf olarak yardımcı oluyoruz. Somut iş olarak yaptıklarımızı şöyle anlatabilirim. Kızları, dışarıda karşılaşabilecekleri tehlikelerden korumak; yaşadıkları cinsel şiddetten dolayı kriz veya bunalım dönemim aşmalarına destek olmak; eğer gerekli ise uzman psikologlarla ilişkiye geçerek onlara terapi yapabilme olanakları yaratmak (tedavi görmeye kesinlikle kendi iradeleri ile karar vermeleri lazım); kendilerine tekrar güven, saygı ve sevgi duymalarını sağlamaya çalışmak; "hayır" diyebilmeyi öğretmeye çalışmak; duruşmalarına katılmak; onlarla birlikte alışverişe gitmek; yemek yapmak; diskoya, sinemaya, yüzmeye vb. gitmek. Kısacası, onlara gelecekte kendi bağımsız yaşam planlarını yapma yönünde destek oluyoruz.

Size başvuranlar kimler oluyor ve kuruluşunuza nasıl ulaşıyorlar?

Bize, 13-19 yaş arası, aile-içi cinsel şiddete maruz kalmış veya kalma tehlikesi altında olan, ya da zorla evlendirilmek istenen kızlar başvuruyor. Sığınma evine kabul edilme kızların gönüllülüğü esasına dayandırıldığı için kendilerinin şahsen başvurması gerekiyor. Danışma merkezimizin telefon numarasını genellikle öğretmenlerinden, gençler için danışma merkezlerinden, Gençlik Dairelerinden veya metro, disko, spor kulüpleri gibi yerlerdeki afiş ve broşürlerimizden elde ediyorlar.

Başvuranlar arasında göçmenlerin, özellikle de Türkiyeli göçmenlerin kızları var mı?

Bizde son altı yıldır yaşamış olan kızların yaklaşık yüzde 60'ı göçmen veya siyasi mülteci ailelerinden. Aralarında, uluslararası kadın ticareti yapan çeteler tarafından Berlin'e kaçırılmış, kendini satmaya zorlanan, oturma izni de olmadığından "illegal" statüde olan kızlar da var.

Ya Türkiyeli kızlar, bunlar genellikle hangi çevrelerden geliyor?

Bize başvuran on kızdan yaklaşık dördü Türkiyeli ve büyük bir çoğunluğu da cinselliğin konuşulmasının tabu olduğu muhafazakâr, dinci çevrelerden... Bu noktada, "namus" ve "namus temizleme" konusunun, sorunun çözümünü nasıl çıkmaza soktuğu noktası üzerinde biraz durmak istiyorum. Genellikle Türkiyeli aileler, namus meselesini kızlarının esenliğinden daha önemli görüyorlar ve bu nedenle de kızın yaşadığı şiddet arka plana itilip, "Aile şerefimiz beş para-lık oldu," "Çevre ne diyecek şimdi," gibi düşüncelerle saldırgan yerine, saldırıya uğramış olan kızı suçlama eğilimi taşıyorlar. Yine buna bağlı olarak, kızlarının sığınma evinde olduğu kendilerine bildirilen annelerin ilk sorusu, kızın bekâretinin gidip gitmediği oluyor. Bu durumda öz veya üvey baba ya da erkek kardeş tarafından uygulanan cinsel suistimal veya tecavüz olayı da daha çok aile içinde çözülmeye çalışılıyor. Yani, kızlarını Türkiye'ye kaçırarak, zorla, istemediği birisiyle, namusu temizlensin diye evlendiriyorlar ve bize göre yıllarca süren bir tecavüz olayı başlatılmış oluyor.

Peki, sence Türkiye'de aile-içi cinsel suistimal ve tecavüze ilişkin olarak ne gibi çalışmalar yapılabilir?

Tabii ki, toplumun aile-içi cinsel suistimal ve tecavüze karşı daha duyarlı hale getirilmesi için, şiddete uğramış kızların bakış açısı ile, onlardan yana taraf tutarak, şiddetin tüm boyutları ile ele alınması ve ilk etapta, eğitmenlere, psikologlara, öğretmenlere, avukat ve hakimlere yönelik eğitim çalışmaları yapılması ve kamuoyu oluşturulması gerekir. Ancak, sanıyorum ki Türkiye özelinde bu konuda yapılacak ilk iş, aile-içi suistimal ve tecavüzün ceza yasasında suç olarak yer almasını sağlamak. Bu, küçük kızların aileleri tarafından zorla evlendirilerek, bu anlamda toplumun da onayı ile bir tecavüz ortamına itilmelerinin bir suç olduğunun yasal ve politik olarak tanımlanmasını ve bunu engellemek için gerekli önlemlerin alınmasını da içeriyor. Bunlara paralel olarak, kızların cinsel şiddet ortamından kurtularak sığınabileceği, adresi gizli evlerin olması, çocuklara taraf olarak çalışacak, onları koruyacak Gençlik Daireleri ve çocuk haklarını içeren gençlik yasaları oluşturmak gerekiyor.

Filiz Kardam, Ankara

Kadının erkekle en çetin mücadelesi:

Mizah

Kadınlar arkadaşlarının hatalarının kabulüne ve samimiyetine gülmelerini umuyor. Erkekse zayıf olanın üzerine gidip arkadaşlarına gösteri yapıyor.

"Dırdırlarm bir kulağımdan giriyor, ötekinden çıkıyor," der adam. Kadın cevap verir: "Tabii, arada onu tutacak hiçbir şey yok ki!"

Bu anekdot, Konstanz Üniversitesi'nden 43 yaşındaki Alman Linguist Helga Kotthoff'un yaptığı ve tamamım sonbaharda yaymlayacağı araştırmaya mükemmel bir örnek teşkil ediyor. 1995'ten beri 20 akşam yemeğindeki konuşmalar üzerinde çalışan Kotthoff, yaptığı analizler sonrasında şu sonuca varıyor: Cinsiyetler arasındaki savaş, gerçekte mizah üzerine dönen bir savaştır.

Kotthoff'a göre erkeklerin tek başına konuşup kadını güldürdükleri, bu arada espri malzemesi olarak da kadınları kullandığı devirler çok geride kaldı. Çünkü kadınlar artık hiç olmadıkları kadar hazırcevap ve mücadeleye hazır. Bugünün kadım rahatça konuşuyor ve ne kendisine yönelik ironilerde ne de başka türlü espriler karşısında geri çekilmiyor.

Fakat mizah araştırmacısı, "ataerkil-muhafazakar erkek mizahının" halen devam ettiğini belirtiyor. İşte buna klasik bir örnek: "Kadınların neden yalnızca dört beyin hücresi vardır?" "İşte, ocaktaki her ateş için bir tane!"

Kotthoff'un çalışmasına göre insanlar bir sohbeti, yüzde 80 gibi yüksek bir orana kadar şaka ve esprilerle geçirebiliyor. Eğlenmek, gülmek isteyen kişi, bilgi vermekten çok kendini ifade etmeye ve sergilemeye yöneliyor. Yalnız burada kadınla erkek arasında önemli bir fark var, çünkü bunu çok farklı amaçlarla yapıyorlar: Kadınlar arkadaşlarının hatalarının kabulüne ve samimiyetine gülmelerini umuyor. Erkekse zayıf olanın üzerine gidip arkadaşlarına gösteri yapıyor. Sonuç: Kadın kendisiyle dalga geçiyor, erkek ise başkalarının hesabına başkasıyla...

Kotthoff, mizah anlayışında kadın-erkek farkının daha küçük yaşlarda okul sıralarında yaşanmaya başladığım belirtiyor. Bu sıralarda yeni yeni keşfedilen cinsiyet de başlı başına bir şaka malzemesi oluyor. Fakat kız çocukları genellikle ayıp sözcükleri kullanmaktan çekindikleri için, hazırcevaplık sınavında başarısız oluyorlar. Bununla birlikte kadm kendini erkekle eşit hissettikçe konuşmada ve mizahta yaratıcılığım geliştirerek erkeğe karşı koyabiliyor. Bu arada erkeğin hiç zahmet etmeden bulduğu, ona zaten verilmiş staıdard espriler var ve bu ona bir "ayrıcalık, üstünlük" sağlıyor. O yüzden kadınların da daha yaratıcı olup sarışın aptal, baldız, üvey anne gibi dişi espri malzemelerinin erkek karşılıklarını oluşturmaları gerekiyor.

Kısasa kısas: "Denizin dibinde zincirlenmiş 25 adam nedir?"

"İyi bir başlangıç."

Erkek mizahı
- benmerkezci
- bireysel
- rekabetçi
- maço
- erotik

Kadın mizahı
- kişiler arası, karşılıklı
- düşündürücü
- nazik
- romantık
- daha az küçük düşürücü

Elma: Hangi derde deva?

Şu elma için çok faydalı derler, acaba ne kadar doğru?

Nereden duydum bilmiyorum, yetişme çağında, "Elma yersen yanakların elma gibi olur," diye bir şeye inanıyordum. O zamanlar soluk benizli bir kızdım. Bu inanç çerçevesinde ortaokul dönemimi öğle tatilinde elma tüketerek geçirdim. Şimdi elmadan hele de çiğ elmadan nefret ediyorum, yanaklarımın rengi konusunda da iyi bir allığın daha kolay ve etkili bir çare olduğunu farkettim tabii. Fakat bir yandan da elmanın sağlığıma yanak kızartan katkısından uzak kaldığım için de içim içimi yedi doğrusu. Çünkü hepimiz biliriz ki, sağlıklı yanak kızarır, üstelik utanmasa bile. Benimkilerse mahcubiyet dışında ancak yukarıda zikrettiğim kozmetik katkısıyla kızarıyordu.

Ben yanak kızartmak üzere elma yerken, bir çok arkadaşım da perhiz yapmak üzere elma yer dururlardı. Diyet uzmanlarını bilirsiniz, sürekli fikir değiştirirler; daha sonraki yıllarda bir elmanın aynı büyüklükteki bir patatesle aynı kaloriyi içerdiğini söylediler. Düşünün, patates, yani neredeyse makarna gibi bir şey. Gerçi daha sonra makarnanın da şişmanlatmadığı iddia edildi ki, neyin şişmanlattığı konsunda bizi epeyce muallakta bırakan bir iddia oldu bu. Sonuç olarak elma yiyip zayıflamak mümkün değilmiş. Bu elmanın hikmeti nedir peki?

Bence, elmayı çekici kılan şeylerden birisi kolay taşınabilirliği. Mesela şeftali muhakkak ki daha lezzetlidir ama çantanıza rahat rahat atamazsınız. Sonra yerken suları akar. Gerçi muz da bu açıdan fena değil ama yine de yetmişlerin modern genç kızını gözünüzün önüne getirin, dar paça blucini, uzun, düz saçları ve kaba saba botlarıyla yolda yürüyor; güneş gökyüzünde parlamakta, genç kızın burnu havada, elindeki elmayı ısırırken havadaki özgürlük kokusuna katkıda bulunuyor. Çantadan çıkarılıp dişlenen bir elma, her zaman tazeleyici bir etki yapar; sağlığa değilse bile en azından imaja. Söz dişlemekten açılmışken, elma yemenin dişleri temizlediğini sadece magazin basmından değil, dişçilerden de duydum. Aklınızda bulunsun.

* * *

Elmanın cazibesinin bunlarla da sınırlı olmadığım düşünüyorum. Bu işte muhakkak ki Havva anamızla Adem babamızın arasında yaşananlarm etkisi vardır. Bana sorarsanız, yoldan çıkmak için şeftaliyi tercih ederdim. Aynı konuda cevabı muz olanlar da olacaktır. Ama güzelim kayısılar, portakallar, erikler dururken, o sasık elma için cennetten kovulmayı kim göze alır? Havva'nın günlüğü hatırlarsınız, dergimizde uzun zaman yayınlanmıştı ama bu konuya orada da bir açıklık getirilmiyordu. Elmanın adının hiç haketmediği bir şekilde kötüye çıkarıldığını düşünüyorum, çünkü takdir edersiniz ki kötülük en az iyilik kadar zordur ve elma bunu haketmemiştir bence.

Şöyle bir baktım, yazının başından beri elma aleyhtarlığı yapıyorum. Bu tavrımda o genç kızlığımda yediğim elmaların etkisi tabii ki gözardı edilir gibi değil. Bence zorla yenecek bir meyva değil yani. Günde bir elmanın insanı doktordan uzak tuttuğu yolundaki söze de inanmıyorum. Zamanımızın hastalıkları elmayla bertaraf edilir gibi değil. Ama yine de içinde lif olan herşey sağlığa iyiymiş ve.... illâ bunun peşindesiniz diye demiyorum ama elma yemek insanı belli ki seksi kılıyor. Yoksa bu adem babalara nasıl katlanırdık?

Melek Güneş

Claudia kopyalanmak istiyormuş!

Binbir yıl dönümü yaklaştıkça bilimadamları sürpriz 21. yüzyıl paketlerini birer birer açıyorlar. Biliyorsunuz, bunlardan en önemli, daha doğrusu beni en çok çarpan iki tanesi uzay otellerinde konaklama imkanı ve de kopyalama. İlk gençlik yıllarımızda en yakın arkadaşımla birlikte uzayda gezerek geçireceğimiz bir tek gün, hatta birkaç saat için canımız dahil sahip olduğumuz ve yalnızca şu yaşlı yeryüzünde anlamlı herşeyi feda edebileceğimizi söylediğimizde erkekler, ruhları yürekleri bu kadar uzaklara vurgun kadınlarla uğraşmanın beyhude bir çabadan öteye gidemeyeceğini bildikleri için bizden uzaklaşırlardı, yoksa katiyen çatlak olduğumuzu düşündükleri için filan değil. Bir de ek olarak ben, "kopyamla" uzun süren sohbetlerin hayaliyle yaşardım, ki bu en yakın arkadaşımın da benden uzaklaşmasına neden olmuştur.

Uzay seferlerinin yaygınlaşıp gidiş-dönüş roket bileti fiyatlarının ucuzlayacağı günlere yetişemeyeceğim açık. Çünkü bu yaşlı yeryüzünde hâlâ, NASA'nın bütçesi, CIA'in bırakın dünya, yalnızca Türkiye bütçesinin yanında dahi eşe dosta övünçle gösterilecek derecede çok yenmiş bir tırnak kadar olamıyor. Kopyalamayla ilgili olarak da ümitsizim; zira bu buluşun tüm ihtişamına rağmen benim fantezime hizmet edemeyeceği, teknik Dolly adlı bir koyun ve adını öğrenemediğimiz bir maymunda denendikten sonra yapılan kapsamlı tartışmalarda ortaya çıktı: İnsan kopyasının gerçeğinden nasıl bambaşka bir kişiliğe ve apayrı bir kadere sahip olacağı, tek yumurta ikizleri ve Sabancı kardeşler gibi gözümüzün önündeki örneklerle açıklandı. Fakat Almanlar'ın medarı iftiharı ünlü top model Claudia Schiffer, bu açıklamaları kaçırmış olsa gerek, defile için gittiği Peru'nun Lima kentinde yaptığı basın toplantısında bir de değil, iki kopyasının yapılmasından mutlu olacağını, "böylece kendisine daha çok zaman ayırabileceğini" söyledi. Kopyalarının da Playboy'a poz vermek isteyeceğinden emin yani...

Bugünkü dünyanın bir Claudia Schiffer görüntüsüne vaat ettiklerinden nasibini fazlasıyla almış bulunan Claudia Schiffer, kendisine daha fazla zaman ayırmak için bunu yeterli görmeyip iki tane kopyasının yapılmasını istiyor. Playboy macerasından sonra, Tansu Çiller'inkinden kat be kat daha aslan bir saç, ıslak dudaklar ve bir beyaz bikiniyle, dizine kadar suyun içinde verdiği pozlardan en sonuncusu, Almanya'nın 50 marklık telefon kartları üzerinde de bulunur hale gelmişken, iki kopyasının daha bu işlere koşturması, bilmem ki kendisine ya da erkeklere daha ne kadar fayda sağlayabilir? Ayrıca her kopyanın da böylesi bir sömürüye eyvallah demeyeceğini has bir dişi olarak Dolly, cümle aleme kanıtladı. Tüm dünya basınının peşinde koştuğu günlerde kaçmasının mümkün olmadığı objektiflere nasıl "Hepiniz yavşaksınız" ifadesiyle baktığı, umarım dikkatinizi çekmiştir. Zaten o günden beri Dolly'yi ara da bulasın.

Şimdi sen bir kopya olarak bu dünyaya gel, yani vücuda geliş sürecinde senin kaderine özgü hiçbir rastlantıya meydan bırakılmamış olsun, hiç bilmediğin bu diyarda gözünü aç ve ilk işin Claudia Hanım evinde otururken de para kazabilsin diye, Playboy fotoğrafçılarına çıplak poz vermek olsun! Olacak iş değil. Dolly kadar sağduyu sahibi her kopya, bu işleri gerçek Claudia'ya bırakıp Çin Seddi'ni bile yok eden o şahane adamla daha çok zaman geçirmeyi akıl edecektir kuşkusuz.

Yeşim

Dolma makinesinin azizliği

Havalar ısınmaya başladı ya biz de bir hafta sonu piknik yapalım dedik. Aile biraz kalabalık. Kardeşler, kocaları, çocuklar, sevgililer... Ertesi sabah buluşmak sorun olmasın diye bir gece önceden aynı evde toplandık. Erkekler alışverişleri yaptı. Kadınlar yemekleri hazırlamaya başladı. Yani her zaman olduğu gibi. Hülya ablam bizimle gelmeyecekti ama dolma makinesini göndermişti. Pikniğe gidilir de dolma sarılmaz mı? Dolma için malzemeler hazırlandı, masanın üzerine yığıldı, sıra sarma işlemine gelince hep beraber makineyi kutusundan çıkardık, masanın üzerine koyduk. Daha önce hiç kullanmamıştık. Ama bunun için telaşlı da değildik. Ne var yani, çarşı pazar satılan bu yeni icat dolma makinesi ile dolma sarmak bizim gibi bilgisayarlarda çalışan kadınlar için sorun olamazdı. Orasını çevirdik olmadı, burasını çevirdik sarmadı. Giderek sıkılmaya başladık. O gece evde kalan herkes başımıza toplanmıştı, dolma makinesinin sırrını çözmeye çalışıyorduk. Bu arada Hülya ablama telefon ettim; "Yaa, bu makine nasıl kullanılıyor." "İşte, şöyle, böyle" gibi birşeyler söyledi, biz öyle de denemiştik ama olmuyordu işte. Biz üç kadın biraz kızarmaya morarmaya başlarken, erkek kardeşimin sevgilisi, "Ben dolma sarmayı bilirim, hadi size de göstereyim," diyerek kolları sıvadı. Başka çaremiz yoktu. O gece yarısına kadar dolma sardık. Çünkü makine ile sarılacak diye yığınlarca iç hazırlanmıştı, yapraklar ıslanmıştı. Neyse işte ertesi günü piknik yapıldı, dolmalar yenildi. Birkaç gün sonra Hülya ablamdan öğrendim ki, o da makineyi kullanamamış. "Ya niye söylemedin?" "Yani siz keşfedersiniz de ben de öğrenirim diye düşündüm," diye bir cevap verdi. Ona bu dolma makinesini tavsiye eden, haber veren arkadaşını aradık. O da kullanamamıştı. Benim bildiğimi birkaç evde daha var. Yılmadım araştırma yaptım, hepsi de öyle duruyor. Kullanılmıyor.. Yani size de haber vereyim istedim. Dolma makinesini kullanmak hiç de öyle basit bir şey değil.

Çiğdem

mazallah va makyajı akarsa demeyin!

iddia ediyorum; bülent ersoy sadece suya değil, süte de dayanıklı makyaj malzemesi kullanıyor.

olacak, yok olmaz, olamaz derken, oldu. bülent ersoy'un klibi ekranlarımızda. tabii, bu darbe söylentileri olayın boyutunu kavramamızı engelledi biraz. zaten bu memleket felakete alışık, bana mısın bile demedi. ama ben sizi uyarmak isterim; televizyon seyrederken dikkat edin, her an başımıza gelebilir, karşımıza çıkabilir. *maazallah!* evet, parçanın adı bu. seyirciyi biraz hazırlamak istemişler zannediyorum ki.

şahsen benim için çok uyarıcı oldu bu çalışma. bülent ersoy bilirsiniz, her yolu denemiş, dolayısıyla bizim aklımıza hayalimize bile gelmeyecek yolları yordamları bilen bir ablamızdır. kendisi gerçi yaşça da benden büyüktür ama bu abla lafım yaşına dikkati çekmek için değil, o tercih ettiği için kullanıyorum. *maazallah*'ta diyor ki, "hak yazdıysa olur," sonra şöyle bir durakhyor ve devam ediyor, "e, inşallah olur." şimdi koskoca bülent ablamızın bile hakkın yazdığından şüphesi varsa, zannediyorum ki bunda bir hikmet vardır ve hepimizin bu şüpheyi paylaşması gerekir. klip boyunca, kendisine cümle dansözün, ne olduğunu bilemediğim çağlar ötesi unsurun gösterdiği hürmet de bu kanaatimi güçlendirecek mahiyette. zaten kleopatra'dan gayri, süt banyosu yapan birini duymamıştım ve o da çok hürmet görmüş bir hanımdır hatırladığım kadarıyla. sizin evde sular bile akmıyorsa, herhalde bu hanımlarla aynı hürmeti görmeyi ümit etmeniz doğru olmaz. hele sonunda, bülent ersoy'un ta kendisinin kendisi önünde eğildiği sahne var ki, nice keçi sakallı psikolog, efendime söyleyeyim psikiyatr, hattâ freud'un ta kendisi bile gelse zor çözümler. bu kadar kemiklerini sızlata sızlata adamı hortlatma ihtimalleri de fazla tabii. bense, klipteki her şeyi anladım; bir tek şunu çıkaramadım. ayna'nın ceylan klibinden kaçmış bir adam var, o güneş gözlüklü adamların arasında sıkılmış herhalde, bülent ersoy'un himayesine girmek istiyor besbelli. o adamı niye tutup tutup kolundan atıyorlar?

ayşe düzkan

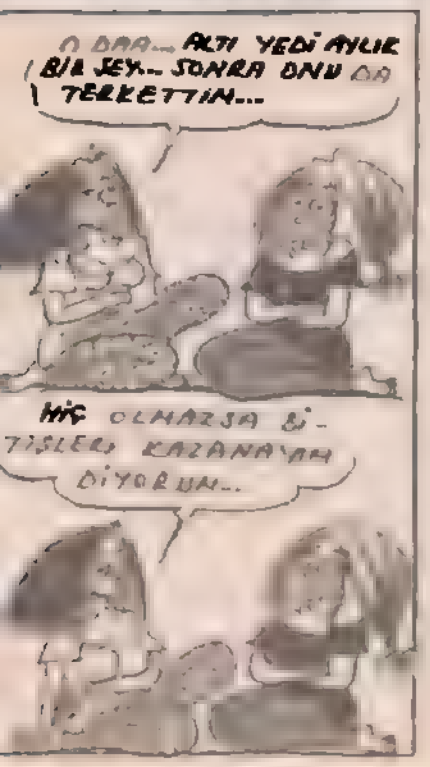

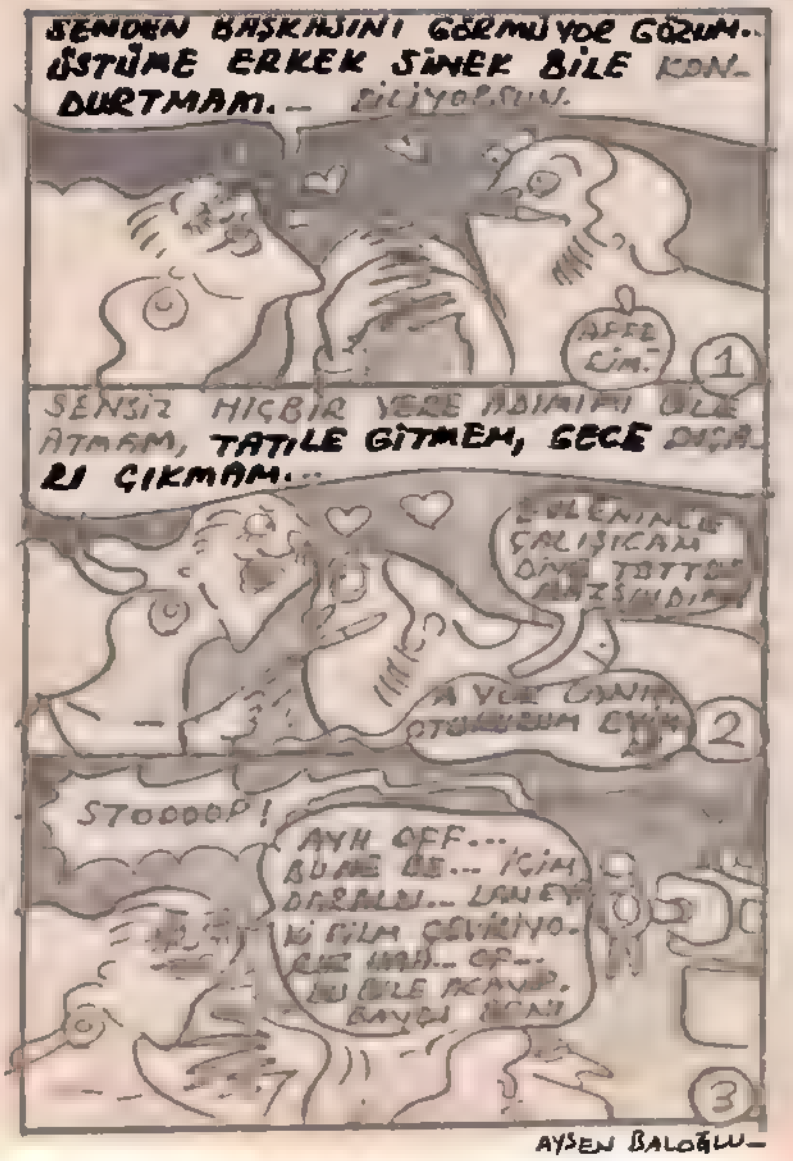

Erkek kardeşimizle biz

"Kızım kardeşine iyi bak, kızım abinin gömleğini ütüle, sen onunla bir misin, o erkek, ben oğluma araba alacağım... "Bana su getir, sen benimle bir misin, sen erkek değilsin..." Annemiz ve erkek kardeşlerimiz ne kadar çok benziyorlar.

Funda: (21 yaşında, evli, çalışıyor) Benim bir tane erkek kardeşim var ve benden dört yaş küçük. "Hani bir evin bir oğlu" derler ya, işte öyle... Ablam ve benden daha ayrıcalıklı büyütüldü. Bu yüzden iş güç yapmakla ilgisi yoktu. Örneğin annem anneanneme kalmaya gittiğinde, kendine bir sandviç yapıp yiyemez, sürekli lokantada yemek yerdi. Zamanla sırf bu yüzden annem (anneanneme) kalmaya gidemez oldu. Çünkü biricik oğlu yeterince beslenemiyordu. Oysa ablamla ben yalnız kaldığımızda böyle bir sorun yoktu. Annem evdeymiş gibi yaşayabiliyorduk. Çünkü böyle yetiştirilmiştik. Oysa kardeşim evde yalnız kaldığında evi mahvediyordu, ayrıca iyi beslenemediği için iyi ders de çalışamıyordu. Kendisini evde babamdan sonra gelen erkek olarak gördü ve bizden hep bir şeyler istedi. Yıllarca devam etti bu.

Zerrin: (26 yaşında, evli, işsiz) Ben kendimi anlamaya başladığımda üç ağabeyim ve ben birarada yaşıyorduk. Babam klasik baba tipinin çok dışındaydı, annem tam da içindeydi, yani o geleneksel yapıya uygun bir anneydi. Ablamlar evlenmişti, bu yuzden evin tek kızı bendim. Abilerimin bütün işlerini ben yapmak zorundaydım. Odaları çok feci olurdu, üzerlerinden sıyrılıp olduğu gibi bırakılmış pijamalar ve pis bir koku... Sinirle söylene söylene toplardım odalarını. Ütülerini de ben yapardım. Babam içten içe üzülürdü ve onları uyarırdı, "Odanızı toplayın, şunu yapın, bunu yapın," diye. Beni çok korurdu. Bu yuzden de ben babama şımarırdım bir tek, abimler dokunmaya kalksalar, "Ah ciğerim ağrıdı," diye ağlayıp babama koşardım. Ama annem, abilerimin hizmetlerini görmemi yüz işaretleriyle organize ediyordu. Örneğin tuz getirilecekse kaş hafif yukarı kalkıp, kafa mutfak yönüne doğru ani bir hareketle işaret edilirdi. Babam, "Ben gidip alayım," dediğinde herkes itiraz ederdi. Çünkü evin küçük kızı görevini bilip kalkmış olurdu bile. Biraz buyuyünce abilerimden ikisi evlendi. Evde kalan abim küçüklüğümden beri, "Sen çok zayıfsın, çok çirkinsin, bacakların çok uzun, sen çok uzun boylusun," gibi sevimli (!) iltifatlarıyla, yoğun bir kompleks duymama neden olmuştu. "Senin niye sevgilin yok, niye habire ders çalışıyorsun," diye eleştirirken "frijit" demeye başladı. (Hiç abartısız on yıl sürekli "frijit" dedi ve hâlâ da diyor. Yalnız artık evliyim ve kocamın yanında çakılmasın diye "fri" diyor.) Annem diğer bütün klasik anneler gibi abimden yana tavır koyuyordu. "O abidir, o daha fazla gezmeli, o istediği saatte eve girebilir, sen kızsın böyle yapmamalısın... vs..vs.." İşleri gene ben yapıyordum. Ama biraz büyüyüp biraz daha akıllanmıştım ve "ütü"yü ücrete bağlamıştım artık. Gömlek ütüleme fiyatım 75 bin liraydı. İyi paraydı. Pantolonun fiyatını hatırlamıyorum ama daha pahalıydı. Ütü bezi ile + tek çizgi ütüleyebilmemin fiyatını ödüyordu abim. Haftalık bayağı iyi para kazanıyordum. O da evlenip gidene kadar böyle sürüp gitti...

Banu: (27 yaşında, bekâr, işsiz) Biz bayağı kalabalık bir aileyiz. Abilerimle yaş farkımız çok fazla. Ablamla benim aram bir yaş. Biz küçükken abilerim bize bakardı. Bu arada anneme de yardım ederlerdi. Sonra ablamla ben büyüdukçe onlar da tamamen ev işlerinden ellerini çektiler. Ev işleri bize devredildi. Annem aslında erkeklerin iş yapmaması konusunda kesin fikirlidir. Hiç değişmez. Abilerimin anneme tavırları hep avnı. Ablam ve ben olmadığımız zamanlarda, "Anne sen kalkma, zahmet etme, biz yapalım, sen yorulma," derler, ama biz olduğumuzda kesinlikle kıllarını kıpırdatmazlar. Biz tabii ki tepki gösteriyoruz, "Kalkın kendi işinizi kendiniz yapın," dediğimizde annem müdahale eder. "Abinizdir, siz niye böyle davranıyorsunuz, huzursuzluk çıkıyor". Buna rağmen biz mücadele ettiğimiz için abimler bize biraz daha ılımlı davranmaya başladılar. Eşleri durumlarını kabul etmiş kadınlar oldukları için "görev"lerini iyi ve itirazsız yapıyorlar. Abilerim bize eşlerinden daha ılımlı davranmak zorunda kalıyorlar bu yüzden. Biz itiraz ettiğimiz için az da olsa kendi işlerini kendileri yapıyorlar. Yengemler yardım falan beklemiyorlar, istekleri çok sınırlı, "Bana iyi davransın, ihtiyaçlarımı karşılasın, gezmeye götürsün yeter," diyorlar. Ben küçük yengeme *Pazartesi* satıyorum. O komşusuna falan da okutuyor. Abim bu işe biraz bozuluyor. (Karısı için) "O zaten kabul etmiş durumda, evlenirken şartları biliyordu, siz onun kafasını bulandırmayın, siz karışmayın bizim aile içi işlerimize," diyor. Yengem bizim yanımızda abime karşı daha asi olabiliyor. Annem de bize kızgın: "Siz karışmayın, zaten siz değil misiniz yengenizi oğlanın tepesine çıkaran, onların mutlu olmasını istemiyor musunuz? Böyle yaparsanız koparlar, siz zaten evlenmiyorsunuz kocada falan gözünüz yok, bari koca bulanların yuvasını bozmayın," falan diye öğütler veriyor habire.

Jale: (32 yaşında, boşanmış, çalışıyor) Bizim evde bütün işleri annem yapardı. Ailede gözle görülür bir kız-erkek çocuk ayrımı yoktu. Ama tabi annem kızlara "bakın-görün, bunları bilmeniz lazım" diye ev işlerin öğretirdi. Ciddi anlamda evdeki çocukların "görevi" değildi ev işleri. Yine de annem ufak ufak da olsa erkek kardeşimize hizmet etme anlamında bize işler yaptırırdı. Şimdi bahsi geçen bu erkek kardeşle yaşayan ben olduğum için küçükluğünde neler öğrenmiş olduğunu gayet iyi görüyorum ve acısını ben çekiyorum. Ki baba evinde kardeşimin "erkek olduğu için sözünün geçmesi" söz konusu değilken böyle oldu bu adam...

Niyase: (27 yaşında, bekâr, çahşıvor) Annem çok özenli ve itinalı bir hatundur. Hepimize ayrı ayrı özen gösterirdi. Ama oğlan kardeşimin belki en küçük olmasından belki de erkek ve asker babanın oğlunun en erkek ve en asker kodlamalarla büyütülmesinden kaynaklanan bir çekişme vardı. Annemin özenini erkek kardeşime daha ince ve titiz işlediğini ben hep hissettim. Onun dersleri daha önemliydi, o mutlaka okumalıydı. Bu saltanat annemin iş hayatına başlamasıyla sarsıldı. Bir de benim gibi bir ablası olması "evin erkek çocuğu"nu yaşamasındaki dezavantajdı. Ben erkek egemen davranış biçiminin eziyetini cinsiyetçi işbölümünden çok sosyal anlamda çektim. Örneğin demokratik kitle örgütlerine benden beş yaş küçük olduğu halde benden önce katıldı. Ben ise önce kardeşimle konuşup onu ikna etmek zorunda kaldım. Sonra birlikte babamı ikna ettik. O beni koruyup bekçiliğimi yapacaktı. Kardeşim kabul etmeseydi hiç şansımı yoktu. Sonuçta babam her çocuğunu hizaya getirmek isteyen bir askerdir ve annem her çocuğunu hizaya getirmeye çalışan bir asker karısıdır.

Nazlı: (33 yaşında, bekâr, çalışıyor) Benim bir abim ve bir erkek kardeşim var. Abimle yaş farkımız çok olduğu için pek ortak yaşamımız olmadı. Evde annem çok önemli bir roldeydi. Erkek kardeşimle evde bütün işleri hep yaptık. Köy yaşamında herşey yapılıyor zaten. Tarlada birlikte Annem sorumluluk duygusunu vermişti: "Ev içindeki bütün ins sorumlulukları çok fazla. Birinin ması demek diğerine dalıa fazla y mesi demek. İşi yükleyeceğin insan ya annen, ya baban ya da kardeşin..." Kardeşimle bu öğreti sayesinde problem yaşamadık. Özellikle kırsal kesimde erkeğin işi eve gelince biter. Oysa bizim evde annem sayesinde durum farklıydı. Kardeşim ev işi anlamında annem tarafından çok iyi eğitilmişti. İtiraz etmiyor, işleri tam anlamıyla paylaşıyordu. Küçüklükten bu anlamda "iyi yetiştirilmenin" erkekleri nasıl paylaşımcı yapacağının en canlı örneğini ben erkek kardeşimde yaşadım.

Funda: Ne kadar mükemmel bir annen varmış. Benim annemin şöyle bir hevesi var "Benim oğlum üniversite okuyacak, işte ehlivet alacak, ben ona son model araba alacağım beni gezdirecek, vs..." Hep bu hayalleri kuruyor. Oysa ben on sekizimi doldurunca hemen ehliyet aldım. İyi araba kullandığıma inanıyorum. O'nu da gezdiriyorum, hatta rahatsızlandığı bir gece yarısı hastaneye de ben götürdüm arabayla. Bana sadece takdir ettiğini söyledi ve kutladı o kadar... Ben kardeşime annem gibi davranmadım. Daha çok sorumluluk verdim. Annemin ilgisinden sıkılmaya başladı, mücadele etmek zorunda kaldı. "Anne avakkabılarımı kendim boyayabilirim," demek durumuna geldi. Annemse bizi suçladı "Oğlumla ilişkilerimi bozuyorsunuz, ben ona hizmet etmekten hoşlanıyorum." Ama sonra buna da alıştı ve şimdi kardeşimin daha çok iş yapmasını ister oldu. Artık yaşlandı ve eskisi kadar sağlıklı değil. Bu yaşananların en büyük faydası anneme oldu. Doğruyu gördü ve artık biliyor.

Niyase: Ben bu anlamda mücadele etmeye devam ediyorum. Erkek kardeşim evden uzakta üniversitede. Birlikte yaşadığımız zamanlarda eve geç geldiğimde uygulanan "Niye geç gel-

bir de annemiz...

din" tavrıyla ona uygulanan tavır çok farklıydı. Ona mutlu aile baskısı uygulanırken bana "Utanıyorum eve geç gelmenden," baskısı uygulanıyordu. Kardeşim saz kursuna gitmeye başladığında eve gelen misafirlere "Oğlum hadi çükünü göster." misali "Hadi oğlum saz çal da dinleyelim"ler başladı. Osa ben, Güzel Sanatlar Tiyatro bölümünü kazandıktan sonra amatör düzeyde bir tiyatro grubuyla ilgilendiğimi bildirdiğim zaman, sonu şiddete kadar varan bir facia yaşandı... Şimdi kardeşim benim gibi bir ablanın varlığıyla feminist-felsefeye uyum göstermeyi öğrendi. Bundan annem memnun ama babam değil.

Jale: Erkek kardeşim evden ayrılıp üniversiteye gidince uzun yıllar yalnız yaşadı. Benimle yaşamaya başladığında ben bütün işleri üstlenip onu bir süre dinlendirdim. Daha sonra kız kardeşim de bize katıldı, bütün işleri bu kez o üstlendi. Bövlece erkek kardeşim biraz fazlaca dinlenmiş oldu. Hem bu süreç hem de ona yetiştirilirken ona verilenler sonucunda tekrar tek başına kalınca çok zorlandı. Sonra tekrar birarava geldiğimizde, benim isteklerim ve yaşamım önemli gösterildiği halde önemsizleşmişti. Hâlâ birlikteyiz, hâlâ kavga ediyoruz. Davranışlarının ona öğretildiğini ve onun bunları içselleştirdiğini söylediğimde kabul etmiyor. Ve ben "Sen fazla feminist olmaya başladın," gibi bir tepkiyle karşılaşıyorum. Annem hâlâ bizim yaşadığımız eve geldiğinde "Kızım kardeşine iyi bak," der, nedense hiç "Oğlum ablana iyi bak," demez. Kardeşimle birlikte yaşamaktan hoşnut olmadığımızı düşündüğümüz anların sayısı çok fazla. Evli olduğum zaman eşime bana çok "kalın" davrandığını ve bunu yaşamaya hakkı olmadığını söyleyen kardeşimin bugün bana destek olmaması, yardımcı olmaması, eşimin düştüğü hataya kendisinin de duştuğunu, aynı hatayı yaptığını duşündüruyor bana.

Banu: Abim ben ve ablam aynı evde yaşarken, ablamla herşeyi abimden gizli yapıyorduk. Erkek arkadaşlarımız eve gizli geliyordu. Kıyafetlerimiz gizliydi, o görmeden banyoda giyinip soyunuyorduk. Ama çok da eğleniyorduk. Ablamın yapısı daha asi olduğu için bir anlamda benim önümü açtı. Bu arada çok dayaklar da yedim. Abim bizimleyken iş de yapardı. Mesela ütü yapardı (Bizim yaptığımız ütüyü beğenmediği için). Biz ev işinden yana dertli değildik. Sosyal yaşamımıza karışmasın yeter diyorduk. Evimiz teras katttaydı. Arkadaşlarımızla terasta otururduk. Karşıda bekar erkekler otururdu. Abim pazarları özellikle tur atardı terasta. "Bu pezevenkler neden hep buraya bakıyorlar, görsünler bu evde erkek de var," filan diye küfürler ederdi. Ben ailemden para talep ettim kendi işimi kurmak için. Abilerimin işlerini babam kurdu. Hatta bir iki, kere battılar, yeniden kurdu. Benim talebim, kadın olduğum için ve kafam ticareti almayacağı için (!) reddedildi. Abim ikna etmeye çalıştı annem abimden yana tavır koydu. "Vermeyeceğiz" demediler ama ikna ettiler. Ben de kendime güvenemedim. Diretseydim alırdım paravı, yapamadım. İçselleşterimişiz işte...

Zerrin: Abilerim evlenip gittikten sonra on dokuz yaşındayken ve annemle babam evde yokken şehir dışında bir festivale gittim. Abilerimin haberi yoktu. Annemler olsa hiç sorun olmayacaktı. Döndüğumde abimler panik içindeydi. Karakollarda, hastanelerde aramışlardı beni. Ortanca abim çok içkiliydi. Nereden geldiğimi öğrenince beni dövmeye başladı. Çok kötü bir dayak yedim. Döven abimin eşi beni kurtarmaya çalışırken büyük abimin karısı engel olabilecekken (ortanca abim büyük abimin karısını çok sever ve sayar, onu mutlaka dinler) hiçbir şey yapmadı. Bu yüzden ona hâlâ kırgınım. Yengemin değerlerine göre ben bu dayağı haketmiştim. İki gün sonra annemler geldi. Bana sadece yalnış yaptığımı söylediler. Üniversiteyi bırakıp evlenmeye karar vermemin tek nedeni budur. Sarsıntılı yıllar yaşadım annem-babam beni sürekli abimden korudular Evlenene kadar abiinle (beni döven) ilişkimiz tükendi. Evlendikten sonra daha bir düzeldi. Çünkü artık onun sorumluluğunda ve korumasında değilim!!! Şimdi bir kızı var ve bana çok benziyor. Umarın benden daha beter olur diyorum. Kızına böyle bir şey yapmaya kalkarsa o zaman gerçekten canına okurum. Ondan korkmadan yaşamayı öğrenmek zor oldu benim için.

Güzellik geçicidir, aşk da...

Aşk güzelleştirir. Burnunuz, boyunuz. göğüsleriniz aynıdır da saçınız uzar, yüzünüze bir ışıltı gelir.

"Günlerden Ayrılık" nedir ki günlerden mutsuzluğun yanında. Mutsuzluk doğduğumuz günden beri taşıdığımız çirkin bir burun, mısır püskülü saçlar ve pütürlü bir cilt gibidir. Kaba ellerdir. Umutsuz bir profildir. Düz göğüslerdir. Çirkin ve doğal olandır. Aşkın azalması ve bitişiyle kusurlarınızın size bir bir hatırlatılmasıdır.

Kör kör parmağım gözünedir...

Aynı adam genç adamken, sevgiliyken, tipiniz "minyon", saçlarınız "lepiska", göğüsleriniz "nastasya kinski"dir. Onun bitanesi, yavrusu, kuğu boyunlusu, inatçı keçisi, tembel sultamsmızdır. Onu sever, hayatı ona taşır ve hızla güzelleşirsiniz. Aşk güzelleştirir. Burnunuz, boyunuz, göğüsleriniz aynıdır da saçınız uzar, yüzünüze bir ışıltı gelir. Sesiniz daha tatlı çıkar... Renklerle aranız düzelir... Doğru sabunu, doğru ruju, doğru topuzu bulursunuz... Gülümsüyorsunuzdur... İlişkiniz güzel(se) siz de güzelsiniz...dir. Böyle olmasa niye bu kadar üzülelim ki? Aşk bittiğinde kendimizi güzel ve ayrıcalıklı hissetmekten koparıldığımız için yıkılırız. Çirkin ördek yavrusuna geri dönüş ölümcüldür. Ayrılıktan ve mutsuzluktan beden suçludur. Bedeninizden hoşlanmayan sizden de hoşlanmıyordur. Acı ve doğru bir deneyim edinirsiniz. Şimdi nasıl yaşanacaktır?

Şöyle: Olgunlaşırsınız. Aşkı ve kendinizi güzel hissetmeyi ertelersiniz bir süre. İş başarınız artar, felsefe okursunuz. Kuşlar, ağaçlar, çiçekler, müzik, resim, step, doğa yürüyüşleri... Yarım bırakılan lisans, yüksek lisans tezleri... Ya da eski dostları ararsınız, biraz mahçup bir biçimde.

Herşeyi sıfırlayıp nihilist de olabilirsiniz. Güneşli bir günü aşksız, süssüz-püssüz, sadakatsiz, depresyonsuz, güzelliksiz-çirkinliksiz geçirmek de güzeldir. Yalnızca kendiniz olarak... Denemeye değer.

Ama... Güneşli günün sonunda, hiçbir şeyin size dokunan, saçınızı okşayan, size dokunmasını ve okşamasını istediğiniz bir insan kadar mutlu (ya da mutsuz), güzel (ya da çirkin) hissettirmediğini görürsünüz (rüyalarınızda bile). Hem gece, hem yalnız. hem aşksız, hem çirkin... Hem de yaşamın sona ermesine yirmi otuz yıl varsa... Bir kere de aşkla tanışılmış, güzelliğin tadı alınmışsa... Yeni bir denemeye daha çok değer.

Suna Karaküçük

Farkımız çeşitliliğimiz olsun...

Aslında onlar kendilerince bir denge kurmuşlar, onu koruyarak, kabullenerek, sorgulamadan yaşayıp gidiyorlardı.

Birgün arkadaşlarımızla hararetli bir tartışma yaptık. Bire karşı beş-altı kadın. Sıcağı sıcağına o kaçırılmayacak tartışmayı yazamadım. Ayrıntılarına girmeden can alıcı noktalarım aktarabilir miyim, bilmiyorum. Tartışma benim evlenmek istememem konusundaydı. Ben ne istiyordum da bulamıyordum. Eline yüzüne bakılır, sevimli falan ama dikbaşlı.

Evdeki paylaşımlarından, günlük yaşadıklarından minik örnekler istedim onlardan. Bu paylaşım ölçüsünün onlara yetebileceğini, bu şekilde kabul ediyor olabileceklerini, ama bana bu ölçünün yetmediğini söyledim. Hiç de dengeli (özellikle eşit sözcüğünü kullanmadım) bulmadığımı belirttim. Bunun ardından hemen kocalarını savunmaya geçtiler. Ama savunmaya geçmeden önce de benim erkekler üzerinde egemenlik, üstünlük kurmak (paylaşmayıp, herşeyi erkekten bekleme anlamında) isteyip istemediğimle ilgili şüphelerini belirttiler. Kocalarını öyle bir savundular ki, tamam o zaman, dedim ben de. Herşey söylediğiniz gibi paylaşımcı, dengeliyse bir problem yok. Benim istediğim de o. Benim isteklerimin ne olduğunu anlatırken dinlemeyip, anlamadılar bile. Aslında onlar kendilerince bir denge oturtmuşlar, onu koruyarak, kabullenerek, sorgulamadan yaşayıp gidiyorlardı. Ben onların kendilerini sorgulamalarına neden olacak, rahatlarını kaçıracaktım. Bunu engellemek için bana güzel bir tablo çizdiler. Onların kocaları harikaydı neredeyse. Tartışmada olmayan arkadaşlarına özeti şu şekilde aktarmışlar: "Aslında hepimiz aynı fikirdeyiz". Bunlar, yaşam şekillerini aşağı yukarı bildiğimiz arkadaşlar, yabancı değil. Buna rağmen, tartışmadan üç-dört gün sonra, iş yapmaktan uyumaya zaman bulamayan, kocasını en çok savunan arkadaş akşam neler yaptığım anlatıyordu. "Bir yandan kızımı uykuya hazırlıyordum, bir yandan telefon çalıyor, kocam ise her zamanki gibi uyuyordu"...

Sevgili kadınlar, bizler birbirimize karşı değiliz, yan yana, omuz omuza olmalıyız, güçlerimizi birleştirmeliyiz. Ayrıca birbirimizi biliriz ve en iyi biz anlarız. Onun için senaryo yazmaya gerek yok, kendinize karşı dürüst olun. Çünkü sonuç sizin suçunuz ya da ayıbınız değil. Ayıbı olanların ayıplarıyla yüzleşmelerine engel olmayın. Sizin bu ayıbı yuklenmeniz, onun yok olmasını sağlamaz.

Zeliha, Ankara

Uçuk kaçık

Kadın adamı evine getirdi. Herkes ne derse desindi. Onu çok sevmişti. Eğer daha sonra bir bedel ödeyecekse şu anda hissettikleri her bedeli ödemeye değerdi...

Koca bulmak için gazeteye verdiği ilanın rumuzu "Uçuk Kaçık"tı. Nedense gazetede sadece "Uçuk" diye yayımlandı. Bir süre sonra da rumuzuna gönderilen mektuplar eline geçti. Galiba artık aradığı vasıflara uygun bir eş bulacaktı.

Gelen mektuplar arasında, biri çok dikkatini çekti. Prof. Dr. ünvanıyla yazan ve elli yaşlarında olduğunu söyleyen adam, uçuk bir kart göndermişti. Yurt dışında yaşıyordu ve duldu. Nedense kadın ona ilgi duydu. Kendini tanıtan bir mektup gönderdi. Bir süre sonra işten eve geldiğinde, telesekreterinde bir mesaj buldu. "Ben Profesör Doktor Falan Filan. Allahın selamı üzerinize olsun. Tekrar arayacağım. Allahın izniyle görüşeceğiz." Haydaaa. Bu da ne demekti? Gönderdiği mektupta ateist olduğunu yazmıştı. Bunun bir uçuğun şakası olabileceğini düşünerek tekrar aramasını bekledi.

Akşam telefonda aynı ses, "Merhaba arkadaş, ben Prof. Dr. Falan Filan. Mesajımı aldınız mı?" deyince hemen, "Aldım ama bunun şaka olabileceğini düşünerek tekrar aramanızı bekledim" dedi. Ve kısaca tanışıldı. Profesörümüz de ateistti. Şaka yapmıştı. Bu şakalı telefonlar ve mektuplaşmalar bir kaç ay sürdü. Aralarında sıcak bir ilişki başladı. Birbirlerini öylesine tanımışlardı ki; görüştüklerinde iki iyi dost, bir süre önce ayrılmış olan iki eş gibi olacaklardı. İkisi de bundan emindi.

Nihayet profesörün İstanbul'a gelişi gerçekleşti. Kadın havaalanında onu karşılayacaktı. Birbirlerine fotoğraf gönderdikleri için biraz tanışıyorlardı. Yine de belki tanıyamazlar diye kadın bir kâğıda, "Kadın Filan" yazdı. Hem de rujuyla. Kağıdı başının üzerine kaldırmış, Profesörün görmesini bekliyordu. Birden Profesör gözüktü. Kadını gördüğü anda yüzü, saçları, gözleri, giysileriyle "gülmek"oldu. Gülmenin somut görünüşü ancak böyle olabilirdi. Aynı anda kadın da tepeden tırnağa güldü. Ve kucaklaştılar. Tekrar tekrar kucaklaştılar.

Kadın adamı evine getirdi. Herkes ne derse desindi. Onu sevmişti. Çok sevmişti. Eğer daha sonra bir bedel ödeyecekse de şu anda hissettikleri her bedeli ödemeye değerdi. İki aylık müthiş bir paylaşımın sonunda, nikâh kıymak için yurtdışına gittiler. Her şey rüya gibiydi. Kadın çok seviyordu. Ama adam biraz kısa boylu muydu ne? Öyle artist gibi yakışıklı da değildi. Biraz katıydı. Olsun. Kadın onu bir dev gibi görüyordu. Çok da yakışıklıydı ona göre. Gözleri, dudakları, burnu, ipek gibi teni ve olağanüstü çalışan beyniyle tapılasıydı. Kadın bir erkeği ancak bu kadar sevebileceğini düşünüyordu. Hayrandı ona. Sonsuz bir saygı duyuyordu. Velhasılı küçücük boyuyla, büyükdev adamdı kadının gözünde.

Her şey, doktora gidip kadının yumurtalığında kist olduğunu öğrendiklerinde kötü gitmeye başladı. Adamdaki değişimi kadın hissetmişti. Konuştular. Adam bu tür problemi olan bir kadınla evlenmek istemiyordu. Çünkü daha önceki eşiyle buna benzer bir problem yaşamış ve onda takıntı olmuştu. Bu koşullarda eş olamazlardı.

Kadın kiste lanet okudu. Adama lanet okumak hiç aklına gelmedi. İzni bittiği için, kadın sabahleyin İstanbul'a dönmek zorundaydı. Dostça, sevgileri bitmeden sarılıp vedalaştılar. Kadın evine döndü. Bir aşk hikâyesi ve evlilik umudu da böylece sona erdi. (mi acaba?)

Akın Akın, İstanbul

Dışarısı

Oysa gece o kadar farklıydı ki. Birkaç sevgiliden ve üç beş sarhoştan başka kimse yoktu. Uzun bir sokaktı ve aklımda tek birşey vardı...

Dışarıya çıkmadan önce yanıma, koltuğumun altına bir kitap alıyorum. Bu kitabın içinde ne yazdığı ise fazla önemli değil. Bazen bir fizik ya da matematik kitabı. bazen bir roman. Şimdi düşünüyorum da ben bunu üç dört senedir sürekli yapıyorum. Ancak bunun üzerine hiç duşünmemiştim. Yani öyleydi işte ve yapılırdı, bir amacı yoktu. Kendime yapabildiğim en anlamlı açıklamaysa, "Elim boş kalmasın"dı. Bu yaşadığımla arama bir mesafe koyup bunun üzerinde düşünebilmeme vesile olanı anlatmak istiyorum.

Akşamları dışarıya fazla çıkmamama rağmen o günün akşamım dışarıda geçirmeyi çok istiyordum. Arkadaşlarım kendilerinin yazdıkları ve yine kendilerinin oynayacakları bir oyuna davet etmişlerdi beni. Oyun biraz geç bitti. Dolmuş durağına üç yüz-dört yüz metre yürümem gerekiyordu. Ankara'yı bilenler Yüksel Caddesi'nin gündüzleri ne kadar neşeli ve gürültülü olduğunu da bilirler. Oysa gece o kadar farklıydı ki. Bir kaç sevgiliden ve üç beş sarhoştan başka kimse yoktu. Uzun bir sokaktı ve aklımda tek birşey vardı. Çabuk yürümek, hızlı yürümek, hemen oradan uzaklaşmak. Kalp atışlarım korkudan mıdır, koşturmaktan mı bilinmez hızlanmış, başım dönmeye başlamıştı. Neler olduğunu bilmiyordum, eve gittiğimde de zaten kimseyle tek kelime konuşmadan yattım. Elimdeki kitapları sıkmaktan parmaklarıma kan oturmuştu. İşte o anda bir şeyi fark ettim. Bu kitapları gerekli ya da gereksiz niye hep taşıdığımı? Çünkü akşam o sokaktan geçerken bana bakan erkeklerin şunu düşünmesini istiyordum. "Bu kızın acelesi var, ikide bir saatine bakıp yürüyor, demek ki evine yetişmeye çalışıyor. Koltuğunda da kitapları, demek ki öğrenci." İşte bunları düşünmelerini istiyordum. Böylece bana laf atmayacaklar ya da sarkıntılık etmeyeceklerdi. Kendimi böyle koruyabileceğimi sanıyordum. Ancak maalesef sokakta, hem de gece, yalnız başına yürüyen bir kadın gören erkeklerin kafası benimki gibi çalışmıyordu. Onlara gönderdiğim küçük mesajlar (bana dokunmayın!) onlar tarafından algılanan daha büyük bir mesajla yanlışlanıyordu. O saatte ben sokaktaydım iyi kızlar evlerindeydi. Böyle bir mantık karşısında kendimizi savunmak gerçekten çok güç.

Göğsüme sıkı sıkı yapıştırdığım ve olabildiğince görünür kıldığım kitaplarımın da beni korumaya yetmediğini, bana artık güven vermediğini anladığımda, iki kolumu da yanlara doğru serbestçe sarkıttım. Parmaklarımı gevşettim.

Elimi kolumu sallaya sallaya sokaklarda yürüdüğümde kendimi daha rahat hissediyorum artık. Belki yine de güvenli değil dışarısı. Ama bundan kaçış yok ve bu korkuyla yaşamak çok güç. Erkek saldırganlığı ve şiddetinin nefesini ensemde hissetmek çok ağır. Ama bu baskıyı hafifletebildiğimi, kendimi rahatlatabildiğimi gördüm. Yolda ellerimi kollarımı sallaya sallaya yürümek harika bir duygu.

Sema Yıldırım, Ankara

Sado-mazokist çiftlere

Telki siz bu satırları okurken, inatla gelmeyen bahar gelmiş olacaktır. Bugün hâlâ kapalı hava, üstelik temiz bir soğuk var. Kafamızın üstünde asılı duran klişe, havalar baharlasa da baharlamasa da (hatta geçen sayıda *Pazartesi*'nin kapağına bile damlatılmıştı) haykırıyor: Bahar aşk mevsimi! Aşk mevsimi bahar! diye. Orhan Gencebay beyabimiz de ne güzel söylemişti:

Mevsim bahar olunca
Aşk gönlüme dolunca
Sevenler kavuşunca
Yaşamak ne güzel

Bu şarkı özellikle Üsküdar motorlarına (ki azmanlaşıp gemi yavrularına döndüler) pek gider. Bir zamane klişe ise kırmızı don. Böyle dersem aklınıza tabiidir: Kırmızı don git komşunun damına kon, gelecek. Hayır kırmızı külot kastettiğim. Hani Kosmoz'un Hakimi Kızlar filan dergilerinde çiğneye çiğneye bir haller oldular: İçgiyim kendinize, seksinize saygınızın yansımasıdır. Kendinizden pahalı ve sentetik ve dizaynıyla erkeğinizin başını döndüren "içgiyim"i esirgemeyin. Kırk yıllık külotla sütyene atfedilenler!

Bu kızlar bu enerjiyi nerden yüklenirler? Düşünün lazanyanın en alâsını onlar pişirecekler, sofranın en havalısını donatacaklar, işlerinde basamakları beşer beşer tırmanıp en güncel *Simyacı*'ları, *Yüreğinin Götürdüğü Yere*'leri okuyacaklar, neşeli, cin gibi, hayata bağlı, hayvan haklarına vurgun, memleket ve dünya hadiselerinden haberdar. ayrıca içlerinde her erkeğin büyümeyen bir çocuk olduğunu amentüleyen bir anne kalbi pırpır etmekte, Vakko Gym'de form tutup ciltlerine tırnaklarına bakıp üstbaş desen baş uzmanlık alanları, bir de yatakta **harikalar yaratacaklar.** Harika Avcı geçen gün *Şamdan*'ın kapağında açıklıyordu: "Büyücüye gitmeme ne gerek var? Mutfağımda hizmetçi, salonda hanımefendi, yatakta değme fahişeyim. Benimle birlikte olan erkek benden asla ayrılamaz."

Bu ortasından üçe bölünme hali değme şizofrenin intiharına neden olacak olsa da kozmik kızlarımız üç yaşında acımasız Çinliler tarafından kaçırılıp anaların ağlatan idmanlarla mahir jonklörler alarak yetiştirilmişler sanki. Mükemmeliyet jonklörleri. Günün moda rengi patlıcan tırnaklarını kırmadan çevrilen onca rengârenk top.

Bu toplardan en can alıcısı seks, işte. Yani öyle bir yatma sanatına hâkim olacaklar ki, zevk almayı da bilecekler, vermeyi de. Yatak akrobasisinde ellerine su dökememeli diğerleri. (Yani rakip kızlar.) Her işin başı tahrik. Kırmızı külot-sütyen meselesi burada şahlanıyor. Sevgili kapıyı çalacak ki ne görsün: Dantelinin hakimiyeti ivi ayarlanmış imza bir çift çamaşırla "arzuladığı" kadım karşısında. Bu yılların kokutamadığı reçetede jartiyer ve sivri topuklu ayakkabıların da yeri ve önemi büyüktür. Yalnız tango - özellikle de seksteiki kişiyle yapılır. Analarının muhallebi kaşığı oğulları erken boşalıp basket maçlarını seyretmeyi daha heyecan verici buluyorlarsa diyelim; bunca idman, bunca hazırlık, bunca masraftan sonra nasıl hınca dökmeden işi bira, tuzlu fıstık ve cips servisiyle (blucin ve beyaz tişört giyinip) basket seyretmeyi çılgınlar gibi seven kadın rolüne geçilir? İdman, yine idman, yine idman. Tercihen 2-3 yaşlarında babayla başlanan.

1987 yılının Kasım ayında Hedda Nussbaum New York'taki dairelerinden 911'i aradı. Pazartesi sabahıydı. Saat tam 6.32'ydi. Acil Yardım Hattı diyebileceğimiz bu numaraya altı yaşındaki kızının saatlerdir kustuğunu, az önce de nefes alıp vermemeğe başladığını haber verdi. Tam haber verdi de denilemez. Çekingen bir ilkokul öğrencisi gibi kırık dökük konuşuyor, sesinde hevecandan eser bulunmuyordu.

İki-üç dakika içinde bir ambulans, iki sağlık personeli ve polis arabaları sökün ettiler. Dairenin içindeki tüm ampuller sökülmüştü, bir tek ışık yanıyordu. Ortalık darına dağındı, leş gibiydi. Çıplak bir kız çocuğu bedenini içerden iplerinden boşanmış bir kukla gibi kollarında getirdi. Joel Steinberg. Küçük kız hastaneye kaldırıldığında beyni ölmüştü. Kalbi hâlâ çarpmakta ısrar ediyordu o kadar. Hastanenin çiğ ışıkları altında her yerinin yara bere içinde olduğu görüldü. İncecik bembeyaz vücudu çeşitli tarihlerden kalma morarmış, sararmış, kızarmış yara berelerden oluşan bir resim gibiydi. Şiddet, vücuduna ta ne zamandır resmedilmekteydi. Başındaki darbe iziyse beyninin nasıl gittiğini açıklıyordu. Dayakla. Lisa Steinberg altı yaşında bir dayak kurbanıydı. Ayakları, elleri ve saçları o kadar kirliydi ki, hastane personeli buna da yara bere izleri kadar şaşırdılar. Lisa

Sado-mazokizmde hemen herşeyde olduğu gibi eli arttırmalısın. Durmadan arttırmalısın. Daha çok şiddet, daha çok eziyet, daha çok, daha daha çok. İşkenceci kurbana artık ne yapacak? Öldürürse... İşler o raddeye varır. İşte bu aşamada üçüncü birini ya da birilerini devreye sokmak şart olur. Kurban, yeni kurbanı sunarak, yeni kurbanın uğradığı şiddeti izleyerek nasiplenir; işkenceci taptaze kanları emerek. Böyle bir tıkanıklık yaşandığında devreye bir çocuğun, özellikle kurbanın kadın olduğu durumlarda bir kız çocuğunun girmesi sık rastlanan bir durum.

saadetler dilerim

haftalardır, aylardır besbelli temizlik yüzü gormemişti.

Joyce Johnson'un bu ünlü vakayla ilgili çok başarılı bir kitabı var: *What Lisa Knew* (Lisa'nın Bildiğini) O gece orada neler geçtiğini, Lisa nın, kırmızı saçlı küçük kızın bildiklerini, hiçbir zaman bilemeyeceğiz. Bu vaka çok ünlü oldu zira; anne baba rolündekilerden Hedda Nussbaum Amerika'nın en prestijli yayınevlerinden Random House'ta bir zamanlar çocuk kitapları editörü, Joel Steinberg'se ceza avukatıydı. New Yorklu entellerin oturduğu Village'da 10'uncu caddede oturuyorlardı. Salonlarında bayıltıcı derecede sidik kokan bir oyun parkında da on altı aylık bir oğlan bebek bulunmuştu. Ev bir yatak odası, bir salondan oluşuyordu. Lisa salondaki bej kanepede yatıyordu. Tam altı yıldır. Oğlan bebek de Lisa da bu çift tarafından evlat edinilmişlerdi. Daha doğrusu, ceza avukatı Steinberg'in açıkgözlüğüyle elde edilmişlerdi. Evli değillerdi. Kanunen de bu çocukları evlat edinmelerine imkân yoktu. Sahip olmuşlardı ya, daha ne?

On iki yıldır birlikteydiler. On altı aylık bebeği daireden kurtarmaya gelen özel polisler yatak odasında saklanmakta olan Hedda Nussbaum'u görünce gözlerine inanamadılar. Başındaki saçlar büyük daireler halinde yolunmuş, burun kemiği çoktan içeri göçmüştü. Yüzü, inanılmaz bir dayakla yıllardır yaşadığının canlı bir fotoğrafıydı. Sonra polis merkezinde Hedda Nussbaum'u soyup bütün yara bereleri tahta bir cetvelle ölçtüler. Kafasında kocaman bir delik vardı. Bacakları baştan aşağı ödem içindeydi. Eğer bu hadise olup "kurtarılmamış" olsa kangrenden ölebilirdi. Üstünde kırmızı bikini bir külot, duygudan yoksunluğuyla insanı çıldırtan bir kayıtsızlık içinde kendine denilenleri yapıyor, oraya ve buraya dönüyordu.

Kirlaşmış uzun saçlı, bıyıklı, gözlüklü, uzun boylu Joel Steinberg Hedda Nussbaum'un beyaz atlı prensiydi. Harikulade heyecan verici bir seks hayatları vardı. Sado-mazokist bir çifttiler. Beraberliklerinin ilk aylarında Random House'ta çalışan bir kadın editör Hedda'nın nasıl orası burası şişmiş morarmış işe geldiğini ve bundan nasıl kıvanç duyduğunu anlatıyor kitapta. "Sizi sülükler, o sıkıcı hayatlarınızı sürün durun. Oysa bakın benim ne şahane bir seks hayatım var," dercesine.

Bir erkek bulduğu için, böyle bir erkek bulduğu için o kadar mutluydu ki. Yalnız sado-mazokizmde hemen herşeyde olduğu gibi eli arttırmalısın. Durmadan arttırmalısın. Daha çok şiddet, daha çok eziyet, daha çok, daha daha çok. Hedda Nussbaum işinden ayrıldı. Sonra sağda solda görülmemek için sokağa yalnızca geceleri çıkar oldu. Sonra. Sonra. Bu sapıkça iştahta işler bir yerde sarpa sarar. Yani işkenceci kurbana artık ne yapacak? Öldürürse... İşler o raddeye varır. İşte bu aşamada üçüncü birini ya da birilerini devreye sokmak şart olur. Kurban, yeni kurbanı sunarak, yeni kurbanın uğradığı şiddeti izleyerek nasiplenir; işkenceci taptaze kanları emerek.

Böyle bir tıkanıklık yaşandığında devreye bir çocuğun, özellikle kurbanın kadın olduğu durumlarda bir kız çocuğunun girmesi sık rastlanan bir durum. Ben Amerikalı küçük zengin kız JonBenet Ramsey vakasında da böyle bir olasılığı çoook yüksek görüyorum. Eski güzellik kraliçesi anne bir yandan kızını bir süs köpeği gibi o yarışma bu yarışma koşturuyor, bir yandan da bu kız annenin erkeğine sonsuz itaatinin ve aşkının simgesi olarak sunuluvor olamaz mı? Tanrısına küçük, güzel, mükemmel bir kurban. Babacığına yeni bir et. Taze. Beyaz. Kusursuz.

Comfort of Strangers (Yabancıların Rahatlığı) diye Venedik'te cereyan eden bir film izlemiştim. Christopher Walken sadist adamı oynuyordu. Artık eli arttıracak yerleri kalmamış sadomazokist bir çift, saf ve son derece güzel bir İngiliz çifti tuzaklarına düşürüyor, işkencecinin bunların boyunlarını kesmesini sevrederlerken de, bitiyordu.

Bu dans, her ilişkide var. Baudelaire: "En uyumlu gözüken aşk ilişkilerinde dahi taraflardan biri ameliyat eden, diğeri edilendir," diyor. Balzac da: "Her ilişkide mutlaka canı sıkılan bir işkenceci ve canı acıyan bir kurban vardır," diyor.

En normal, mesut, burjuva ailelerde ruhen (tabii yalnızca ruhen) kız çocuğun babaya anneciğin kendi elleriyle teslim edilişini izlemez miyiz? Sadomazokizm iki insan arasındaki her ilişkide varolan bir dinamiğin köklenmesi, gazlanması, çığrından çıkarılması ve bundan zevk ve acı alınması değil midir? İkili danslar eskiyince, bir üçüncüyü bulup dişlerinin arasında nefes nefese getirmek zorunda kalmaz mı içlerinden birisi? Bu siktiri boktan dansa kurban verilen çocuklar var, tamamen başka danslara kurban verilen çocuklar var. Bir uzman anlatıyor: Amerika'da Aralık sonundan Mart sonuna kadarki üç aylık sürede tam 500 çocuk dayak ve tacizden ölmüş. Bir de kesin nedeni bilinmeyen, hiçbir zaman bilinemeyecek olan yüzlerce ölüm var. Şüpheli hayatlar. Şüpheli ölümler.

92'nin başlarında Aids çok daha güncelken, yattığı bir barmenden Aids kapan Amerikalı bir zengin aile kızıyla ilgili dokümanterimsi bir televizyon filmi izlemiştim. Bu şık, havalı, başarılı, enerjik kız Aids olduğunu öğrenince sarsılıyor vs. Sonra çok Amerikan bir krizle tabii ki: ayakta kalmalıyım, mücadeleci olmalıyım, hayatımı sürdurmeliyim çalışmaları. Fakat 12-13 yaşından beri her daim son derece popüler olmuş bu kızla, temkinli Amerikan erkekleri yatmaya yanaşmıyorlar. Kız herşeye razı; ama bu, bu onu mahfediyor. Ağlayarak ve bağırarak şu canalıcı soruyu suratlarımıza çarpıyor: "Sevgilim olmazsa, ben neyim?"

Gerçekten sevgilin olmazsa nesin sen? Nesin? Altı yaşındaki kız çocuklarının canları pahasına korunan bu "hayatın anlamı" ilişkiler... Tam on iki saat, tam on iki saat kokain çekmiş Hedda Nussbaum sevgilisi, erkeği Joel Steinberg'le 911'i aramadan önce. Polis arabasına birbirlerine sarılarak binmişler. "Ama biz ayrılamayız," diyerek.

Ortada silah yok, kan yok, delil yok. Taciz kurbanı çocukların katilleri, ellerini kollarını sallayarak çıkabiliyorlar mahkeme salonlarından. Hedda Nussbaum, Steinberg aleyhine şahitlik etmeye ikna ediliyor hırslı avukatı tarafından. Pazarlık yapılıyor; şahitliği karşılığında özgürlüğü. Ayrıca kadınlara şiddete karşı çıkan kuruluşlar, bazı feministler falan da sahip çıkıyorlar Nussbaum'a. Bunca şiddete maruz bırakılmış bir kadın "çocuğunu" koruyamazdı hikâyesiyle. Nussbaum şimdi Yukarı New York Eyaleti'nde kapı kapı dolaşıp makyaj malzemeleri satıyor. Avon Lady oluyor, anlayacağınız. Kemiği içeri goçmüş burnunu bilmem nasıl kapatıyor. Hangi pudra, fondoten, yağlıboya, sıva kapatacak ya içindeki gediği?

Hem o artık bir hiç.

Aşkını yitirdi. Aşkını elinden aldılar.

Perihan Mağden

Feminizm Türkiye'de bir başkaldırıdır

Yazının elinizdeki son bölümünde Gülnur Savran'ın o döneme ilişkin anımsadıkları, Kadın Sorunları: Çalışmanın Gereği ve Sınırları Sempozyumu (20-23 Nisan 1982), yakın ve uzak çevremizdeki erkeklerin feministlere yönelik tutumları ve sonuç yerine geçebilecek kimi değerlendirmelerim yer alacak.

Gülnur, Yazko'nun Şirin'e kadın dizisi teklifi yaptığı sıralarda (Ekim-Aralık 1981) Şirin'in en yakınındaki ve dizide birlikte çalışmayı ilk teklif ettiği kişi. Daha önce birlikte TÜMAS'da çalışmışlar, İstanbul Üniversitesi'nden birbirlerini tanıyorlar. Şirin İ.Ü. İktisat Fakültesi'nde doçent olarak; Gülnur Felsefe Bölümü'nde asistan olarak görevliyken aynı günlerde YÖK'ten istifa etmişler (Kasım 1981). Dizi fikriyle daha da yakınlaşıyorlar, sabah kahvelerinde diziyi konuşuyorlar. Şirin'in ilk raporu yazmasından önceki dönemden sözediyoruz. Demek ki raporda Gülnur'un da düşünceleri ve heyecanı yer alıyor.

Gülnur ilk rapordan hemen sonra yapılan, Şirin'in evindeki ilk üçlü toplantıyı hatırlıyor. "Şirin, Stella ve ben toplanmıştık. Çok keyifli bir toplantıydı. Hem birbirimizi daha yakın tanımanın hem de yeni bir şeyler yapmaya girişmenin heyecanını yaşıyorduk. Yerde bütün kitaplar yayılıydı. Bu toplantıdan sonra bir toplantı daha, sanırım yine Şirin'in evinde yaptık." Gülnur, Şirin'in evinde geçen bu iki toplantıdan hemen sonra yapılan Yazko'daki ilk genişletilmiş grup toplantısını hatırlıyor (1981 Aralık sonu). Gülnur beni, Aslı'yı ve Zeynep'i ilk kez Yazko'daki "ilk grup toplantısında" gormüş ve tanımış: "Yazko'daki ilk toplantıda seni, Aslı'yı ve Zeynep'i iyi hatırlıyorum. Şule henüz katılmamıştı".[1]

Gülnur, ilk grubun içinde en Marksist çizgiyi temsil ediyor. "Benim için Marksizmle feminizmi bağdaştırmaya çalışmak Şule'nin dediği gibi kurtulunması gereken bir şey değildi, aksine bugüne kadar, hatta bugün bile ben, Marksizmle feminizmi bağdaştırma gibi bir çabanın içindeyim. Feminizmin Marksizmin yerini alacağını hiç bir zaman düşünmedim".[2]

Tekrar kronolojik sıraya dönersek, İlk Feminist Manifesto'dan sonraki günlerde grup çalışmalarını, çeviriyi tamamlamaya ve Kadın Sorunları Sempozyumu'na hazırlanmaya yöneltir. Öncelikle sempozyumun ana teması "çalışmanın gereği ve sınırları" olarak belirlenir. Mustafa Kemal Ağaoğlu bu toplantıya "dışarıdan" bir konuk çağırılmasını istemektedir. Şirin o günleri iyi anımsıyor: "Mustafa Kemal önce Simone de Beauvoir'ı önerdi. Bense daha az iddialı bir isim olmalı diyordum. Üstelik o sırada Simone de Beauvoir hastaydı. Sonunda onu zorlukla Giselle Halimi'ye ikna ettim. Bu kez Giselle Halimi'yi ikna etme işi kalıyordu. Danimarka'da katıldığım bir toplantı sonrası, Giselle Halimi'yi davet etmek üzere Paris'e uğradım ve görüşmemiz sonunda Halimi sempozyuma katılmayı kabul etti."[3] Sempozyumu yönetmek üzere Tomris Uyar'a yapılan teklifi Uyar kabul eder. Katılacak konuşmacılar uzun tartışmalardan sonra belirlenir. Gruptan Gülseli edebiyat ve kadın konulu bir konuşma yapacaktır. Şule grubu "temsilen" konuşmacı olarak katılacaktır. Bu sırada ilginç bir tartışma geçer. Grup üyeleri Şirin'in bu toplantıda grubu temsilen konuşma yapmasına "lider olarak görüneceği için" karşı çıkarlar! Şirin o tartışmayı şöyle anımsıyor: "O sıralarda aramızda liderlik ve hiyerarşi çok tartışılıyordu. Herhalde ben de dışarıdan bakıldığında lider olarak gözükebilecek bir konumdaydım ki, grupta sempozyuma katılımcıları tartışırken bana: 'Sen konuşmayacaksın, eğer konuşma yapacak olursan, monopolize edersin, grubun yerine kaçılmaz olarak sen ön plana çıkarsın' dendi. Ben de o zaman 'Peki ben ne yapacağım?' dedim. ' Sen Giselle Halimi'nin çevirisini yapacaksın' dendi ve ben Sempozyumda yalnızca çeviri yaptım." Yaprak da sekreteryayı üstlenir. Yazko'dan Zeynep Avcı (Karabey)'e "kitle iletişimi ve kadın " konulu bir konuşma yapması teklif edilir. "Dışımızdaki," ikinci dairede yer alan konuşmacılar ise Oya Çitçi, Nermin Abadan Unat, Metin Başoğlu. Bu sırada 25 Şubat'ta Yazko'da toplanan kadınlar dosyaları hazırlamak üzere ilk adımları atmaya başlarlar. Kadına Yönelik Şiddet, Bedenimiz, Hukuk, Kürtaj gibi dosyalarda çalışacak ilk gruplar oluşmaya ve birbirleriyle haberleşmeye başlarlar.

İlk 8 Mart etkinliği (1982) için grup, Cumhuriyet gazetesinde bir yazı dizisi hazırlamayı planlar. Bu teklifi görüşmek üzere Cumhuriyet gazetesinin o tarihteki Genel Yayın Müdürü Okay Gönensin'den bir randevu alınır ve görüşmeye Şirin ve Şule giderler. Toplantı tam bir fiyaskoyla sonuçlanır. Dizi bir yana, 8 Mart günü bir yazının yayınlanması için, iki saat boyunca Okay Gönensin'i ikna edemeyen Şirin ve Şule'nin bu görüşmesi, daha sonraki günlerde Gazeteciler Cemiyeti Lokali ve Cağaloğlu'ndaki çevrelerde "ofke" tonu bakımından uzun uzadıya anlatılır. İnsanlar feminizmin ortaya çıkışına inanamıyor gibidirler. "Hayret doğrusu bu ülkede 'Ben feministim' diyerek ortaya çıkanların olabileceğine inanır mıydın?" tarzında konuşmalar Cağaloğlu'nda ve aydın, solcu çevrede yaygınlaşır. Ama daha da belirgin olan tutum feminizm ve kadın düşmanlığıdır. Solcular, bizleri yakaladıkları yerlerde atağa geçip; feminizmi "işçi sınıfını bolen, burjuva düşüncesi" olarak mahkûm ederler. Bazıları feminizmi "askeri darbe altında, sol baskı altındayken gelişen akım" olarak nitelerler. Daha da ileri gidecek olan bazıları ise feminizmin "solun yerini alabilecek zararsız bir akım olarak askerler tarafından desteklendiği" fikrini yayar. "Eylülist" terimi bazı yazarlarla birlikte feministleri de tanımlayan bir niteleme olarak ortalıkta dolaşmaya başlar.[4] Öte yandan "Burada erkek düşmanlığı yapılıyor" diyen gazeteciler, yazarlar söz konusu feminizm karşıtı koroya katılırlar. Çoğunluğu erkeklerden oluşan bu koro bazen aşağılamayı bazen de alayı yıkıcı silah olarak kullanır.

Hazırlıklar tamamlanıp Sempozyum günlerine sıra geldiğinde grup, bu etkinliğin grubun son etkinliği olduğunu hissetmeye başlamıştır. Gülnur Sempozyum'un ertesi günlerinde doktorasını tamamlamak üzere İngiltere'ye gidecektir. Sempozyum hazırlıklarına bu nedenle fazla katılamaz. Stella ise ilk günlerindeki "motivasyonunu" kaybetmiştir. Şirin, Mustafa Kemal Ağaoğlu ile tartışıp, diziye başka bir sorumlu bulmasını önerir. Dışardan gelen baskılar, grupta diziyı mükemmel bir biçimde hazırlamadan ortaya çıkmamamız gerektiği kanısını yaratmıştır. Dolayısıyla grup, açıkça konuşulmasa bile, etkinliğini Sempozyumun geçekleştirilmesi ve çevirinin sonlanması ile sınırlar. Yeni feminist hareketin ilk geri adımı böyle atılır.

Sempozyum beklendiği üzere büyük bir ilgiyle karşılanır. İkinci gün bu ilgiden rahatsız olan Sıkıyönetim ve polis Yazko'ya toplantının bir an önce bitirilmesi uyarısını yapar. Son günkü konuşmalara ve havaya bu baskı yansır. Şule ilk kez kamu önünde feminizmden sözeder ve feminizmi hepimiz adına savunur. Tam da bu nedenle en ilgi çeken konuşma onun konuşması olur.[5]

Günseli ise sunuşunu yapmaktan vazgeçer.[6]

Sempozyum sonrası Mayıs ayı başında bir cumartesi günü öğleden sonra Şirin'in evinde yapılan kırk-kırk beş kadının katıldığı toplantı artık ilk genişletilmiş grup toplantısıdır. Sempozyumun yarattığı ilgi sonucu çalışmaya katılmak isteyen yeni kadınların coşkusu, grubun bezgin ve yorgun havasıyla tam bir tezat halindedir.

Nurser Öztunalı, Gülser Kayır, Minu İnkaya, Canan Arın, Feyza Tulga'nın da[7] katıldığı toplantı, "Küçük grubun" soluğunun tükendiğini ve kendini feshettiğini açıklamasına rağmen, yeni katılanların heyecanıyla ve itelemesiyle alınan "devam ediyoruz" kararıyla sonlanır. Grup artık "Büyük gruba" evrilmiştir ve bundan sonra evlerde toplandığımız ve 1983'de *Somut* sayfasını çıkardığımız günlere kadar süren "Ev Toplantıları Dönemi" başlar.

Sonuç yerine

Dort ayrı bölümde yayınlanan bu yazıda ben, Aralık 1981 ile 1982 Nisan sonunu kapsayan altı aylık bir dönemi: "Feminizmin İlk Günleri Dönemini" ayrıntılarıvla yazmaya çalıştım. Burada feminizmden kastettiğim elbette, ikinci dalga feminizmdir.[8] Yazko'ya bir kadın kitapları dizisi hazırlama teklifiyle başlayan bu süreçte 1981-84 yılları arasındaki donem Feminist hareketin varolabilmesi için gerekli olan ideolojik birikiminin yaratıldığı yıllar oldu. Bu yazıyla ben, ilk altı aylık (Aralık 1981-Nisan 1982) dönemde Feminizmin belirişini, ilk "Küçük Grubun" dinamiklerini, eğilimlerini, yaşadıklarını ayrıntılarıvla anlatmak, biriktirdiği öncülleri aktarmak, ideolojik donüşümünü ve değişmeyi ve tarihi sayılabilecek belgeleri ortaya çıkarmak istedim. Grup üyesi biri olarak bu çalışmadaki yanlılığı baştan kabul ederek ve bu tarih diliminin beşaltı kadının yarattıklarıyla sınırlı olmasının bu kadınlara aşırı önem atfedebileceğim goze alarak bunu yaptım.

Belgelere, mektuplara bugunden baktığımda çıkardığım sonuçlar şunlar oldu:

1. Feminizm Türkiye'de bir başkaldırıdır. Kadınların ezilmesine, erkek egemen sisteme/düzene böylece örgütlenmiş topluma, Marksizmle olan tüm ideolojik gerginliğe karşın sınıf ezilişine ve her türlü ezilmeye ve bunları besleyen kurumsal/siyasal/kültürel yapılara bir başkaldırı... Öyle anlaşılıyor ki, bugünden geriye bakıldığında, feminist hareketin bu özelliği bu yazıda incelediğim "Küçük Grup" ile ilk adımını atıyor ve sonraki yıllarda daha da radikalleşen ve etkin hale gelen harekette fazla değişmeden sürüyor.

2. "Küçük Grup" iç dinamikleri, eğilimleri, renkliliği, ayrılıkları, taşıdığı farklılıkları, coşkusu, hüznü ve yaşadığı kırgınlıklarıyla daha sonraki feminist hareketin bir prototipi gibidir. Feministlerin siyaset yapma biçimi ve üslubunun ilk örneğini burada görüyoruz. Bana öyle geliyor ki, bu üslup ve yaklaşım, kendimizi "kurtulmuş" sanıp öteki ezilenleri "kurtarmak için" değil, kendi kurtuluşumuz için açık mücadele vermenin öteki kadınları ve ezilenleri mücadeleye çağırıcılığı ilkesine dayanır. Böylece yöntem olarak "bilinç taşımayı" değil katılımcı bilinçlenmeyi, "bilinç yükseltmeyi" benimseyen bir üslup .

Eylemliliğin/etkinliğin "toplumda var olan değerleri yeniden üretmemekle" sınırlanması yani etkinlik adına katılımcılıktan vazgeçmemek; klasik yapıları, insanın yaratıcılığını ve gelişmesini sınırlayan önderliği ve hiyerarşik yönetim biçimlerini reddediş, dilsizleşen bir grup olarak kadınların kendilerini ifade etmesini öne koyuş, öfkenin içerde ve dışarda dışavurumunu taşıyabilme yeteneği...

"Küçük gruptan" bu yana feminist hareketin süreklilik gösteren özellikleri bunlar.

3. Kadınların ezilmesinin politik bir sorun olarak toplumun gündemine girmesi için mücadele ederken öteki eziliş biçimlerine (sınıf, ırk, cinsel-seçiş/kimlik) gözlerini kapamayan bir siyasal hareket olma özelliği yine feminist hareketin ayırıcı yanlarından biri.

4. Feminist hareketin bir başka önemli ve ayırıcı özelliklerinden biri de kişisel ayrılıkların, kırgınlıkların hatta rekabetin, hizipleşme ve politik ayrılık biçimine dökülmeden kendisi olarak yaşanmasıdır. Üstelik, siyasal görüş farklılıkları ve kırgınlıklar eylemdeki birliği önlememiştir.

Bütün bu özelliklerin ilk belirtilerinin "Küçük grubun" havasında bulunduğunu düşünüyorum. "İlk günleri" izleyen dönemler araştırmayı, incelemeyi ve böylece günışığına çıkmayı bekliyor.

Yaprak Zihnioğlu

(1) Gülnur Savran'la Görüşme, 9 Nisan 1997, Cihangir, Feminist Hareket Arşivi.
(2) Agy.
(3) Şirin Tekeli'nin, Giselle Halimi nin *Hapsedilmiş Kadınlık* (çev. Feyza Tulga, İst: Broy Yay. Ekim 1990) adlı kitabına yazdığı önsözde bu goruşme yer alıyor.
(4) Bütün bu nitelemeler ve eleştiriler o günlere özgü havada, sozlü olarak yapılmıştır. Atilla Özkırımlı, *Günümüzde Kitaplar* (1982) dergisinde *Kadın Erkek ve Cinsellik* başlıklı makalesinde "Türkiye'de feminist hareket faşizan bir çizgide gelişiyor" diye yazar
(5) Sempozyum konuşmaları *Yazko* dergilerinde ya da başka bir yayın organında yayınlanmadı. Bu nedenle ve konuşmacıların çoğunun kağıtları kaybetmiş olmasından ötürü bu konuşmalara ulaşamadım. Şirin konuşma bantlarımında çözülmek üzereyken kaybolduğunu anımsıyor. Ancak Füsun Yaraş'ın Sempozyum boyunca tuttuğu notlar toplantının havasını iyi yansıtıyor. Bkz. Füsun Yaraş'ın Sempozyum Notları, 20-23 Nisan 1982, Feminist Hareket Arşivi.
(6) Gulseli'nin "Sanat ve Edebiyatta Estetik Obje Olarak Kadın" başlıklı sunuşundan vazgeçmesinin nedeni sempozyumdan bir gün önce yaptığımız provada konuşma metnine Tomris Uyar'ın yaptığı eleştirileri yersiz bulması ve bu tutumu protesto etmesiydi. Bu arada, feminist hareketin "prova geleneği"nınde ılk örneği böylece yaşanır. Bundan böyle önemli bir etkinlik yapacağımız zaman bir gün önceden provasını yapmak adet haline gelmiştir
(7) Bunlar yalnızca hatırlayabildiğimiz isimler.
(8) Osmanlı donemi feminizmi ve kadın hareketi, bazı öncü çalışmalara rağmen, henüz incelenmevi bekliyor. Bu konuda bkz. Serpil Çakır, *Osmanlı Kadın Hareketi*, İstanbul: Metis Yayınları, 1993; Aynur Demirdirek, *Osmanlı Kadınları'nın Hayat Hakkı Arayışının Bir Hikâyesi*, Ankara: Imge Kitabevi, 1993.

Kibele'ye kadın gözüyle bakmak...

Kanıtlarına rastlayabildiğimiz kadar eski çağlardan günümüze gelebilmiş örneklerin sergilendiği müzelerin hemen hepsinde bulunan belli bir tipte kadın heykelcikleri vardır. Taş, kemik ya da fildişinden yapılmış olan bu heykelciklerden birini çoğumuz görmüşüzdür; kısacık ve şişman bacakların üzerindeki koca göbek ve kalçaları, tombul memeleri ile bu orantısız vücutları hiç müzeye gitmemiş olanlar da kartpostallarda görmüştür. Özellikle Anadolu'da bolca bulunan, doğurganlığı temsil eden ve genel adı Kibele olan bu heykelciklerin neden böylesine deforme yontulduğunu anlamamışızdır ama müzelerdeki resmi açıklama şöyledir: "Bu taş devri Venüs'ü heykelcikleri, Paleolitik dönemde üremenin sembolü olarak yontulmuştur; cinsiyet karakteristikleri, o dönem 'adam'ımn üremeye duyduğu ilgiyi yansıtmaktadır." Bu erkek merkezli açıklamanın yanlış olabileceğini savunan bir Amerikalı kadın antropolog ise ortaya şöyle bir öneri ileri sürüyor: "Bu heykelcikler aslında erkekler değil, kadınlar tarafından yontulmuş olup; onları bebek ve anne ölümlerini azaltmaya götürecek olan üreme olgusunu daha iyi anlayabilme çabalarının bir parçasıdır." Antropoloğun önerisine göre, o dönemde kadınlar, doğum konusunda bilgilerini artırmak için gebeliklerinin çeşitli dönemlerini yonttukları heykelciklere yansıtmışlardır. Bunu da, kendilerine tepeden bakarak gördüklerini, heykelciğe uygulamak suretiyle yaptıklarını öne süren antropolog, bu görüşünü heykelciklerin ve gebe kadınların tepeden çekilmiş fotoğraflarıyla destekliyor. Gerçekten de altı ve dört aylık gebe iki kadın kendilerini nasıl görüyorlarsa, "Taş devri Venüs'ünün" de kendini öyle gördüğü anlaşılıyor. Bu öneriyi doğrulayacak üçüncü bir otorite olmadığı halde, resmi açıklamaya kuşkuyla bakmamız için bir neden var. Eski çağlarda kadınlar ebelik yaptıkları için, tıpla uğraştığı için "cadı" diye yakılmadılar mı? Doğururken ölmek, ya da bebeğin doğumda ölmesi, kadını mı yoksa erkeği mi daha çok üzer de, bu konuya kafayı takar? Bunları düşününce antropoloğun önerisine kuşkuyla bakmak mümkün değil gibi geliyor. Bu önerinin, en eski çağlardaki kadın sanatı ve psikolojisine yeni bir bakış açısı getirdiği de bir başka olgu. Kadınların tarihi binbir meşakkatle ve çok yavaş da olsa ortaya çıktıkça neler öğreneceğiz kim bilir?

Füsun Özlen

UĞRAŞIP DURUYORUZ

Kızım hastalanınca

Hayatım boyunca hep çalışan bir kadındım. Hatta okula gittiğim dönemlerde bile yaz tatillerinde çalışırdım. Evlendikten sonra da çalışmaya devam ettim, ta ki çocuk sahibi olana dek. Oysa bütün planlarımı yapmış, çocuk doğduktan sonra da çalışmaya devam etmeyi düşünmüştüm. Bütün hayatım bir anda tepetaklak oldu ve sadece işimi değil aynı zamanda sosyal hayatımı da bırakmak zorunda kaldım. Çünkü kızımın sağlık problemleri vardı ve kısa sürede halledilecek gibi değildi. Hâlâ bazı problemleri sürmekle birlikte, beş yılın sonunda yuvaya gidecek duruma geldi. Fakat bu beş yılın sonunda ben her şeye tekrar başlamak zorundaydım ve bu çok zordu. Geçen beş yıl boyunca öğrendiğim şeyler yalnızca isimlerini zar zor telaffuz ettiğim hastalıklar ve ilaçlar oldu. Bu arada okuduğum kitapların hepsi çocuk psikolojisi, hastalıkları ve tedavi yöntemleriyle ilgili idi. Kurduğum bütün ilişkiler kızımla bağlantılıydı. Sadece onun anlaştığı çocukların anneleriyle ve onun yaramazlıklarından rahatsız olmayan akrabalarımla görüşür oldum. Dış hayat artık bana uzak geliyordu. Akşam eve geldiğinde, eşimin iş hayatıyla ilgili anlattıklarını dinliyor, "Bir daha çalışabilecek miyim?" diye düşünüyordum. Hem yabancılaştığımı hissediyor hem de korkuyordum. Kendime olan güvenimi kaybetmiştim. Kızımı yuvaya verdikten sonra ise epeyce bocalayıp paniğe kapıldım, çalışma ümidimi kaybettim. Daha sonraları bir yerde yarım gun çalışmaya başladım ve korkumdan kurtuldum. Şimdi çalışıyorum ama şimdi de işimi tekrar bırakmak zorunda kalacağımdan korkuyorum. Çünkü hâlâ çocuğum hastalandığında ben ilgileniyorum. Zaten yuvadan beni arıyorlar; "Kızınız hastalandı, onun almanız gerekiyor." İşimden izin almak bana düşüyor. Ertesi gün onun kalacağı yeri ayarlamak da bana düşüyor. Annemi, kızkardeşimi, kapıcımızın karısını sırayla arayıp, o gün uygun olanı bulmaya çalışıyorum. Bakacak kişiyi bulduktan sonra, ertesi güne yemek hazırlıyorum. Sonra kızımın terleyeceğini ya da üşüyeceğini düşünürek giyeceklerini kolay bir yere sıralıyorum. Hasta bir çocuk için gerekli bütün malzemeleri gözden geçiriyorum. Yoğurt, limon, yatarak oynayacağı oyuncaklar, çizgi film kasetleri, tülbent, kolonya... Eksikleri tamamlıyorum. Televizyon salonda olduğu için, salondaki koltuğu yatması için düzenliyorum. Bu arada ilaçlarım veriyor, sık sık üzerini değiştiriyorum. Gece deliksiz uyumak olanaksız. Her uyandığında yanına gidiyorum. Ertesi sabah bakacak kişi geldiğinde, çayı demlenmiş, kahvaltısı hazırlanmış oluyor. "Şunlar yemeklerden sonra, bunlar üç saatte bir," diyerek eline uzunca bir liste veriyorum, yapılacakları sıralıyorum. Telefonun sesini kısarak evden çıkıyorum. Telefonun sesi çok önemli. Çünkü saat başı arayacağım ve kızım eğer uyuyorsa uyanmasın istiyorum. İçim içimi yiyerek çalışıyorum, saat başı arıyorum, bilgi alıyorum. Eşim de ara sıra beni arayarak benden bilgi alıyor! Bazen de akıl veriyor! "Bugün biraz erken çıksan," "Bir kaç gün izin alsan," "Arkadaşlarına sorsana bildikleri daha iyi bir doktor var mıymış?", "Doktoru bir arayıp ateşinin düşmediğini söylesen belki yeni bir ilaç önerir." Adam da akıl çok, icraat yok. İcraatı benden bekliyor. Eğer o benden önce eve gitmişse çocuğun ilaçlarını bile vermeyi düşünmez, ben "Çocuğun ilaçlarını verdin mi?" diye sorduğumda ise "Ne ilacı, ilaç mı verilecekti ki?" der çıkar işin içinden.

Sonuç olarak bir sürü kadın hayatı boyunca karşılığını asla alamadıkları emeklerim sarfedip, oradan oraya koşturup dururken, ortalıkta mutlu mesut dolaşan "hazır babalar" cirit atıp duruyor.

Gülşen Şenol

"Basketbolumuzun kara günü" gelip çatmamıştı henüz, bir perşembe akşamıydı. Efes Pilsen Avrupa kapılarını halen aslanlar gibi zorlamaktaydı ve o akşam, milletimize ekonomik işbirliği-din düşmanlığı ikilemi yüzünden karışık hisler yaşatan İsrail'in Makabi Elit Tel Aviv takımıyla maç yapacaktı. Benim yıllardır hiçbir basketbol maçım izlemeyip buna gitmemde, fanatik bir Tel Avivli olmamın yanı sıra, sayıları bir elin parmaklarını geçmeyen kadın basketbol muhabirleriyle röportaj yapma isteğimin de etkisi oldu.

Kadın basketbol muhabirlerimizin sayısı bir elin parmaklarını geçmek şöyle dursun, ona ulaşamıyor bile, zira dört kişiler. Maç başlamadan önce yaptığımız görüşmeyi kaydettiğim kasedi çözerken, röportaj için ne kadar yanlış bir mekân seçtiğimizi üzüntüyle kavradım. Eğer kulaklarım patlayıncaya kadar uğraşmasayım, sizi sadece dört kişi oldukları konusunda bilgilendirebilecek, sayfanın geri kalatede bir ilan görüyor, başvuruyor ve yedi ay sürecek *Fotospor* macerası böylece başlıyor. Sonra *Akşam*'a transfer oluyor ve Fenerbalıçe muhabirliği gibi her kula bahşolunamayacak kadar değerli bir vazife üstleniyor. Ardından kendisini daha memnun ve tatmin edecek başka bir göreve (nedenlerine ilerde değineceğız) basketbol muhabirliğine geçiyor; iki yıldır da bu işi yapıyor.

1976 doğumlu Aslı Duru, Akademi İstanbul'da gazetecilik okuyor ve inanır mısınız, bunun için üste bir de para veriyor. Lise yıllarında beş yıl kadar profesyonel voleybol oynamış, sporun içinde olmuş hep. Ama gönlünde yatan gazetecilikmiş, iki tutkusunu da ona yaşatacağı için spor muhabirliğini kafaya koymuş. Tercihlerinin netleşmesi için bir yıl kadar ekonometri "okuyanıamaması" da gerekmiş bu arada... "Olmayacak" demiş, bir daha girmiş üniversite sınavlarına ve Kıbrıs Üniversitesi'ni kazanmış. Sonra babası (her türlü irade, tekmili birden) bakmış ki, kızının gazetecilik aşkı şöyle veya böyle cebine kastedecek, kurtuluş yok, bari dizimin dibinde otursun diyerek Aslı'yı şimdi birinci

Basketbol cami

Selma, Aslı, Berrak, Emine...Bir elin parmakları kadar bile değil sayıları. Basketbol yazarları içindeki kadın sayısı sadece dört. Hepsi başta (altı-yedi ay sürebilen bir başta üstelik) ücretsiz olarak çalışmışlar. Spor servislerinin usta-çırak ilişkisini herkesten iyi bilen erkekleri, kız aklını, becerisini denemişler. Hiyerarşide şöyle bir değişiklik olmuş: Usta-çırak-çiçek... Onlara "camianın çiçekleri" diyorlar, bildiğimiz gibi çiçekler su ister, ücret maaş filan vermeye gerek yoktur! Camianın çiçeklerinin ilk başlarda çektiği en büyük sıkıntı para almamak da değil, tahmin edebileceğiniz gibi "taciz" olmuş. Özellikle sporcuların tavırlarından çok rahatsız olmuş ve büyük hayal kırıklığı yaşamışlar. İşte kızlar yılmamışlar, maddi manevi sömürüye, cinsel tacize göğüs gerip kabul ettirmişler kendilerini. "İşimizi iyi yapıyoruz, onlar da bunu gözlüyorlar" diyorlar. Spor servislerinin bol küfürlü, açık seçik esprili ortamları da değişmiş, artık daha dikkatli ve özenli konuşuluyormuş. Sayfalara bakıp "A, bak kadın eli değdiği belli oluyor" diyorlarmış."Yahu kız başınızla burada ne işiniz var?" da deniyormuş hâlâ arada sırada, ama kızdırmak için.

mm Efes Pilsenli taraftarlardan ve ateşli tezahüratlarından söz ederek, bir de Sezen Aksu'nun "Cihan da yanıyor, yanıyor, yansın, yosmam salla" şarkısını söyleyerek doldurmak zorunda kalacaktım. Neyse ki söylediklerinin önemli bir kısmını çözmeyi başardım.

1977 doğumlu Selma Demirkıran, bir kabahat, bir nevi eksiklikmiş ve peşin peşin belirtilmesi gerekirmiş gibi "okullu", yani basın yayınlı olmadığını söyleyerek giriyor söze; bilmiyor ki Allah yüzüne gulmüş. Tamamen tesadüf eseri gazeteci olduğunu söylüyor; işte görüyorsunuz, hikmetinden sual olunmuyor: Bir yerden veriyor, başka bir yerden acısını çıkarıyor... Selma (cüz'i irade) bir gün gazesınıfında okuduğu okula yazdırmış. Spor muhabirliği yapsın diye tanıdık vasıtasıyla kızını Cumhuriyet gazetesinin spor servisine soktuğunda hemen değil, ama kızı işi kaptıktan sonra anlamış ki, bir gazetecinin diz dibinde oturacak vakit bulması düşük bir ihtimal... Aslı yaklaşık bir buçuk yıldır basketbol muhabirliği yapıyor.

1976 doğumlu Berrak İnan, okul yıllarında hep basketbol oynamış, o gerçekten basketbola aşık. Bu aşk gözünü öyle kör etmiş ki, bir gün Beşiktaş takımının idmanlarına gitmiş, ama futbol takımının, kör ya... Orada tanıştığı birinin aracılık etmesiyle *Yeni Günaydın*'a girmiş ve üç yıldır spor, iki yıldır da basketbol muhabirliği görevini başarıyla sürdürüyor. Aynı za-

asının çiçekleri

manda orada bir okul var uzakta, Marmara Üniversitesi Radyo Televizyon ve Sinema Bölümü, gitmese de, gidemese de, o okul onun okulu yani. Bir gün yolu düşer de mezun olursa, televizyona geçebilir, ama spor muhabirliğini bırakmayı hiç düşünmüyor.

Aralarına en son katılan ve en genç meslektaşları Emine Barut 1977 doğumlu, bütün kız çocukları gibi, babasının ve abisinin basketbol oynuyor olmasına, kendisinin oynuyor olmasından daha önce değinip bu ilgi ve birikim için onlara olan vefa borcunu yerine getiriyor. Halbuki mesela "boy boy" (!) fotoğraflarının yayınlandığı röportajlarından birinde, bir kere olsun, leziz veya sıradan, günde üç öğün yemek pişirdiği için annesinin adını anmış mıdır Selçuk Kuzu? Ya da "annem bütün gün söküp dikerdi, onun kumaş sandıklarının, iğne iplik, düğme kutularının rengarenk dünyası modaya ve tasarıma ilgi duymamda rol oynamıştır" diyen bir tek, hadi modacıdan da geçtim, terzi tanıdız mı? Onlar başarılarını hep efendim Osmanlı mutfağı, saray modası, kızılderili çadırı, Orta Asya göçebeleri gibi geçmişten, çok uzak geçmişin kültürlerinden aldıkları ilhamla birlikte, tabii ki ilahi yeteneklerine borçludurlar.

Sinirleniyorum, Emine'ye dönelim... Yazmak da heyecanlandırıyor Emine'yi, bu işi iyi kıvıracağına da inanıyor. Bir gün, şimdi beş aydır çalışmakta olduğu *Fast Break* dergisini alıyor, yazıları "yetersiz" buluyor. Dergiye telefon edip "Bence sizin yazar eksiğiniz var" diyor. Hoş, basınımızda bunu yaklaşık olarak bütün dergiler için söylemek mümkündür, kabak *Fast Break*'in başına patlamış. Emine işe alındığını öğrendiği ikinci telefon görüşmesini sevinç çığlıkları atarak bitiriyor. Biliyor musunuz, sevinç gözyaşları da dökebilirdi, eğer ve keşke işe ücretli olarak alınsaydı...

Sohbetimizin bu noktasında ben bu kızların gazetecilik ve spor aşkından sonsuza dek emin oluyorum, çünkü sadece Emine değil, hepsi başta (6-7 ay sürebilen bir başta üstelik) ücretsiz olarak çalışmışlar. Spor servislerinin usta-çırak ilişkisini herkesten iyi bilen erkekleri, kız aklım, becerisini denemişler. Hiyerarşide şöyle bir değişiklik olmuş: Usta-çırak-çiçek... Onlara "camianın çiçekleri" diyorlar, bildiğimiz gibi çiçekler su ister, ücret maaş filan vermeye gerek yoktur.

Camianın çiçeklerinin ilk başlarda çektiği en büyük sıkıntı para almamak da değil, tahmin edebileceğiniz gibi "taciz" olmuş. Özellikle sporcuların düzeysiz tavırlarından çok rahatsız olmuş ve büyük hayal kırıklığı yaşamışlar. Bunda kendilerinden önce spor muhabirliği yapmaya başlamış ve çeşitli dallardan sporcularla kısa süreli maceralara girişmiş hemcinslerinin büyük payı olduğuna inanıyorlar. Emine biraz daha rahat bir ortama geldiğini özellikle belirtiyor, çünkü Selma, Aslı ve Berrak sporculara hadlerini bildirmek konusunda epeyce yol katetmişler ondan önce. Bunu mesafe koyarak, tavır alarak, bir de erkek muhabirlerin sporcuları "Bunlar öyle değil" şeklinde uyarmaları sayesinde başardıklarını söylüyorlar. Ben maaşı neyse verip kendime bir "erkek spor muhabiri" tutmaya karar veriyorum hemen, tacize, tecavüze filan uğrayacak olursam gelip "Bu öyle değil" desin. Fakat tavır, mesafe filan zaten işlemez de, futbolculara şu sihirli "Bu öyle değil" formülü de bana mısın demiyormuş, o yüzden basketbol muhabirliği yapmaktan çok daha memnunlar. "Basketbolda genel olarak eğitim düzeyi ve kalite daha yüksek, bu yüzden daha rahatız" diyorlar.

İşte kızlar yılmannşlar, maddi manevi sömürüye, cinsel tacize göğüs gerip kabul ettirmişler kendilerini. "İşimizi iyi yapıyoruz, onlar da bunu gözlüyorlar" diyorlar. Spor servislerinin bol küfürlü, açık seçik esprili ortamları da değişmiş, artık daha dikkatli ve özenli konuşuluyormuş. Sayfalara bakıp "A, bak kadın eli değdiği belli oluyor," diyorlarmış. "Yahu kız başınızla burada ne işiniz var?" da deniyormuş hâlâ arada sırada, ama kızdırmak için. Doğrusu kızlar buna pek kızmıyorlarmış da, neden yurt dışındaki maçlara hep erkekler gönderiliyor, onu merak ediyorlarmış. İçlerinden bir tek Aslı gitmiş yurt dışındaki bir maça, uçakta kendini yalnız hissetmiş: "Rahat ettim desem yalan olur" diyor. Bunun dışında haber ve yorumlarında özgür bırakılıyorlarmış. Anladığım kadarıyla, ısmarlama haberlerde, bir oyuncuya özellikle bir şey söyletileceği zamanlarda filan yıldırıcı kuvvet olarak da görev yapıyorlarmış.

Zaten maçlar, röportajlar, haberler, yorumlar, gündem derken özel hayat diye bir şeyleri kalmamış. Hatta o yüzden çok yakınlaşmışlar, birbirlerinde kalıyorlarmış, başka arkadaşlarıyla görüşmeye zaten zamanları olmuyormuş ve en önemlisi, böyle dost oldukları için aralarında rekâbet yokmuş. Fakat aileleri bu duruma haliyle çok içerliyorlarmış, kızlarının yüzünü doğru düzgün göremez olmuşlar. Haftada bir gün izin yapıyor, onu da uyuyarak, yiyip içerek, sonra tekrar uyuyarak geçiriyorlarmış. Okulun aksaması da cabası... "Ama aileler bir süre sonra alışıyor, imzamızı, TV'de bizi görünce filan gurur duyuyorlar" diyorlar. En kötüsü, bu yoğun iş temposu yüzünden bir erkek arkadaşa, sevgiliye, flörte ayıracak zamanlarının da kalmaması. Acılarını derinden paylaşıyorum. "Yani çok zor," diyorlar, "Bu tempoya alışması lazım."

İşlerinin onları erkeksileştirip erkeksileştirmediğini sorduğumda hafif bir tereddüt ve "bakalım ağız birliği edebilecek miyiz?" kaygısı yaşanıyor. "Evet, biraz", "Yo hayır! Yani gerektiğinde, mesela bir basketbol kokteyli olduğunda gayet şık giyinip gidiyoruz." Çiçek gibi mi yani?...

İlerleyeceklerine inanıyorlar mı peki? Evet, kesinlikle inanıyorlar. Çünkü işlerini iyi yapıyorlar, herkes er ya da geç bunu görüyor ve kabulleniyor, şimdi değilse bile, ilerde bunun meyvelerini toplayacaklarından eminler, kendilerine güveniyorlar. Bu arada erkek meslektaşlarına karşı bazı avantajları da var. "Her şeyden önce kadınlar kolay kolay unutmuyor, erkekler daha dalgın, biz daha az hata yapıyoruz," diyorlar. "Bir de pek çoğu çoluk çocuk, geçim derdinde. Bizimse hiçbir sorumluluğumuz yok. Bazen aileyi bile unuttuğumuz oluyor," diyorlar. İlerde onlar da evlenince ne olur, nasıl olur, bilmiyorlar. "Çok zor" diyorlar yine, "Çok seven biri olması lazım veya aynı camiadan, bu ortama alışık biri olması lazım."

Tacizlerden sonra kendilerini sporculara kapattıklarına ya da kapatmış göründüklerine göre bu kızlar, korkarım ki, birer gazeteciye, üstelik "Bunlar öyle değilciler"e gidecekler. Halbuki bu işin veyası yok, camiası yok; dilerim ki çok sevilirler.

Yeşim

KÜBA

Kadın olmak avantajlı

Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra yaşanan krizden en az Kübalı kadınlar etkilenmiş. Kadınlar erkeklere göre daha eğitimli. Hemen her alanda pozitif ayrımcılık... Kısacası Kübalı kadın epey yol almış. Arjantinli gazeteci Nora Franco'nun, Küba Kadın Federasyonu Uluslararası İlişkiler Sekreteri Magalys Arocha Domingues ile Uluslararası Feminist Dergi *Lola Press*'te yaptığı söyleşiyi kısaltarak çevirdik.

Küba'da ekonomik toparlanma nasıl gidiyor?

Domingues: Yavaş ilerliyor. Makroekonomik düzelme halkın yaşam koşullarına hemen yansımıyor. 1989 başından beri ülkenin ithal ettiği girdilerde çok önemli bir düşüş var ama toplum bunun en kötü etkilerini 1992-1993 arasında yaşadı. Bunu şovenizmden söylemiyorum, ama Küba halkının gösterdiği direnç her ülkede kolay kolay bulunmaz. Bu, ekonominin yüzde 0.7 oranında büyüme kaydettiği 1994 yılında yerli üretimdeki düşüşün durdurulabilmesinde önemli bir etken olmuştur. Tabii bu çok önemsiz bir artıştır ama 1995'de yüzde 2.5'e ulaşılmıştır ve 1996'da yüzde 5'lik bir artış beklenmektedir. Kuşkusuz bu rakamlar hızlı bir iyileşmeye işaret etmiyor ama yine de, barış döneminde bir savaş mantığının uygulandığı özel bir dönem için önerilen stratejinin doğruluğuna bir kanıttır.

Yabancı sermayeye bağımlılık da vardı!

Domingues: Bizim sermayemiz ve ileri teknolojimiz yok. Neyimiz varsa eski SSCB ve Doğu Avrupa ülkelerinden geliyordu. Küba'da sermaye ya da teknolojiye katkıda bulunmak isteyen ortaklar, Küba'ya doğal kaynakların ulusal mülkiyetinde herhangi bir değişiklik olmaması koşulunu kabul ederek geliyorlardı. Bu, girdiği ülkelerde egemenlik kuran yeni liberal politikalarla karşılaştırıldığında çok büyük bir farktır.

Bu özel durum kadınları nasıl etkiledi?

Domingues: Hammadde ve yakıt yokluğundan dolayı çok sayıda fabrika kapandığı için binlerce işçi işini kaybetti. Ama Küba'da işsiz kalmak ne anlama geliyor? Çok sayıda insan yeteneklerine ya da mesleki ve teknik eğitimlerine uygun alanlara yerleştirildi. Yeni iş kaynakları yaratılana kadar, bir işe yerleştirilemeyenlerin ücretlerinin yüzde 60'ını almaları güvence altına alındı. Kadınlara ne oldu? Kadın Federasyonu'nun geçen yıl Mart ayında yapılan kongresinde, kadınların çoğunluğunun işlerini kaybetmedikleri sonucuna vardık. 1990 yılında, en çok kısıntı yapılan sektör olan hizmet sektöründe işgücünün yüzde 40'ını oluşturuyorduk. Geçen yılın Haziran ayında bu oran yüzde 42.5'a yükseldi.

Yani en çok etkilenen kadınlar olmadı.

Domingues: Doğru. Yine de bu bizi tatmin etmiyor çünkü pek çok kadın işsiz. Ama çeşitli faktörler çoğunluğun iş sahibi olmasını olanaklı kıldı. Başta çok sayıda kadının çalıştığı tarım sektöründe olmak üzere, yeni kooperatif üretim birimleri kuruldu. Kadınların turizm sektörüne katılımları da arttı; üstelik yalnızca hizmet emekçisi olarak değil, özel eğitim almış profesyoneller olarak. Ayrıca, önemli sayıda kadın biyoteknoloji, genetik ve moleküler mühendislik alanlarına yönlendirildiler ve bugün işlerin yüzde 43'ünü üstlenmiş durumdalar.

Bu işler yüksek bir eğitim düzeyi gerektirmiyor mu?

Domingues: Evet ve bu kadınlar söz konusu eğitime sahipler. Kübalı kadınların teknik ve mesleki eğitimleri erkeklerinkinden yüksek. Kadınlar ülkenin en yüksek düzeydeki teknik uzman ve profesyonellerinin yüzde 63'ünü oluşturuyorlar. Üstelik, üniversitelilerin yüzde 57'si kadın ve lise bitirmede kız öğrencilerin başarı oranı daha yüksek. Küba'da bir kadına kötü muamelede bulunan erkek her zaman hor görülmüştür. Bu devrimle elde edilen bir kazanım değil, devrim öncesinde de olan bir şey; belki de bizim maşizmimizin bir özelliği ama Küba'da bir kadına vuran erkek erkek değildir. Bu kültürel olarak üzerinde anlaşılmış bir öncüldür ve toplum bu tür davranışları mahkûm eder. Yine de ev içi şiddetin varlığını yadsımayacağım; ama diğer Latin Amerika ülkelerinde olduğu vahamette değil. Üstelik Kübalı kadınlar, başka yerlerdeki gibi kurban rolünü benimsemiyorlar: nasıl tepki vereceğimizi ve kendimizi nasıl koruyacağımızı biliyoruz. Ve Küba'da özel alan başka toplumlardan bildiğimiz özel alan değil. Bunun da ötesinde, yasalarımızda kadınlara yönelik fiziksel, cinsel, psikolojik ve hatta ayrımcı davranışlar dahil, her tür şiddetle ilgili önlem var.

Ya kürtaj?

Domingues: Öncelikle, devrim öncesinde bile kürtajın yasak olmadığını, ama uygun bir sağlık ve tedavi ağı olmadığı için güvenli koşullarda uygulanmadığını hatırlamak gerek. Bugün gebeliğe gönüllü olarak son vermek yine yasal, bedava ve ülkedeki her hangi bir belediyeye bağlı her tür hastahanede ve doğum hastahanelerinde uygulanıyor. Kürtaj güvenli ve kurumsallaşmış durumda. Bu işleri çok kolaylaştırıyor ve bu yüzden kürtajın bir doğum kontrol yöntemi olarak kullanılması tehlikesi var. İnsanların talep ettikleri çok çeşitli doğum kontrol yöntemlerini sağlayabilmek konusunda bugün bazı sorunlar yaşandığı doğru olsa da -Küba, örneğin talebi karşılayabilecek hapları üretti ama bugün hammadde yokluğuna bağlı olarak üretimde kısıntıya gidilmiş durumda- rahim içi araçların bedava olarak sağlanmasına devam ediliyor. Haplar ve prezervatif her eczanede bulunabiliyor ve ucuz. İletişim medyası, uç bir durum olan kürtaja başvurmalarını önlemek üzere çiftlerin bilincini yükseltmek için yapılan kampanyaları destekliyor. Yaptığımız bir araştırmaya göre, gönüllü kürtaj sayısı geçen yıl 1990 yılına oranla azalmış durumda. Kürtajların yüzde 39'unun tedavi amaçlı olduğunu da saptadık.

Vazektomi de bedava mı yapılıyor?

Domingues: Evet ama dünyadaki erkeklerin çoğunluğu gibi, bu basit operasyonu yaptırmak isteyen Kübalı erkeklerin sayısı da çok değil. Teşvik edilmesine rağmen etkili sonuç alabildiğimiz bir konu değil. Hâlâ fuhuş hakkında bir şey sormadınız!

Öyleyse şimdi soruyorum.

Domingues: Bildiğiniz gibi, devrimle birlikte bu sorunun kökü kazınmıştı ama şimdi geri dönüş var. Bu yeni sorun, sayıları tüm ülkede altmış dört bini bulan sosyal görevlilerin özel olarak yeni koşullara uyarlanmalarını gerektiriyor. Altı ayda bir özel eğitim görüyorlar. Bu sorunla baş edebilmek ve önlemek için, daha fazla kadının fuhuşa yönelmesinde caydırıcı olmaya ve zaten fuhuş yapanları vazgeçirmeye çalışıyoruz. Ama her zaman başarılı olamıyoruz. Dolayısıyla, sağlık açısından koruyucu rehberlik hizmeti veriyoruz.

Küba cinsel eğitim konusundaki tabulardan kurtulabildi mi?

Domingues: Önemli ölçüde evet. Kamu Sağlığı Bakanlığı ve Eğitim Bakanlığı ile birlikte, ilk ve orta okullarda ve üniversite düzeyinde kullanılan metinlerde cinsel konulara yönelik yaklaşımı gözden geçiren bir Ulusal Komisyon var. Bu çaba pek çok tartışma yarattı ama cinsiyet eşitliği ögelerini geçirmeyi başardık. Bu konuda epey bir gelişme yaşadığımızı söyleyebilirim çünkü, örneğin, tıpkı politikayı ve ideolojik sorunları tartıştığımız gibi, kadınlar ve erkekler arasında, kültürel olarak verilmiş rolleri kapsayan bir kamusal tartışma ve sorgulama yürütmeyi sağladık.

Cinsel tercih özgürlüğü konusunda ne gibi gelişmeler var?

Domingues: Cinsel yönelimin özgür, kişisel bir karar olduğunu savunuyoruz. Belki yıllar önce bunu ben de böyle ifade etmezdim ama bizler de düşünsel evrimin ürünleriyiz ve bu hiç de kolay olmadı. Buna rağmen, bize, "Yönetim kademelerinde eşcinseller var" diyen insanlar olduğunu söylemeliyim. "Evet" diye yanıt veriyoruz, "ama bizi nitelikler ilgilendiriyor". Bizi, cinsel tercihlerinden bağımsız olarak, kapasiteli erkekler ve

kadınlar ilgilendiriyor. Bunun da ötesinde, onların da ülkenin karar alma süreçlerine katılmaya ve bunları yönlendirmeye hakları var.

Bu konuda yasalar ne diyor?

Hiç bir zaman eşcinselliğe karşı bir yasa olmadı. Ama bugün bile herhangi bir Kübalı ailenin eşcinsel bir çocuğa sahip olmayı talihsizlik olarak gördüğü bir gerçek. İnsanlar hâlâ eşcinselliği normal bir cinsel davranış olarak görmüyorlar. Bunun adil olmadığım ve normalliğin toplumsal kriterinin, eşcinselliği ya da lezbiyenliği mahkûm etmeyen bir yasamanın ötesine geçebilmesi için çok çalışmamız gerektiğini düşünüyorum.

Belki de bir kamusal tartışma başlatmalı?

Domingues: Bu anlamda bizzat parti bile katkıda bulundu. 4. Kongre hazırlıkları sırasında, halka farklılıklarımız üzerine düşünme ve tartışma çağrısı yaptı ve farklı düşüncelerinden ötürü kimseye ayrımcılık yapılmamasını önerdi. Tüm ülkede yapılan tartışmaların sonucu olarak, 1992'de kabul edilen bir anayasal değişikliğe göre, hiç kimse, cinsel tercih dahil hiç bir nedenle ayrımcılığa tabi tutulamaz.

Kürtaj yasağı sürüyor

Gebeliğin 12. haftasına kadar kürtajı yasallaştırma önerisi 20 Şubat'ta Portekiz Parlamentosu'nda reddedildi. Reform tasarısı 13 sosyalist parlamenterin karşı oylarıyla geri dönmüş oldu.

Kıta Avrupası'nda en baskıcı kürtaj yasasına sahip ülke Portekiz. Her yıl en az 16 bin kadın yasadışı kürtaja başvuruyor. Kötü koşullarda yapılan ameliyatlar vahim sonuçlara yol açıyor. Parlamentoda kürtaj tartışması, geçen yılın sonunda iktidardaki Sosyalist Parti listesinden seçilmiş bir parlamento üyesinin, doktorluk yaparken Portekiz Yasasının katı sınırlarının ötesine geçerek kürtaj yaptığını kabul etmesiyle başlamıştı. Söz konusu parlamenter, kürtajı, gelişme bozukluğu olan ceninlerin alınmasıyla sınırlayan yasanın çok katı olduğunu söyleyerek değişiklik yapılmasını önerdi. Tamamen tıbbi olan bu argüman parlamentoda destek buldu. Gebeliğin 12. haftasına kadar kürtajı yasallaştırma önerisi, parlamentoya ilk olarak Sosyalist ve Komünist Partilerin gençlik örgütleri tarafından getirildi. Son derece mütevazı olmasına rağmen, bu öneri kadınların tercih hakkını gündeme getirdiği için ileri bir adımdı ve toplumda kürtaj konusunda yeni bir tartışma dalgası başlattı. Çok sayıda örgütsüz kadın kampanyaya katıldı. Ancak bu kampanyayı kadın hareketini yemden oluşturmak için kullanma çabası sonuç vermedi.

International Viewpoint

ISRAİL

İsrailkızları barışı bağırıyor

Resmi adı: "Akdeniz Etrafında Diyalog: Kadın Yazarlar Barışı Konuşuyor" adlı bir konferans için birkaç günlüğüne İsrail'deydim. Yanlış anlamalara mahal vermeyelim: Konferans Netanyahu hükümetinin eseri değildi. Rabin hükümeti esnasında bir kadın bakan Shulamit Aloni tarafından önerilmiş ve sonunda gerçekleştirilmişti. Shulamit Aloni açılış konuşmasını yaptı, kapanış konuşmasını yaptı; konferansın ruhu, sanırım oydu. Ancak Netanyahu'nun Likud Partisi de diyelim bu partiye mensup Tel Aviv Belediye Başkam olsun, Dışişleri Bakanlığı. Eğitim ve Kültür Bakanlığı olsun konferansı himaye ediyordu.

Mısırlılar, Yunanlılar ve de biz Türkler (Buket Uzuner, Serpil Ural, Feride Çiçekoğlu) en büyük "yabancı" gruplardık. Fransa, İtalya, İspanya'dan birer-ikişer kadın yazar vardı da hepsi İsrail'le şöyle ya da böyle ilişkisi olan kadınlardı. Gidip geliyorlardı, hakkında yazıyorlardı; en azından hepsi Yahudiydiler.

Konferansta açıkcası Akdenizdi, edebiyattı, kadın yazardı meseleleri devede kulak kaldı. Zira Filistinliler son olaylar nedeniyle sınırlar kapalı olduğu için biz bu konferansa özel izinlerle katılmayız demişler, olayı protesto eden zehirzemberek bir faks yollamışlardı.

Bir kadın milletvekili (Moşe Dayan'ın kızı Yael Dayan) de çıkıp: Biz burda barış için yırtınalım siz böyle protestolarla düşmanlarımızın ekmeğine yağ sürün yollu bir konuşmayla Filistinliler'i ağır eleştirdi. Bölgede bunca emekle korunan barış güvercini, ağır yaralıydı. Kanıyordu. Böylesine vahim ve ciddi bir atmosferde kimsenin başka şeyler konuşacak hali, doğal olarak, yoktu.

Kuşkusuz ne şahin, ne köktendinci, ne kinci sayaş yanlısı analar, kadınlar da var İsrail'de. Ama bizim tanıştıklarımız ülkelerinde barış için savaşan, savaşmaktan yorulmayan, haşin ve cazip, şahane kadınlardı. Bağıra bağıra konuşuyorlar; kimsenin konuşmasını kesmiyor, alınıp gücenmiyor, fikirlerini söylemenin en önemli, en temel hak olduğu konusunda bir an olsun şüpheye düşmüyorlardı. İki İsrail Filistinlisi kadın yazar vardı. İnanılmaz ateşli konuştular. Mevcut hükümeti yerin dibine soktular; barış istediklerini, ayrımcılıkla itilip kakılmadan yaşamak istediklerini, haykırdılar. Herkes herşeyi söyleme hakkına sahipti. Kimse kalkıp iyi ama gündemi belirleyelim, çerçeveyi çizelim, o kavramın gerçek anlamı şudur da budur da siz bunu burda böyle söyleyemezsiniz narkoz dayamalarla tartışmaların hızını kesmedi, iğdiş etmedi. Tanıştığım İsrailli kadınlar, bana kendi kabilemdenmiş gibi geldi. İyi geldiler. Belalı toprakların belalı kadınları. Büyüleyip öyle geri gönderdiler.

Perihan Mağden

yılların değiştirdiği şarkıcı; nilüfer

nilüfer, son kasetiyle karşımızda, yine samimi, yine güzel, yine sesi kalbimizi hareketlendiriyor.

nilüfer kırk yaşını aştığı şu günlerde yeni kasetini çıkardı; *nilüfer'le*. nilüfer adı, onun doğduğu yıllarda şehirli ailelerde moda olan üç heceli isimlerden; belki de bu yüzden hiç bir zaman soyadını kullanmadı. biraz adının az bulunurluğundan, ama esas olarak bir şarkıcı olarak oluşturduğu kimlikten dolayı, nilüfer adı akla ondan başkasını getirmez. son zamanlarda şöhret edilmeye çalışılan bir "genç nilüfer"le ilgili olarak da kendisi, "sanki ben çok yaşlandım gibi genç nilüfer çıkarmışlar," diyormuş gülerek.

ibo şov'da seyretmiştim, gülmeyi bilen, kendisine yakıştıran bir kadın. kendini seven, kendine güvenen, kendi neşesiyle barışık bütün insanlar gibi. ama kadınlar bütün bunları ne kadar zor başarabiliyorlar. nilüfer'e kırk yaşında ağız dolusu gülme şansını tanıyan macerayı biraz takip edebildik tabii. ünlü bir şarkıcı, attığı adım bile basının konusu.

nilüfer hiç bir numara olmadı; etrafından ajda'lar, nükhet duru'lar ve tabii sezen aksu geçti. o hep, belki ikinci, üçüncü, azıcık kenarda ama her zaman ivi şarkıcı oldu. "allah vergisi," olarak nitelendirdiği sesini hep çok iyi kullandı, gittikçe daha iyi hatta. bir çok şarkıcının sesi, yıllar içinde, sigaranın, içkinin izlerini taşırken ve bu izler kulağımıza bir yaşanmışlık olarak değil, basbayağı deformasyon olarak gelirken, onun sesi hep pırıl pırıl kaldı. yorumu ise yıllar içinde gelişti.

teknolojinin müziğe böyle girdiği, girmek ne kelime hâkim olduğu şu yıllarda, en zor vazgeçilen akustik "alet" insan gırtlağı. bir müzik parçasının, bir şarkının bize sunduğu, sözlerin anlattıklarından, notaların hissettirdiklerinden fazla bir şeydir. hepimiz bir şarkıda, ustaca basılmış notalardan ötesini arıyoruz. kalbimize dokunacak bir şey. müziği çalanların, o notalar ve o notaların seslendirilmesi suretiyle bize aktardıkları kendileri. müzik icra eden bir grupta bunu en kolay yapan şarkıcı; enstrümanı kendisi olduğu için herhalde. nilüfer, kendisini bize en iyi aktaran şarkıcılardan birisi oldu. kendisi ise yıllar içinde, daha merak edilecek, daha saygı duyulacak, daha iyi bir şey halini aldı.

ilk defa, 1970'lerde çıkmıştı. italyan lisesi'nde okuyan yuvarlak yüzlü, küçük bir kız. o zamanlar bu boğaziçi işletme okuyan mankenler ortalığı sarmamıştı; kadınlar her şeyi birarada yapmıyorlardı. nilüfer de, birlikte şarkı söylemeye başladığı birçok genç kız gibi okulu bıraktı. saçları o zamanın modası, "kat kat" kesilmiş. yine o zamanın modası mini yelek giyen fotoğraflarını hatırlıyorum. sesi çok güzeldi ama bir şey eksikti işte. evlendi, nişanlandı. bu nişan işine meraklı belli ki, son sevgilisi, evlenmeye pek niyetlerinin olmadığım her konuşmalarında ifade ettiği gökberk ergenekon'dan da "nişanlım" diye bahsediyor. aklıma hep sevda ferdağ'la tamer yiğit'in yirmi sene filan nişanlı kalmaları geliyor. bir erkekten "sevgilim" diye bahsetmek zor geliyor herhalde.

bu itinasına karşılık, nilüfer'in başı dertten kurtulmadı, nişanlıyken başka bir erkekle basıldı. o zamanlar özel hayatım bir türlü toparlayamayan, yaşadıklarıyla barışamayan genç bir kadındı sanki. şimdi öyle değil. özel hayatını magazine etmemek konusunda anlaşılır bir kararlılığı var. onun gece kulüplerinde çekilmiş fotoğraflarını hiç bir yerde göremezsiniz. zaten gece hayatım pek sevmediğini, sesini böyle koruduğunu söylüyor. onno tunç'la olan ilişkisinin de, özellikle tunç'un ölümünden sonra pek suyu çıkmadı. yalnızca *hürriyet* gazetesine bir ilân vermişti nilüfer. uzunca bir zamandır da eski dyp'li milletvekili gökberk ergenekon'la "nişanlı". gökberk ergenekon dyp'li olmasına dyp'li ama, nilüfer'le nişanlanması üzerine, "bu kadın bize oy kaybettirir," diyen aydın ilçe teşkilatına karşı, "partimizin oy kaybettiği doğrudur. bunun sebebinin bir kadın olduğu da doğrudur. ama bu kadının adı nilüfer değil, tansu dur," da demiş bir dyp'li. ne zaman evleneceklerini sorup nilüfer'i bunaltan gazetecilere de, "valla, ben de hep aynı soruyu soruyorum ama cevap alamıyorum," diyormuş. ve nilüfer, politik görüşleriyle, entelektüelliğiyle prim yapmaya hiç meraklı olmadığını yıllar içinde ispatlamış olmasına rağmen. "bir dakika karanlık" eylemine katıldığını söylüyor, dyp'li nişanlıya rağmen. ankara'ya taşınmayı düşünmüyor, "işim benim için çok önemli, ondan kimse için vazgeçemem," diyor. bunu diyene kadar acaba neler geçti başından?

* * *

ajda pekkan'ın süper starlığı en süper olduğu bir zamanda onunla bir röportaj yapılmıştı. ajda, bulunduğu yerden, bütün şarkıcıları değerlendiriyordu ve nilüfer için, "sesi çok güzel de tipi faul," demişti. ajda pekkan, pop müziğimizin estetik uzmanıdır. sadece yaptırdığı estetik ameliyatlarla değil, kılığıyla, kıyafetiyle, saçıyla, başıyla. o zamanlar nilüfer'i zirveye oynayacak fizikte görmüyordu. şimdi ise, kırkını aşmış nilüfer, bu yaşa yaklaşan her kadına ümit verecek bir cazibeye sahip. gençlik yıllarının "tipi faul" kızı, çekici bir kadın olarak büyüdü. ajda pekkan'ın ameliyatlarından yaptırmadı. kendisine harcadığı para, emek yirmi yıl içinde sanmam ki değişmiş olsun. nilüfer'in değişimi, bize cazibenin bile, güvenle, kişilikle atbaşı giden bir şey olduğunun ispatı. nilüfer, yirmi yıl önceki, şaşkın taze halinden farklı olarak, kendine, yaptığı işe duyduğu güvenle bakıyor dünyaya artık.

işte, orhan kahyaoğlu gibi titiz bir müzik yazarına nilüfer için, "sesi kötü bir besteyi bile kurtarıyor," dedirten şey de bu. nilüfer, kayahan gibi, kendine has dünyası ve diliyle olumlu ve olumsuz bütün anlamlarıyla erkek olan bir müzisyenin bestelerini yorumladığında onları kendisinin kılabiliyor. geçen kasetindeki o çok güzel *son perde* yi söylerken şarkının haketttiği görmüş geçirmişliği ve bilgeliği varediyor. *şov yapma*'da alaycı, *geceler*'de mahzun. bütün bunlar, onun ta kendisi. ve herkesin yatak odasında olanları anlatarak kendini ifade etmeye çalıştığı şu yeni hallerimizde en kıymetli olan yanı şu ki, bunları yalnızca şarkılarıyla aktarıyor bize. siz hiç nilüfer'in, "çılgınlık benim içimde," "hüzün beni alır götürür," "dünyaya bir çocuğun alaycı gözlerinden bakıyorum," falan diye ikiyüzlü ve utanmazca zırvaladığını okudunuz mu? bu da ona ve şarkılarına inanmamız için ne kadar iyi bir sebep.

yeni kaseti için "eskileri kadar iyi değil," diyorlar. galiba da öyle. ama ne farkeder? nilüfer bizim, samimi ve şu aralar hiç adet olmadığı üzere yaptığı işe haysiyetle bağlı ve üstelik bu haysiyetini bir pankarta yazıp gözümüze gözümüze sokmuyor. onu haysiyetli olduğu için sevmemizi istemiyor bizden, haysiyetli olduğu için seveceğimiz bir iş yapıyor. o yüzden, bu kadını içimiz rahat dinleyebiliyoruz. bizi aldatmaz, olmadığı bir şeymiş gibi yapmaz. zaten kendisi üzerine sayfalar dolusu konuşmaz. gözümüzün gördüğü ve şarkılarının hissettirdiği dışında imajı mimajı yoktur. bir kadın, gözümüzün önünde, hiç gürültüsüz, bize bir kadının nasıl iyi yaşlanabileceğini göstererek değişmiş, onu dinlemeyelim de ne yapalım?

ayşe düzkan

Deniz'in şarkıları...

Deniz'in şarkıları bir kadının kendine yetmeyen imgesini getirmişti aklıma. Kendine en güvenli olduğu anda utanan, en utandığı anda küfreden... Bir resim, bir ses yetmez diye düşündüm bir kadını tarif etmeye.

Ses yerinden uzanıp taa uzaklara doğru yola çıkıyor. Kıyıları dolaşıyor, denize dalıp boğulma denemeleri yapıyor, sonra dalgaların içinde kırılarak yeniden o odaya, ya da belki o adaya geri dönüyor. Döndüğünde maceranın yoğunluğundan memnun. Ama macera boyunca yaşanan kırılmaların o anın yüzeyinde açtığı gediklerden de bir şey umuyor. Merakla, dinleyenlerin gözüne bakıyor. Anladınız mı şimdi? Eee, şimdi? İzleyiciler bir bar atmosferinde kurulan ilişkilerin zorlamasından yana değil. Çoğu tanışlığın güveni içinde sevgiyle elini uzatıyor, bir bölümü ertesi sabahın dertlerinden sıyrılıp tepki veremiyor. Hep birlikte alkışlıyoruz Deniz'in şarkılarını. Ve onun aradığı şarkıları nihayet bulmuş olmasına seviniyoruz. Ses gerilimli bir memnunluk içinde çekiliyor. Ama geriye kalan izlenimler birbirine çarparak yaşamaya devam ediyordur mutlaka. Düşünmeye çalışıyorum. Sezgileri bir düşünce şeklinde ifade etmeye çalışıyorum. Açılan gediklerin çarpıcılığından etkilenmiş biri olarak...

Bu ses hangi maceralardan geçti diye düşünüyorum. Marianne'nin kırgın ve isyankâr limanında durup kafayı kırmaya ihtiyacı vardı. Marilyn'nin çocuksu kırılganlığına da, Marlene'nin küstah bilgeliğine de... Bedenini bütün hatlarıyla ortaya koymaya çalışmıştı, ama bazen utanıklıkla aklına geri çekilip Leonard'ın serin kanlı mesafesine de sığınmıştı. Bir nezahat çabası da vardı, bir orospuya duyulan yakınlık da... Batı caz kültürünün "cool" tavrını da üstlenmişti, bizim arka sokağın bozuk kafasını da... Deniz'in şarkıları bir kadının kendine yetmeyen imgesini getirmişti aklıma. Kendine en güvenli olduğu anda utanan, en utandığı anda küfreden... Bir resim, bir ses yetmez diye düşündüm bir kadını tarif etmeye. Hangi kadınlık imgesini sahiplensem karşımda buruk acı. Parçalanmayı nasıl reddedebiliriz, biz hem anaç, hem kabadayı... hem çocuk, hem yaşlı cadı... hem bilge hem "an-la-mı-yoruuum"... O kadar çok yatırım var ki üstümüzde, hepsine bir tepki vermişiz, hepsini bir yakınlık bilmişiz. En şefkatli yanımızı bir erkeği rahat ettirirken keşfetmişiz, en kendinden emin yanımız bir hanımefendi rolünde çıkmış ortaya... En büyük kesinliği ve cesareti ilişkilerimizi yakıp yıkarken bulmuşuz. Kırpılmış eski aylardan yapılmış yıldızlar, yanıp sönen, yanıp sönen... Ama hiçbir zaman aynı ritmde yanıp sönmeyerek rahatsızlık veren, tedirgin eden yıldızlar. Deniz'in şarkıları bana kadının kendi parçalanmasından yaratılan güzel bir ışık gibi geldi. Bu tekinsiz ışığın bana yol göstermesine razı olduktan sonra da kendimi epey iyi hissettim.

Meltem Ahıska

Ayşe Sandal

Semra Emre

aşkbiziayıracak

daha önceki sayılarımızda, *hazlar ve dilenciler* adlı şiir kitabını ve kendisini tanıttığımız gamze deniz, ikinci kitabını yayınladı; *aşkbiziayıracak.*

aşkbiziayıracak, düz yazılardan oluşuyor. deniz'in metinleri en azından, onun dünyasını, yaşadıklarını, okuduğu kitapları, dinlediği müzikleri tanımayanlar için biraz kapalı gibi görünse de her yakınlaşma düzeyinde farklı şeyler algılamak mümkün onlardan. öznellik, edebiyatta bazen çekici, bazen de okuru uzaklaştıran bir özellik. deniz'in öznelliğinin ise samimiyetinden kaynaklandığı gün gibi ortada. üstelik de ilk kitabına göre daha ustalaşmış.

aşkbiziayıracak için "bu daha kadın," demişti. gerçekten de kitap, hem ele aldığı temalar (kürtaj, ayrılık, aşk...) hem bakış açısı olarak inkâr edilmez biçimde akıl eden, isyan eden bir kadının kaleminden çıkmış.

"bir erkek bir efsaneyi yaratırken daima makyaj yapar. çarmıhtaki bir kadın. sanayi öngörülerinde büyüyor kentler. ortada yapayalnız bir kadın varsa, istanbul her yer ve hiçbir yer.

kadının sevdiği rüzgara takılı. ama sevgilinin aşkı cılız ve jes çoktan toprağa karışmış.

öyleyse avuçlarındaki çarmıh yaralarını estetik ameliyatlarla kapatmaya uğraşma. bir şişe ucuz kırmızı şarap al, kanı ve gömüleni sindir. çarmıh taht. kadın başını kaldır, kadın gücünü topla, kadın sırt çevir, kadın hayır de, hayır de."

bu bölüm kitabın tamamını belirlemiyor. ama zaten böyle bir isyan bir kadının hayatının tamamını oluşturur mu? deniz, isyan ettiği kadar isyandan sözetmiş, üzüldüğü kadar üzüntüden, ayrıldığı kadar ayrılıktan...

kitapçılarda kolay kolay bulunmuyor ama aramaya değer.

ayşe düzkan

Andy Warhol'u Vurdum

Festivalciler, başlangıçta pekçok kimsenin düştüğü hataya düşüp aslında sıkı iş yapacak bir filmi iki ayrı sinemada, iki ayrı günde ve hiç olmayacak seanslarda sunarak, filmi görmek isteyen birçok kişinin umutsuz fazla bilet arayışlarından sonra sokakta kalmasına neden oldu. Bu çok üzücü, çünkü film *Pazartesi*'nin Aralık sayısını okumamış olanların, *Society for Cutting Up Men (SCUM) Manifesto*/Erkekleri Doğrama Derneği Manifestosu'nun yazarı ve Andy Warhol'u vuran Valerie Solanas'ı tanımaları için iyi bir fırsattı. Fakat yine de yeterli değildi. Bunun nedeni, Andy Warhol'u vurduktan sonra kayıplara karışan Solanas'ın hayat hikâyesindeki eksik parçaların ancak filmin Sundance Film Festivali'nde özel ödül almasının ardından tamamlanması.

Filmdeki Valerie Solanas, erkeklerle yalnızca para karşılığı seks yapan bir lezbiyen. Kısa saçları ve başındaki kasketiyle yaramaz bir erkek çocuğu gibi. Oysa gerçek Valerie'nin kıvırcık saçları yıllar boyu uzundu, ta ki Warhol'u vurmadan üç beş gün önce başka bir kentte yaşayan kız kardeşini son kez ziyaret edip ona saçlarını kestirinceye kadar. Başarılı üniversite yılları, öğrenciliği sırasındaki çalışmaları, o sıralarda dergilerde dizi halinde yayınlanan yazıları ve yaptığı radyo programları bir miktar es geçildiği için, seyircilerde Valerie'nin "baştan kaybetmiş" olduğu duygusu uyanıyor. Yine filmin ortaya çıkışma kadar ailesi konuşmayı reddettiği için, Solanas'ın ne çocukluk yıllarında çektiği gerçek zorluklara, ne lise yıllarının karanlık iki yılma, ne de üniversitede "aykırı" bir kadın araştırmacı olarak kendine yer edinmede karşılaştığı engellere yeterince tanık olabiliyoruz.

Andy Warhol'u Vurdum'la ilk kez sinemaya adım atan yönetmen Mary Harron, İngiliz ve Amerikan televizyonlarında başarılı bir kariyer yapmıştı. SCUM'ı okuduktan sonra Solanas'ın hayatını anlatan bir belgesel çekmeye niyetlendi. BBC'nin Arena ekibini bu işe ikna etmek için çok uğraştı. Yıllar süren araştırmalar sonucunda bir sinema filmi yapmaya karar verdi ve senaryo için deneyimli biriyle çalıştı. Fakat ulaşabildikleri kaynaklar Solanas'ın avukatlığını üstlenmiş zamanın önde gelen feministleri, Valerie'ye paranoid şizoid tanısını koyan raporu yazan doktorlar ve filmde tanıdığımız eşcinsel çevreydi. Filmde sürekli uyuşturucudan dumura uğramış halde gördüğümüz Warhol ve çevresi de Valerie'den nefret ettikleri için konuşmayı reddetmişlerdi.

Filmin gösterime girişinden sonra ortaya çıkan en önemli gerçekse, Valerie'nin karanlıkta kalmış iki yılını çocuksuz bir ailenin yanında geçirdiği. On dört yaşlarındayken evli bir denizciye aşık olan ve ondan hamile kalan Valerie, oğlunu ve onu evlat edinen bu aileyi terkettikten sonra bir daha hiç geri dönmeyecektir. Bu olay cinsel tercihinin de belirginleşmesine neden olur. Artık erkeklerle yalnızca para kazanmak ve öğrenimi sürdürmek için yatar.

Filme hakim olan mizah duygusunun Valerie'nin gerçek hayatında da bu derece rol oynadığından şüpheliyim, fakat bu radikal, aykırı, yetenekli, zeki kadının, hele de huzura ulaşmayı "erkek cinsini yok etmek" şeklinde formüle ettikten sonra, hayat karşısında yaygın anlamıyla çok da ciddi takılmadığı kesin. Yine bu Valerie o Valerie mi tam olarak emin olmamakla birlikte, Lili Taylor'a yakışan bir rol olduğunu söyleyebilirim. Fakat asıl önemlisi, sinema çıkışında kulak misafiri olduğum kadarıyla kadınlarla birlikte pekçok erkeğin de *SCUM Manifesto*'yu mutlaka bulup okumak gerektiğini söylemeleriydi, yüzlerinde hafif bir gülümsemeyle tabii. Böylece Valerie Solanas'ın Andy Warhol'u vuruşunun (bu arada Valerie'nin kaybederlerse büyük bela çıkarınakla tehdit ettiği ve tek kopyası bulunan *Up Your Ass* adlı oyununun Warhol'un ölümünden sonra ona ait bir yığın kağıdın arasında bulunduğunu hatırlatalım), Mary Harron'ın da olağanüstü bir çaba ve özveriyle yıllarca uğraşıp bu filmi çekmesinin boşa gitmediğini görmek güzel.

Yeşim

Valerie Solanas (solda) kısacık, uzun saçlıyken onu Elizabeth Solanas (ortada) kısa saçları ve başındaki kasketiyle yaramaz bir erkek çocuğa çıkı.

Noel'de Kar Yağacak mı?

Yedi çocuklu bir kadın. Güney Fransa'da yaşıyor. Mekânları yoksul bir çiftlik evi ve uçsuz bucaksız tarlalar. Çocuklar ve kadın sürekli çalışıyor, çalışıyor. Kadına kötü davranan, çocukların başına bela kesilen bir de adam var. Bir de adamın başka bir yerde yaşayan nikâhlı karısı. Bu adamın -ona baba deniyor- kırmızı bir kamyonu var. Kadın ve çocuklar çalışıyor, ürünleri tarladan toplayıp kamyona yüklüyor, adam da ürünü satmaya gidiyor, sonra da öbür karısının yanına. Bu süreç mevsimler boyu devam ediyor. Hep aynı işler. Hep aynı tempoda -ev işinin tekdüzeliği insanın yüzüne çarpıyor- Kadın ve çocuklar sürekli çalışıyor. Sıkılıyorsunuz artık. Hatta, filmi izlerken öyle sıkılanlar oldu ki, mesela tesadüfen tam arkamda oturan ünlü bir yönetmenimiz de salondan çıkanlar arasına katıldı (iyi bir film ilk on dakikada belli olur genel kuralının altüst edildiğinin farkına varmayanlar çok güzel bir filmi kaçırdılar.) Bütün mevsimler birer birer geçti ve artık kış geldi. Noel hazırlıkları başladı. Çocuklar, annelerine sordu; "Noel'de kar yağacak mı?" Kadın şöyle bir baktı "Sanmıyorum," dedi sıkılarak ve sanki bir karar verdi. Ondan sonra biraz daha hızlı bir tempoda Noel hazırlıklarını izledik. Alışverişler yapıldı, yemekler hazırlandı ve elektriği, suyu bile olmayan çiftlik evinde yaşayan çocuklar için tüpgazla yanan bir soba ödünç alındı. Çocuklarıyla birlikte mümkün olan en iyi Noel gecesi için uğraşan anne, yemekten sonra "Bu gece hava çok soğuk, hep beraber aynı odada uyuyalım." diyerek bütün yatakları bir tek odaya taşıdı. Adam, tabii ki öbür karısının yanındaydı. Uyku vakti geldi. Herkesin yatağına yatmasını bekleyen kadın, son olarak sobayı söndürdü ve gazını açık bırakıp kendisi de yattı. Bu noktada insan kalakalıyor. Kadının çıkışsızlığına, çaresizliğine ve çocuklarıyla birlikte ölümü seçmesine içiniz acıyor. Hep birlikte bekliyorsunuz. Sonra bir şey oluyor. Kadın, pencere camının ardında parlamaya başlayan kar taneciklerini görüyor ve yataktan fırlıyor. Pencereleri ardına kadar açarak, çocuklarına sesleniyor; "Kar yağıyor." Sersem gibi yataktan kalkan çocukların bahçeye koşmasını izliyorsunuz. Ve bir müzik başlıyor. Filmin bu noktasına kadar müzik yok, yapılan işlerin sesi var. Ve bu müzikle birlikte karın altında dans eden çocukların yaşam sevincini izlerken, görürken, hissederken gözyaşlarınızı artık salabilirsiniz. Yapılan işlerin bütün tezdüzeliğine, yıpratıcılığına rağmen, adamların kabalığına rağmen, siz varsanız, hele bir de çocuklarımız varsa, yaşıyorsunuz. Yaşamak herşeye rağmen güzel.

1967 Avignon doğumlu yönetmen Sandrine Veysset bu ilk filmini annesine adamış. Senaryo da ona ait. Filmdeki çocuklardan biri de o sanki. Edebiyat eğitimi gören Sandrine sinemaya 1989 yılında Leos Carax'ın yönettiği, kendisinin de şoför ve yönetmen asistanı olarak çalıştığı *Köprüüstü Aşıkları* filmiyle adım atmış. O çalışmadan sonra da hep bu film -*Noel'de Kar Yağacak mı?*- üzerine kafa yormuş, uğraşmış, didinmiş, sonunda da gerçekleştirmiş. Filmin görüntü yönetmeni Helene Louvart, kurgu ise Nelly Quettier imzasını taşıyor. Biz de kadınlardan bir sinema şöleni izliyoruz. 16. İstanbul Film Festivali'nde Kadınların Gözüyle Kadınlar bölümünde gösterilen hemen bütün filmleri izledim. İşte en güzeli. Yani benim beğendiğim, hoşuma giden... yaşama sevincini hatırlatan.

asuman

aiaaa

FESTİVAL

• Uluslararası 2. Gençlik Festivali 3-19 Mayıs tarihleri arasında Cemal Reşit Rey Konser Salonu'nda gerçekleştirilecek. Açılışını İstanbul Büyükşehir Belediyesi Cemal Reşit Rey Senfoni Orkestrası'nın yapacağı festivalde çeşitli gruplar konserler verecek. Programı günlük basından takip edebilirsiniz.

• Uluslararası 9.İzmir Film Festivali'nde gösterilecek 60 film 24 Nisan-4 Mayıs tarihleri arasında İzmir'de Türk Amerikan Derneği, İzmir Sineması, Fransız Kültür Merkezi, İZFAŞ ve İtalyan Kültür Merkezi salonlarında izlenebilir. Bu yıl Akdeniz Ülkeleri Filmleri Gösterimi ve Yarışması da var.

SERGİ

• Ayşen Urfalıoğlu'nun Örtülmüş Kimlik adını verdiği son çalışması Maçka Sanat Galerisi'nde sergileniyor. Çalışmalarında kadının dünyasını yansıtan malzemeler seçmeye özen gösteren sanatçı. Bu yapıtında doğrudan kendini anlatıyor ve kendi fotoğrafını da malzeme olarak kullanıyor. Sergi 10 Mayıs'a kadar açık kalacak.

• Elif Çelebi'nin ikinci kişisel sergisi Antalya'da Falez Sanat Galerisi'nde 5 Mayıs'a kadar devam ediyor. Çelebi Cracks yani çatlaklar adını verdiği sergide malzeme olarak bisküvileri kullanmış. 24 Yaşındaki Kanada doğumlu genç ressam tuval üzerine bisküvileri kullanış sebebini ise kendi kırılgan yapısı ile özdeşleştiriyor. Tel. 0242. 248 50 00.

BALE

• Çaykovski'nin ünlü balesi Kuğu Gölü iki aydır sahnelenmesine rağmen hâlâ kapalı gişe oynuyor. Hülya Aksular ve Oktay Keresteci'yi Kuğu Gölü'nde izlemek istiyorsanız 7 ve 14 Mayıs tarihlerinde saat 20.00'de AKM'de.

Yusuf Fikoğlu/Getty

TİYATRO

• Amatör Tiyatrolar Çevresi'nin tiyatro şenliği 10,11, 18 May s tarihlerinde Evrensel Kültür Merkezi'nde. Adres; Aznavur Pasajı, Galatasaray, İstanbul Tel. 0212 656 02 68.

• Bizim Tiyatro'nun *Ölümsüz Şarkı* adlı Şili'yi anlatan müzikli, danslı, dia gösterili oyunu Mayıs ayı boyunca cumartesi pazar, saat: 15.00'de Karaca Tiyatrosu'nda. Tel:0212. 245 24 90.

ETKİNLİK

• 68 Gençliği 97 Gençliğiyle Buluşuyor konulu forum 9 Mayıs tarihinde Evrensel Kültür Merkezi'nde.

GEZİ

• **Göçerler Fotoğraf Kulübü Bahar Gezileri:**
4 Mayıs, İstanbul; Tarih İçinde Bir Yolculuk
11 Mayıs, Çatalca, Anastasvus Surları
17,18,19 Mayıs, Kapadokya ve Pamukkale, Afrodisias, Salda Gölü
25 Mayıs, Çiğdem Yaylası
Tel.0216.414 44 74.

• **Fotoğrafevi haftasonu gezileri:**
3-4 Mayıs, Sünnetgöl, Göynük, Sülüklügöl
17-19 Mayıs Safranbolu, Amasra
17-19 Mayıs Bolkar Dağları, Assos'a tarihi ve doğa gezisi.
Pazar yürüyüşleri:
11 Mayıs, Kerpe
18 Mayıs, Serindere
25 Mayıs Çalderesi
Tel. 0212. 251 05 66, 245 40 08.

• **Gezievi günübirlik gezileri:**
4 Mayıs, Sansarak
11 Mayıs. Nüzhetive
18 Mayıs, Serindere
19 Mayıs, Soğukpınar Mağarası
25 Mayıs, Çiğdem Yaylası
31 Mayıs, Kirazdere
Haftasonu gezileri:
2-4 Mayıs ve 23-25 Mayıs, Safranbolu
19 Mayıs Bayram gezileri:
Bozcaada
Kaz Dağı, Assos
Bolu Yaylaları Kampı
Ayvalık, Cunda, Bergama, Aegea
Safranbolu, Amasra
Tel.0212 245 50 86.

MİTİNG

• DİSK, TÜRK-İŞ, HAK-İŞ ve KESK'in düzenlediği, siyasi partilerin, demokratik kitle örgütlerinin ve meslek odalarının katılacağı 1 Mayıs Mitingi İstanbul Çağlayan'da saat 12.00 de. Miting, çetelere, darbeye, şeriata, özelleştirmeye ve savaşa karşı. Ayrıca 37 kişinin öldüğü 1977 1 Mayıs'ının 20. yılı olması nedeniyle de önemli. Ankara'daki miting ise Tandoğan Meydanı'nda.

PANO

• *Pazartesi* Ankara Bürosu'nun yemeğinde buluşalım. Hep beraber yiyelim, içelim, dans edelim. Birbirimizi tanıyalım. Hem eğlenelim, hem de *Pazartesi*'yi, Ankara Bürosu'nu ve dolayısıyla kadınları destekleyelim.
17 Mayıs 1997'de, Saat 19.30'da İTÜ Evinde. Büklüm Sokak, 71, Kavaklıdere.

• Temizlik işleri yapacak, çay, kahve servisiyle ilgilenecek yardımcı bir kadın arıyoruz. İşyeri Mecidiyeköy'de. Tel. 0212.266 55 31.

• 1973-1974 Erenköy Kız Lisesi Mezunları, 31 Mayıs Cumartesi günü saat 16.00'da *Pazartesi*'nin lokalinde buluşalım. Asuman.

• Telos Cam açıldı. El üretimi çeşitli cam eşyalar için tartışılmaz isim Telos Cam koleksiyonunda yeralan ürünleri görmek için artık bir dükkânımız var. *Pazartesi* okurlarına indirim yapılır. Hüsrev Gerede Caddesi, No.104, Teşvikiye, İstanbul. Tel. 0212.261 01 12.

• Sevgili arkadaşımız Türkan'ın çok sevimli bir kızı oldu. Adını Sanem koydu. Güzel kadın demekmiş. Türkan, 'hadi bakalım kolay gelsin'. Minik Sanem'e de nice güzel, mutlu yıllar. Arkadaşların.

ABONE OLAN MUTLU OLUR (BİZ DE!!!)

Pazartesi'ye abone olursanız mutlu olursunuz! Her sayı bayiye geldi mi, gelmedi mi stresini yaşayacağınıza ***Pazartesi*** ayağınıza kadar gelir. Az mutluluk mu? Hem dergiye olur da zam gelirse, siz muaf olacaksınız. (Abone olursanız ayrıca bizi de mutlu edeceksiniz.)

5 Abone yapana bir kitap, 10 abone yapana bir yıllık abone hediye!

ABONE FORMU
Adı: .....
Soyadı: .....
Adres: .....
.....
.....
.....
Abone süresi: .....
Başlangıç tarihi: .....

Türkiye içi:
Posta Çek Numarası: 662 965.
Yıll k abone ucretı: 1.200.000 TL.
Altı aylık abone ucretı: 600.000 TL.
Türkiye dışı:
Bir yıllık 50 DM, altı aylık: 25 DM.
Döviz hesabı: Asuman Bayrak, Türkiye İş Bankası, Taksim Şubesi, İstanbul.
Hesap Numarası: 1052 / 30100 / 3184936
Dikkat: Abone ucretını yatırdığınıza dair belgeyi ve abone formunuzu bize gönderin. Biz de size her ay **Pazartesi**'nizi postalayalım.

Dergimize Almanya'da bulunan kadın Vakfı Frauen-Anstiftung (FAS) destek vermektedir.